

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 867

29. STUDENOGA 2019. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001 >

LSV – DSHV – VP

Memorandum o budućnosti Vojvodine

6

Javno slušanje u Narodnoj skupštini na temu *Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina*

Različiti jezici - problemi slični

8

Bačka Palanka i Hrvati u njoj

»Ne bi bilo loše imati hrvatsku udruhu«

12

Naco Zelić, kulturni djelatnik, publicist, umirovljeni pravnik i diplomat

Dužijanica – najveći blagdan zahvalnosti i radosti

21

Problem Bikovačke ceste sve izraženiji

Bikovčani žrtve inertnosti institucija

29

Književna večer Julijane Adamović u Subotici

Potresan roman o odrastanju

44

III. Noć lađara u Somboru

Uspješna godina somborskih veslača i veslačica

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,

24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

V. D. GLAVNE I ODGOVORNE UREDNICE:

dr. sc. Jasminka Dulić (urednica@hrvatskarijec.rs)

LEKTOR:

Zlatko Romić

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinator dopisne službe)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka i korektorka)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Zlata Vasiljević (novinarka dopisništva Sombor)

Suzana Darabašić (novinarka dopisništva Srijem)

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Kad na gradskim svjetiljkama piše: Hrvatska

Što se dogodi kada na svakoj uličnoj svjetiljci u Novom Sadu bude postavljena naljepnica na kojoj jasno piše: »Hrvatska«? Ništa od onoga na što biste mogli pomisliti! Ako su na tim neformalnim reklamnim mjestima oglasi za prodaju kose, za nisko plaćene poslove u održavanju stanova, ako su obješeni predizborni plakati ili naljepnice, još će se netko i zaustaviti, pocijepati ih, nasmijati se, bilo što. Ako piše: »Hrvatska« (čitljivo, ne previše sitno, na dohvatljivoj visini), ni naljepnici ni uličnoj svjetiljci se neće dogoditi baš ništa. Nije jasno jesu li to Novosađani postali u posljednjih godinu dana otkako ove naljepnice stoje na baš svakoj uličnoj svjetiljci u gradu natprosječno tolerantni ili je riječ o nekom drugom izljevju prijateljstva prema susjedu sa zapada. Ipak, potvrđeno je da postavljača oglasnih papira na uličnu rasvjetu ima puno, kao i pratitelja tih modernih »zidnih novina«. Vaš je komentator, primjerice, baš na takvom mjestu našao oglas za stan koji mu je odgovarao, poslije dugih i bezuspješnih obilazaka agencija za promet nekretnina i traženja po internetskim oglasnicima.

»Hrvatskim« naljepnicama u Novom Sadu označene su one svjetiljke koje su obnovljene u okviru projekta R-SOL-E (kratica za »obnovljivu energiju Sunca«) koji je sufinanciran velikim iznosom u okviru IPA projekta prekogranične suradnje Hrvatska-Srbija. Taj je projekt, naime, spojio dvije zemlje, točnije Novi Sad s Belišćem i Gorjanima, u naporima da se poveća energetska učinkovitost javnih objekata. U Novom Sadu je postavljeno, za početak, 100 uličnih svjetiljki koje troše energiju Sunca i napajaju se putem solarnih ploča. Mjesta su odlično odabrana: dječja igrališta i autobusna stajališta, i to u cijelom gradu osim Sajlova i dijela Podbare, te u gotovo svim prigradskim mjestima. Ušteda je velika, a ona u svijetu deficitarnom fosilnim gorivima (koja mi, stanovnici Srbije, također nemilice trošimo) znači puno. Jedna sunčevom energijom napojena žarulja znači, figurativno rečeno, jednu lopatu ugljena manje u peći termoelektrane u Obrenovcu. Činjenica da oko 30.000 uličnih svjetiljki u Novom Sadu i dalje koristi obrenovački ugljen nije za pohvalu, ali od nekud se, konačno, mora krenuti – one su barem popisane. Iako su promjene klime, čije usporavanje priželjkujemo, nažalost, brže od naših sposobnosti da osmislimo i realiziramo IPA projekte, za čestitati je čelnicima Belišća, Novog Sada i Gorjana na početnome uspjehu. U hrvatskome su gradiću na Dravi, inače, gotovo sve javne zgrade opskrbljene solarnim pločama.

Europska unija je mudrim ulaganjem u pogranična područja, čini se, našla odličan način suradnje između država i njihovih lokalnih samouprava – teško da bi Belišće i Novi Sad ovako brzo našli zajednički jezik da EU za to nije ponudila novac. A i natpis »Hrvatska« ostat će neoštećen na svakoj uličnoj svjetiljci u Novom Sadu, jer dobrobiti koje ta suradnja donosi u financijskom smislu i, za vjerovati je, učvršćivanju povjerenja između stanovnika dvije susjedne zemlje, postaju vidljive. Da njihovog partnerstva nije bilo, naime, za ovu odličnu ideju Europska unija ne bi izdvojila ni eura, a ovako ih je izdvojila gotovo 860 tisuća.

M. Tucakov

Sjednica predsjedništava LSV, DSHV i VP u Subotici

Usvojen Memorandum o budućnosti Vojvodine

Liga socijaldemokrata Vojvodine, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i Vojvođanska partija usvojili su 26. studenoga, na sjednici predsjedništava ove tri stranke u Subotici, *Memorandum o budućnosti Vojvodine* u kojem se naglašavaju demokratska i proeuropska opredijeljenost, a lider LSV-a **Nenad Čanak** je istaknuo kako: »Vojvodina nije problem, već jest rješenje problema«.

Čanak je rekao da Vojvođani u posljednjih 30 godina slušaju kako nije vrijeme da se govori o Vojvodini i da 30 godina slušaju da ima prećih i važnijih stvari.

»Ovdje smo se okupili da kažemo kako je vrijeme i da ako nije sada neće biti nikada. I ako to pitanje mi ne postavimo, neće ga nitko postaviti. Vojvodina nije problem, ona je pitanje. Ona nije problem, ona je rješenje problema. Multinacionalna, multikulturalna, bogata i razvijena Vojvodina znači bogatu i multikultu-

ralnu Srbiju. Svaka druga Vojvodina znači opterećenje za Srbiju i faktor njene nestabilnosti. Upravo zbog toga je na nama da to ne dozvolimo«, rekao je Čanak.

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** rekao je kako je ta stranka prepoznala interes da sudjeluje u formiranju ozbiljne, moderne i proeuropske političke alternative.

»Nama je stalo da budemo građani države koja će biti postavljena na moderan način, to znači decentralizirana, gdje će i autonomija Vojvodine biti u punom kapacitetu i koja će raditi na europskim integracijama«, istaknuo je Žigmanov neposredno pred početak sjednice.

»DSHV u Ligi i Vojvođanskoj partiji vidi one predstavnike u političkom polju u Vojvodini s kojima visoko dijeli svoje vrijednosti, ideološki okvir i političke prakse koje su do sada bile takve da su one i više nego prijemčive kada je u pitanju traženje saveza za ostvarivanje naših političkih ciljeva, a glavni cilj DSHV-a je ostvarivanje ravnopravnosti Hrvata u Srbiji, a to sada radimo u partnerstvu u suradničkim odnosima s nama bliskim partijama. Ovo je jedan od daljnjih koraka u produbljivanju naše suradnje i vidjet ćemo kako će ishodomati«, kaže za *HR* Žigmanov.

Predsjednik Vojvođanske partije **Aleksandar Odžić** ocijenio je da je Vojvodina danas »obespravljen, opljačkana, ponižena« i naglasio kako je: »Vojvodini potrebno vratiti politički i ekonomski suverenitet, a građankama i građanima Vojvodine dostojanstvo i pravo na normalan život. Zato je važan Vojvođanski front, zato je važno da smo zajedno i večeras ovdje u Subotici«, rekao je Odžić.

Z. S.

Lektorat hrvatskog jezika i književnosti

Nova, druga skupina polaznika edukativnog programa na Lektoratu hrvatskoga jezika i književnosti, pri Filozofskom fakultetu u Novom Sadu počela je s radom 15. studenoga. Skupinu čini osam polaznika, odgojitelja, učitelja i nastavnika koji rade u nastavi i obrazovanju na hrvatskom jeziku, a to su **Sonja Konkolić, Marina Kovač, Jasmina Milodanović, Nenad Temunović, Lidija Marinković, Branko Stantić, Marija Skenderović i Marina Piuković**. Na čelu Lektorata i ove godine je prof. dr. sc. **Tomislav Čužić**. Polaznici dolaze iz Subotice i Sombora te imaju predavanja tijekom dva semestra, koja se u većoj mjeri održavaju u Novom Sadu. Po završetku programa polaznici polažu četiri ispita čime stječu uvjerenje o stečenim jezičnim kompetencijama što je definirano Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja kao jedan od uvjeta za izvođenje nastave na jeziku nacionalne manjine.

M. P.

Forum hrvatskih manjina u Zagrebu

Hrvatska matica iseljenika organizira danas (petak, 29. studenoga) 25. po redu Forum hrvatskih manjina. Tema ovogodišnjeg Foruma je »Povijest i identitet hrvatskih manjinskih zajednica«.

Najavljene teme kreću se od razvoja lokalnih dijalekata hrvatskih zajednica kroz povijest, odnosa identiteta i povijesti školstva, tema vezanih za srednji vijek, predstavljanja hrvatskih manjinskih zajednica u udžbenicima povijesti i sl.

U sklopu Foruma, u 13 sati, bit će otvorena izložba lemeškog fotografa **Ivana Horvata Salaši kroz godinu**. Izložba je nastala u suradnji HMI i Društva vojvođanskih i podunavskih Hrvata.

Uspješan sastanak gradonačelnika Novog Sada Miloša Vučevića i delegacije Hrvatskog nacionalnog vijeća

Glavna tema razgovora – kuća bana Jelačića

Delegacija Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji, na čelu s predsjednicom **Jasnom Vojnić**, sastala se u utorak s gradonačelnikom Novog Sada **Milošem Vučevićem**, kada je potvrđeno da je hrvatska zajednica formalno postala vlasnik rodne kuće **Josipa bana Jelačića** u Petrovaradinu. Važne teme razgovora ticale su se i odnosa i podrške hrvatskim udrugama u Novom Sadu, uređenja podnožja Petrovaradina, Strossmayrove ulice, crkve sv. Jurja, očuvanja grobnih mjesta znamenitih Hrvata koji su pokopani u tom gradu, te obilježavanju kuća od kulturnog i povijesnog značenja za Hrvate u Vojvodini.

HNV – vlasnik kuće bana Jelačića

Gradonačelnik Miloš Vučević je kazao kako je na sastanku dogovoreno i formiranje zajedničkog radnog tijela, kombiniranog sastava, koje će pratiti realizaciju dogovorenih projekata i tema koje su od značaja za hrvatsku zajednicu. On je također pokazao dobru volju i spremnost da se kuća bana Jelačića obnovi i ustupi hrvatskoj zajednici u Vojvodini što će nakon rekonstrukcije, kako je rekao, postati jedna od najatraktivnijih lokacija za Novi Sad.

»HNV je formalno postalo vlasnik kuće bana Jelačića. Sada se rješavaju imovinska pitanja i vjerujem da se će se to brzo i uspješno okončati. Zavod za zaštitu spomenika kulture Grada Novoga Sada će, uz potporu Pokrajine, uraditi projekt unutar nje rekonstrukcije tog prostora kako bismo objekt mogli privesti namjeni, sukladno željama hrvatske zajednice«, kazao je Vučević.

Sastanak koji unapređuje odnose dviju zemalja

Kako iz HNV-a saopćavaju, odluka o ustupanju Jelačićeve rodne kuće donesena je prije više od godinu dana i dio rodne kuće je otkupljen, ali je ostalo otvoreno pitanje otkupa preostalih stanova u rodnoj kući kako bi u cijelosti pripala hrvatskoj zajednici. Gradonačelnik Miloš Vučević je nakon sastanka s izaslanstvom HNV-a pohvalio isti jer je, kako je naveo, bio sadržajan i dobar sastanak na kojem su kandidirali ozbiljne teme od interesa i za Novi Sad i za hrvatsku zajednicu u Novom Sadu i cijeloj Srbiji. On je istakao kako takvi sastanci unapređuju odnose između Srbije i Hrvatske, ali i da Novi Sad svakako ima dobru saradnju s gradovima Hrvatske.

»Zadovoljan sam sastankom i pozvao sam HNV da dođu kad god imaju potrebu, a i da nam pomognu i u kontaktima i odnosima s gradovima iz Hrvatske. Analizirali smo i odnose Novog Sada i Rijeke, Zagreba, Knina, Osijeka, sa svima s kojima smo se kao Grad susretali i surađivali. Posebno smo potencirali suradnju Novog Sada i Rijeke, jer je Rijeka sljedeće godine Europska

prijestolnica kulture, a Novi Sad 2021. godine, dok je suradnja između ta dva grada dugogodišnja, kao i između Vojvodine i Istre«, izjavio je Vučević.

Izučavanje hrvatskog jezika u školama

Jasna Vojnić je nakon sastanka s gradonačelnikom izjavila kako je HNV imao ideju obići sve gradonačelnike i načelnike općina gdje žive Hrvati u nekom značajnijom broju te je Novi Sad, s 5.300 Hrvata, također bio u planu. Ona je pohvalila Novi

Sad kada je riječ o raspodjeli sredstava po natječaju za hrvatske udruge jer su, kako je kazala, uvažavali mišljenje HNV-a. Na sastanku su otvorene i teme koje se tiču nadgrobnih spomenika i njihovog održavanja, postavljanja spomen ploča i zaštite pojedinih dijelova Novog Sada, a Jasna Vojnić je iskazala zadovoljstvo održanim sastankom:

»Imali smo jedan izuzetno konstruktivan i vrlo otvoren sastanak i to je primjer kako se suradnja može početi unapređivati i sigurna sam da je prvi u nizu. Razgovarali smo i o obrazovanju, a inicijativa HNV-a je da se započne s izučavanjem hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture u nekim novosadskim školama. Cilj je da se prvo započne s anketom i da se vidi postoji li mogućnosti da se to provede i u praksu. Na području kulture smo se najviše zadržali po pitanju rodne kuće Josipa bana Jelačića koja će svakako biti projekt koji će povezati Hrvatsku i Srbiju i ove dvije zajednice. Ona može biti most između ove dvije države i zajednički uspješni projekt.«

Tekst i foto: Kristina Ivković Ivandekić

**Javno slušanje u Narodnoj skupštini na temu
Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina**

Različiti jezici – problemi slični

Javno slušanje na temu *Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina* održano je 22. studenoga u Narodnoj skupštini Srbije, a među manjinama svoje probleme iznijeli su i predstavnici hrvatske nacionalne manjine.

Predsjednik Odbora za obrazovanje, nauku i tehnološki razvoj i informatičko društvo dr. **Muamer Zukorlić** je poručio kako se »kvaliteta jedne zajednice mjeri na temelju odnosa prema manjini, prema slabijima i manjima i neophodna je za stabilnost i razvoj države«. Istaknuo je da Narodna skupština i Odbor i ovim postupkom potvrđuju spremnost čuti stavove i mišljenje svih legitimnih predstavnika nacionalnih zajednica, te da je Srbija do sada učinila važne iskorake, osobito u Ustavnoj i zakonskoj regulativi u cilju unaprjeđenja statusa nacionalnih manjina. Napomenuo je kako 30 posto ukupnog stanovništva Srbije čine pripadnici nacionalnih manjina, te je izrazio uvjerenje da je bez obzira na teret prošlosti moguće otvoriti novu stranicu i zajedno stvoriti ambijent doma.

Ovome skupu nazočila je i državna tajnica u Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja **Annamária Vicsek**, koja je predstavila osnovne ideje i smjernice na kojima Ministarstvo radi u obrazovanju na jezicima nacionalnih manjina. Ona je napomenula kako je u Europi Srbija prepoznata kao zemlja koja ima izuzetno dobar zakonodavni okvir koji se tiče zaštite prava i

slobode nacionalnih manjina, kao i da je Ministarstvo razvilo niz podzakonskih akata koji utječu na povećanje tolerancije i sprječavanje diskriminacije u obrazovnim ustanovama. Vicsek je također naglasila da se u školama u zemlji, osim srpskog, nastava u cijelosti izvodi na još osam jezika nacionalnih manjina, među kojima je i hrvatski.

Hrvatsku nacionalnu manjinu predstavljali su narodni zastupnik u Skupštini **Tomislav Žigmanov**, predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Margareta Uršal**, te članovi ovoga odbora **Marina Ivanković Radak** i **Slavko Benčik**.

Izazovi u obrazovanju

Obrazovanje na hrvatskom jeziku u Srbiji započelo se ostvarivati 2002. godine, a o trenutnom stanju, kao i izazovima i problemima, govorila je Margareta Uršal, koja je istaknula kako hrvatska zajednica registrira svaki pozitivan pomak i voljna je pohvaliti Ministarstvo prosvete kada je to moguće. Tako je pozdravila potpisivanje Sporazuma za otvaranje lektorata za hrvatski jezik na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, kao i mogućnost putem Memoranduma izrađivati autorske udžbenike i nacionalne dodatke u suradnji sa Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva i Ministarstvom prosvjete.

Ako imamo pravo na obrazovanje, obrazovnu reformu bi trebao pratiti cijeli niz aktivnosti poput financiranja izrade programa nastave i učenja, udžbenika te javnih isprava i pedagoške dokumentacije. Ako ne izradimo programe, ne možemo odobriti udžbenike i praktički pravo na obrazovanje postaje samo deklarativno, kaže Uršal

Ovom prilikom Uršal je iznijela i brojne izazove s kojima se obrazovanje na hrvatskom jeziku svakodnevno suočava, a među njima je osnivanje Hrvatskog školskog centra u Subotici i procedura koja već godinu dana traje, a u pitanju je jedan dokument na koji se čeka od Grada Subotice.

»Sva potrebna dokumentacija je pripremljena, no Skupština grada Subotice već godinu dana nije usvojila Odluku o izmjeni mreže vrtića i osnovnih škola i to nas usporava u daljim aktivnostima na tom polju«, kaže Uršal.

Među izazovima su se našli i kvaliteta nastave na hrvatskom jeziku gdje je kao primjer navela vrtiće u kojima se provodi program **Marije Montessori** s elementima vjerskog odgoja, gdje se uvijek traži mjesto više.

»U vrtićkim skupinama ima oko 62 posto Hrvata, a ostali su pripadnici drugih naroda, no ono što privlači roditelje jesu uvjeti rada i iznimna kvaliteta programa koji se realizira s djecom. Cilj nam je to postići i u školi i školskom centru«, kaže sugovornica.

Među izazove Uršal je svrstala i pitanje jezično stručnog nastavnog kadra i stručno usavršavanje odgojitelja, učitelja, nastavnika i profesora, gdje je kao negativan primjer navela da kada se organizira akreditirani dvodnevni stručni seminar na hrvatskom jeziku u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske, Predškolskoj ustanovi *Naša radost* je problem izdvojiti 1.000 dinara za kotizaciju po sudioniku seminara. Spomenula je i teškoće koje se tiču reforme obrazovanja u Srbiji koje su stavljene na teret nacionalnih vijeća, zatim probleme oko nabave udžbenika za srednje škole i nedostatan proračun HNV-a.

Potreban proaktivan odnos države i lokala

»Probleme s kojima se susrećemo smatramo rješivim, ali za njihovo rješavanje je potreban proaktivan odnos države. Zakoni u Srbiji općenito nisu loši, ali se u praksi ne provode dosljedno. Često i nesluh pojedinih ustanova prouzroči problem. Tako su, primjerice, roditelji vrtića u Maloj Bosni inicirali otvorenje cjelodnevnog boravka i bili spremni i financijski pomoći rekonstrukciju objekta, ali *Naša radost* nije imala sluha te je i postojeći poludnevni boravak na hrvatskom jeziku ugasila, a roditelji su sada prinuđeni voditi djecu u gradske vrtiće. Ključni problem je u tome što se rješavanjem ovih pitanja ponekad bave nestručni ljudi, što dokazuju ovakvi njihovi postupci«, kaže Uršal.

Navela je i sličan problem po pitanju otvorenja vrtića u Monoštoru, kada je lokalna samouprava dala deklarativnu potporu za otvorenje, a na terenu je proaktivan odnos izostao. Među ovakve primjere može se svrstati i pokušaj otvaranja 1. razreda u osnovnoj školi u Beregu.

Tako se na ovome popisu našlo i pitanje financiranja izrade programa nastave i učenja sukladno reformi, koju je do konca 2018. godine financirao Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV).

»Dakle, ako imamo pravo na obrazovanje, obrazovnu reformu bi trebao pratiti cijeli niz aktivnosti poput financiranja izrade programa nastave i učenja, udžbenika te javnih isprava i pedagoške dokumentacije. Ako ne izradimo programe, ne možemo odobriti udžbenike i praktički pravo na obrazovanje postaje samo deklarativno«, kaže Uršal.

Državna matura brine sve manjine

Problemi svih manjinskih zajednica koji su izneseni prilikom ovoga slušanja su po riječima Margarete Uršal vrlo slični, a među njima je i stručno usavršavanje odgojitelja, učitelja i nastavnika, prijevod pedagoške dokumentacije poput e-dnevnika, svjedodžbi, koji ponovno padaju na teret nacionalnih vijeća. Na ovaj popis dolazi i pitanje prosvjetnog savjetnika-suradnika, pa i državne mature koja brine sve manjine: hoće li se stići prevesti svi materijali? Hoće li učenici nacionalnih manjina biti u ravnopravnom položaju s vršnjacima koji nastavu pohađaju na većinskom jeziku?

Tu je i uvijek aktualno pitanje prijevoza učenika.

»Problem po pitanju prijevoza jest da je po zakonu lokalna samouprava obvezna kartu za prijevoz osigurati učeniku od 1. do 4. razreda kao i njegovom pratitelju, no uprava Grada Subotice odlučila je isplaćivati samo jednu kartu – učeniku. Na ovaj način veći dio financiranja prijevoza učenika ponovno pada na teret Vijeća«, pojašnjava Uršal.

»Osim što Hrvate u Srbiji pogađaju otvorena manjinska pitanja u obrazovanju, ono što brine jest i niz problema unutar obrazovnog sustava kao što su: sporost i inertnost sustava, centralizacija, komplicirane procedure, birokratizacija sustava, degradacija položaja prosvjetnih djelatnika, njihove niske plaće i ugled u cjelokupnom društvu, nedostatak motivacije i kvalitetnih programa za stručno usavršavanje nastavnog kadra, loša opremljenost škola, nedostatak sustavnog pristupa racionalizaciji mreže škola i predškolskih ustanova. Reforme obrazovanja, koje se provode su potrebne, ali nisu temeljno isplanirane, nisu stvoreni uvjeti za implementaciju novih programa«, kaže Uršal, i dodaje da unatoč svim poteškoćama na koje nailazi, hrvatska zajednica u području obrazovanja bilježi uspjehe.

Javnom slušanju, u organizaciji Odbora za obrazovanje, nauku, tehnološki razvoj i informatičko društvo, nazočili su predstavnici SANU, povjerenica za zaštitu ravnopravnosti, predstavnici školskih uprava, nevladinih organizacija i Misije OEES-a u Srbiji. Na ovaj poziv odazvale su se brojne manjine i pohvalile ovakav način iznošenja problema. Sve manjinske zajednice imaju vrlo slične ili iste probleme, osobito one manjine koje imaju cjelovitu nastavu. Značaj ovoga skupa je mogućnost za javno iznošenje izazova i problema s kojima se zajednice svakodnevno susreću, a da to čuju i predstavnici vlasti koji donose i provode odluke.

Ž. Vukov

Bačka Palanka i Hrvati u njoj

»Ne bi bilo loše imati hrvatsku udrugu«

Grad u južnoj Bačkoj, s pogledom na iločku tvrđavu i monumentalni toranj franjevačke crkve u kojoj je sahranjen sv. Ivan Kapistran. Grad sportaša, napose kajakaša i rukometaša. Grad bogatih obrtnika (prije II. svjetskog rata), a onda grad industrije, koja se vrlo brzo razvila u poslijeratnom razdoblju i danas prilično dobro stoji. To je Bačka Palanka. Njezinih identiteta ima puno. I još se uvijek dobro drži, usidrena na lijevoj obali Dunava, uz vrlo čestu i živu komunikaciju s istočnom Hrvatskom, napose s Ilokom.

Mladi čine četvrtinu sudionika mise na hrvatskom

U razmatranju života Hrvata u Bačkoj, oni naši sunarodnjaci koji žive u Bačkoj Palanki ostali su, ipak, u velikoj mjeri zanemareni. Čini se da se na njih ne računa, a i iz same zajednice se vrlo rijetko čuju glasovi koji bi to demantirali. Jedan od takvih glasova smo pronašli na večernjoj molitvi krunice u župnoj crkvi Bezgrešnog začetca Blažene Djevice Marije, koja ponosno krasi širi centar ovog grada. **Anica Mészáros**, rođena **Filipović**, podrijetlom je iz Bača a već pedesetak godina živi u Palanki. Ova umirovljena frizerka, na koju je skrenuo pažnju župnik vlč. **Fran-tišek Gašparovsky**, upitan o Hrvatima u ovom gradu, kaže da broj Hrvata ne zna točno.

»Sve koje srećem su katolici koji su s nama u crkvi«, kaže ona, precizirajući da na nedjeljnoj misi na hrvatskom jeziku bude do 40 osoba. »Katolici su u Palanki nacionalno mješovita zajednica. Osim Hrvata, tu su i Mađari, Slovaci i Nijemci. Kada smo bili djeca, nikada se nismo previše pitali tko je što. Živjeli smo svi skupa, u kršćanskom duhu«, kaže ona.

Na konstataciju da je, statistički gledano, u Palanki Hrvata mnogo više, gospođa Mészáros kaže da su se »svi utopili u prostor u kojem žive«.

»Nemamo udrugu. Ne znam da li bi je bilo moguće osnovati, ali ne bi bilo loše. Mađari u Palanki su daleko organiziraniji u okviru svoje ovdašnje udruge *Vecsera Sándor*. Druže se, skupa rade ručne radove, a u njihovoj udruzi su, ili barem sudjeluju u njihovim aktivnostima, i pojedini Hrvati i Slovaci. Ta udruga privlači sve ostale, pa što se onda ne bismo i mi ugledali u isti model organiziranja«, razmišlja Anica Mészáros.

Ona nam ponosno predstavlja svoju brojnu obitelj, navodeći da se uglavnom bavi »vrtičkim« poslovima.

»Moj sin David ima dvije kćeri: **Andelu** i **Lenu**. Drugi sin **Sil-vije**, koji s obitelji živi u Križevcima, ima sinove **Ivana Pavla** i **Tomasa** i kćerke **Marilen** i **Katalin**. Kći **Đurđica** podarila mi je unuku **Unu**. Ja sam bogata, jer sam u svojoj obitelji bila jedinica«, ponosno ističe gospođa Mészáros.

Anica Mészáros

Glede uključivanja mladih i djece Hrvata, ili barem onih koji potječu iz nacionalno mješovitih brakova u život župne zajednice, Anica Mészáros je stanje prvo ocijenila jako lošim, no onda se ispravila:

»U odnosu na starije, mladi koji sudjeluju na misi, pri čemu mislim i na mlade koji su u braku, čine jednu četvrtinu«, kaže ona.

Otkud uopće Hrvati u Bačkoj Palanki? Podrijetlo današnjih obitelji koje sugovornica zna je šarenoliko. Ima ih koji su podrijetlom iz Iloka, Virovitice, Belišća, Osijeka, Bača, Vajske... neke su obitelji iz Bosne, Bačka Palanka bila je, naročito počevši od konca II. svjetskog rata, magnet za doseljavanje. Nakon iseljavanja njemačkog, prije toga većinskog stanovništva, po završetku Drugog svjetskog rata u Bačku Palanku je kolonizirano većinom srpsko stanovništvo iz zapadne Bosne (Drvar, Bosansko Grahovo, Bihać, Cazin i Bosanski Petrovac), ukupno gotovo 16 tisuća ljudi. Tragovi njemačke kulture su, ipak, i dalje vrlo dobro vidljivi u arhitekturi, kao i u planiranju urbanog razvitka ovog podunavskog grada. On je nastao na mjestu ranijeg naselja koje je tijekom XVI. stoljeća imenovano kao Pest i koje je ucrtno na svim važnijim mapama Ugarske tijekom XVI. i XVII. stoljeća. Pod imenom Palanka najranije je zapisana tek nakon protjerivanja Tu-

raka iz Bačke. Nijemci se u Palanku doseljavaju od sredine XVIII. stoljeća i iduća dva stoljeća ostaju dominantan narod u gradu.

Tri crkve i grobljanska kapela

Zanimljiva je, i djelomice tužna povijest sakralnih građevina Katoličke Crkve u ovome mjestu. Župna crkva Bezgrešnog začeća BDM je sagrađena 1787. Na teritoriju župe nalazi se i vikarija svetoga Antuna, koja ima svoju crkvu od 1927. u dijelu grada koji se zove Stara Palanka. Budući da je ona nastala u sakralnoj uporabi u suvremenom razdoblju, vrlo rijetko izdana je na ovdašnjoj mađarskoj zajednici 2015. godine, obnovljena i služi kao njezin kulturni centar. Treća crkva, veličanstvena neogotska građevina posvećena sv. Elizabeti, građena je u istočnom dijelu grada, u Novoj Palanki, od 1907. do 1910. godine. Budući da je pretrpjela ogromna razaranja tijekom oslobođenja Bačke Palanke 1944. godine, i da je bila opasna za prolaznike i žitelje, biskupijska vlast Bačke apostolske administrature dozvolila je njeno rušenje. Na njenom mjestu stoji križ na čijem se postamentu nalazi natpis: »Na ovom mjestu stajala je katolička crkva sv. Elizabete 1910. – 1965. Ovaj križ obnoviše prigodom 1950. godišnjice smrti i uskrsnuća Krista Gospodina 1983. katolički vjernici grada Bačke Palanke«. To je danas jedini javni natpis na hrvatskom jeziku u ovom gradu.

Zasluge za to, kao i mnogobrojne druge zasluge za život i animiranje katolika u Bačkoj Palanki, imao je pokojni župnik i bački dekan **Lazar Ivan Krmpotić** (njegov pseudonim LIK ostao je i danas legendaran). On je ovdje službovao od 1964. do 1992. U to vrijeme bio je vrlo plodan pisac, pokretač mnogobrojnih crkvenih i društvenih aktivnosti, obnovitelj i čuvar sakralnog i narodnog bogatstva bačkih Hrvata, predan na ekumenskom polju. U Bačkoj Palanki, u dubokoj katoličkoj dijaspori, pokrenuo je 1970. župni list *Horizonti*, koji je izlazio do 1978. U suradnji s hrvatskim svećenicima Subotičke biskupije župni je list preimenovan u vjersko-informativni list *Bačko klasje* 1978, koji je Krmpotić uređivao do konca izlaza 1993. Obnovio je i godišnjak *Subotička Danica* 1984., kojemu je bio urednik idućih deset godina. Njegovo djelovanje i danas se spominje. Iako su ovdje vjernici Hrvati bili u manjini, zanimljivo je da je župa imala od početka XVIII. stoljeća nekoliko svećenika, upravitelja ili kapelana Hrvata: **Nikolu Udovičića**, **Antuna Domšića**, **Jakova Suknovića**, **Stjepana Kulišića**, **Benedikta Krajačića**, **Juraja Volarića** i **Franju Barakovića**. Posljednji župnik Hrvat bio je **Antun Kopilović**, koji je ovdje župnikovao od 1992. do 1998. Zanimljivo je i spominjanje činjenice da je sadašnja župna crkva bila prepoznavana kao »mađarska«, crkva sv. Antuna kao »hrvatska«, a crkva sv. Elizabete kao »njemačka«, barem kada su sva ova tri naroda činila šareni katolički spektar u ovom gradu. Da je župa u Palanki bila trojezična još 1843., navodi i Povijesni shematizam Kalačko-bačke nadbiskupije. Čini se da podrijetlo palanačkih Hrvata još treba istražiti.

Ukoliko podatci iz popisa stanovništva mogu poslužiti kao opis slike o postojanju Hrvata u Palanki, oni nisu toliko poražavajući koliko bi se moglo pomisliti. Na temelju rezultata posljednjega popisa, od prije osam godina, u gradu Bačka Palanka živjelo je 520 Hrvata, i oni su bili četvrti narod po brojnosti, iza

Crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije (foto: V. Stojanović)

Srba, Slovaka i Mađara. Hrvata je 2002. godine bilo 918, a 1991. 1226, dakle više no dvostruko više od današnjeg broja. I vašem zainteresiranom reporteru u Palanki je potvrđeno da su iza događaja iz devedesetih godina prošloga stoljeća palanački Hrvati ostali tihi i uplašeni. Postoje obitelji koje, iako svjesne svojega hrvatskoga podrijetla, isto ne žele javno izreći, niti se kao Hrvati tako izjasniti na popisu.

Postoje i oni drugi, koji su ime Bačke Palanke pronijeli po cijelom svijetu. Najpoznati su **Mičo**, **Stjepan** i **Nataša**, poznati kajakaši, osvajači čitavog spektra medalja na prvenstvima i olimpijadi, sinovi i kćeri pok. **Milana** i **Štefice Janić**, također kajakašice. Obližnje jezero i najpoznatije palanačko šetaliste *Tikvara* još uvijek odiše njihovim sportskim duhom, iako je svatko na svojoj strani i bavi se aktivno ovim sportom ili trenerskim radom. Kada smo kod poznatih Palančana, uvjerali smo se da je točno da je **Mihály Kertész**, negdašnji direktor Uprave carina, inicijator i organizator rekonstrukcije kapele sv. Roka na palanačkom Katoličkom groblju, podignute 1899. godine. Tako piše na posvetnoj ploči u ovom sakralnom objektu, tužno okruženom brojnim srušenim grobovima. U istoj kapeli počivaju i pojedine časne sestre iz kongregacija Bačkih sestara Naše Gospe i Služavki Maloga Isusa, koje su također otišle iz grada početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. Pokraj njih, tu je i grob još jednog ljubitelja grada na Dunavu, premeta **Jakova Suknovića** (1784. – 1864.), koji je bio ovdje župnik 24 godine.

Marko Tucakov

Hrvati u Somboru i okolici

Kako sačuvati identitet?

Na teritoriju Grada Sombora aktivno je sedam hrvatskih udruga. Usprkos broju od više od stotinu Hrvata, u Kolutu i Čonoplji nema hrvatskih udruga

Podaci popisa stanovništva rađenog 2011. godine pokazuju da na teritoriju Grada Sombora živi 7.070 Hrvata. Toliko je onih koji su se nedvosmisleno, pred službenim državnim popisivačima izjasnili kao pripadnici hrvatskog naroda, bez obzira što pri tome sebe u subetničkom smislu drže Bunjevcima, Šokcima, Hercegovcima, Dalmatincima... Dvojbe kod njih nema, ali ima kod nekih drugih koji pokušavaju nacionalni identitet Hrvata svesti na nivo pripadnosti subetničkim skupinama, negirajući tako prisustvo Hrvata na ovim prostorima. Posljednji primjer za to je »slučaj« Čonoplja gdje je odlukom Pastoralnog vijeća (ili voljom pojedinih njegovih članova) poništeno prisustvo Hrvata u Čonoplji danas, ali i stoljećima unazad.

Male sredine ovise od napora pojedinaca

A popisi stanovništva s početka ovog stoljeća pokazuju da je znatan broj Hrvata živio u Čonoplji, Lemešu, Bregu, Monoštoru i, naravno, Somboru. Popis također bilježi i da je nakon koloni-

zacije poslije Drugog svjetskog rata povećan broj Hrvata u Stanišiću i to znatno, te Bezdanu i Kolutu. Također, činjenica je da u Kolutu i Čonoplji nema aktivne hrvatske udruge koja bi okupila tamošnje Hrvate i pomogla im u njihovim nastojanjima da očuvaju svoj nacionalni identitet. U Bezdanu i Stanišiću priča je nešto drugačija, jer su, prije svega naporima pojedinaca, osnovane hrvatske udruge, mjesni odbori DSHV-a, što je okupilo i osnažilo malobrojnu hrvatsku zajednicu u tim mjestima.

»Da bi se ljudi privukli, potrebno je puno rada. Ljudi se plaše, ne žele se zamjeriti susjedima. Znam to na konkretnim primjerima, jer su neki odustali od dolazaka na naše manifestacije jer im prijatelji zamjeraju što su u hrvatskoj udruzi. U Stanišiću je situacija dodatno specifična jer je 90-ih godina protjerano 60-70 posto Hrvata. Brojka je sa skoro 2.000 smanjena na oko 180. Neki su ljudi preminuli, a neki otišli. Privremeno ili stalno, ali nama je svejedno, jer niti mogu biti uključeni u naše manifestacije niti ih pratiti kao gledatelji«, kaže predsjednik HKD-a **Vladimir Nazor** iz Stanišića **Ivan Karan**.

Broj Hrvata u mjestima na teritoriju Grada Sombora

Mjesto	1910.	1931.	1948.	1991.	2002.
Bereg	2.027	1.450	1.907	742	738
Monoštor	3.374	3.309	3.443	1.597	2.043
Bezdan	102	251	593	451	424
Čonoplja	694	666	624	122	129
Kolut	14	115	404	140	128
Sombor	5.861	8.541	8.186	4.035	2.863 *
Stanišić	55	205	2.480	461	367
Lemeš	1.380	1.186	1.464	604	581

* Podatak iz popisa 2011. godine

On se prisjeća i da je vrijeme kada je osnivanja hrvatska udruga u Stanišiću bilo teško razdoblje, a naročito je to kulminiralo kada su podnijeli inicijativu da im se na korištenje da Dom *Vladimir Nazor*. »Prijetilo se našim članovima, paljene su im košnice. I nije to tako davno bilo. Prije pet-šest godina«, kaže Karan i dodaje da usprkos svemu udruga postoji, organizira svoje manifestacije, a ove godine ponovno će biti domaćin susretu svih hrvatskih udruga.

Naš sugovornik smatra da u svakom mjestu gdje postoji i mali broj Hrvata treba postojati i hrvatska udruga. Obično u takvim sredinama to padne na teret troje-četvero pojedinaca.

»Ne bi se onda dešavalo kao u Čonoplji da bivši član Gradskog vijeća Grada Sombora, sada kao predsjednik Pastoralnog vijeća, izjavi da Hrvata nema u Čonoplji«, kaže Karan.

No, on ipak nije optimist glede predstojećeg razdoblja, jer će se po njegovom sudu, zbog sve manjeg broja članova, udruge pasivizirati.

Lemeš i dalje čeka trojezične ploče

Proslava 200. obljetnice katoličke crkve u Čonoplji, na kojoj od svih nacionalnih zajednica nisu pozvani jedino predstavnici hrvatske zajednice, samo je jedan u nizu primjera prešućivanja postojanja Hrvata na ovim prostorima. U tijeku su pokušaji »preuzimanja« dijela naslijeđa i tradicije bunjevačkih Hrvata, kao što su pokušaji organiziranja još jedne *Dužijance* u Lemešu, osim one koju već organizira HBKUD Lemeš. »Slučaj« Čonoplja primjer je također kako u jednoj malo sredini u kojoj, usprkos broju od 129 Hrvata, ne postoji hrvatska udruga niti aktivna politička stranka s hrvatskim predznakom, pojedinci nemaju načina da se izbore s pokušajima prešućivanja povijesnog traga Hrvata u tom mjestu. Hrvatski jezik je u Lemešu u službeni uporabu uveden prije devet mjeseci. Ali je i dalje to samo na papiru, odnosno kao odrednica Statuta Grada Sombora, jer trojezične ploče još uvijek nisu postavljene. Kada je riječ o prekograničnoj suradnji u projektima između Srbije i Hrvatske, nema uključenih pojedinaca, udruga ili mjesta u kojima žive Hrvati.

U Somboru se također desilo da su neke važne institucije kulture, a to su Arhiv, Knjižnica i Muzej dobile i status institucija kulture od nacionalnog značaja za neke nacionalne zajednice, ali

ne i za hrvatsku zajednicu. Kao da trag u povijesti prostora Sombora nisu ostavili i Hrvati, kao da se u muzejskim postavkama ne čuva dio tradicije i toga naroda ili kao da Hrvati u knjižnici nemaju vrijednih rukopisa, novina, periodike, knjiga na hrvatskom jeziku. Može li se onda dogoditi da za pol stoljeća netko, poput Pastoralnog vijeća u Čonoplji, kaže da eto Hrvata više nema ni u Somboru? Namjera mi je bila izdici ovaj problem iznad razine Sombora i jedne nacionalne zajednice, ali nekoliko sugovornika za koje sam procijenila da bi mogli nešto kazati o tome je ili odbilo razgovarati ili prvo prihvatilo pa se onda ipak predomislilo.

I pri kraju teksta vratit ću se na početak i na brojku od 7.070 Hrvata. Koliko ih je danas, pokazat će novi popis stanovništva, ali bojazan da će ih biti znatno manje je opravdana. Dovoljno je samo informirati se o broju ljudi koji su otišli. Nepovratno. Opravdana je onda bojazan da će za nekoliko desetljeća netko, poput Pastoralnog vijeća u Čonoplji, hrabro kazati »pa ovdje i nema Hrvata«. A dokaz će im biti knjige iz lokalne povijesti i drugi pisani tragovi gdje se pominju Bunjevci i Šokci, bez hrvatske odrednice tih subetničkih skupina. Ili činjenica da Arhiv, Muzej ili Knjižnica nikada i nisu bile kulturne institucije od značaja za hrvatsku nacionalnu zajednicu u Somboru.

Z.V.

Radni susret udruga kulture

ZKVH u suradnji s HNV-om priređuje drugi ovogodišnji radni susret s predstavnicima hrvatskih udruga kulture u Srbiji koji će biti održan sutra (subota, 30. studenoga) u Stanišiću, u prostorijama Mjesne zajednice, s početkom u 12 sati. Teme susreta bit će posvećene ažuriranju potreba udruga, zajedničkim programima kao i *Godini novog preporoda – 2020.* u kojoj se planira više zajedničkih aktivnosti. Kao i prethodnih godina, predstavnici udruga će zajednički predložiti Kalendar stalnih manifestacija u 2020. godini.

Naco Zelić, kulturni djelatnik, publicist, umirovljeni pravnik i diplomat

Dužijanca – najveći blagdan zahvalnosti i radosti

*Osobito sam se angažirao na oživljavanju i prezentiranju folklora bunjevačkih Hrvata * Obiteljsku dužijancu doživio sam još kao dijete na salašu na Klisi * Proces zaštite nematerijalne kulturne baštine od strane Udruge Dužijanca je nastojanje da se spriječe pokušaji prisvajanja te svečanosti, a pokušaji prisvajanja ne mogu nikada donijeti ništa dobro * Društvo Bunjevačko kolo već nakon nepuna dva mjeseca od osnivanja postalo je aktualnom političkom temom*

Intervju vodio: Zvonko Sarić

U tijeku je nastojanje zaštite *Dužijance* upisom u nacionalni registar nematerijalne kulturne baštine Srbije. S **Nacom Zelićem**, umirovljenim pravnikom i diplomatom, razgovarali smo o važnosti očuvanja kulturne baštine ovdašnjih Hrvata, jer se Zelić neumorno bavi sakupljanjem i očuvanjem narodnog blaga, a aktivno je sudjelovao u kulturnom životu Hrvata u Bačkoj, kao i u raznim kulturnim događajima naše dijas-pore u Zagrebu.

Osim Vaše profesionalne karijere pravnika, velik dio života ste posvetili organiziranju društveno-kulturnog života Hrvata u Subotici i okolici, pisali ste i objavljivali članke i knjige o kulturi i umjetnosti Hrvata Bunjevaca. Što Vas je privuklo tome, radu kulturnog djelatnika?

Na Vaše pitanje ne mogu tako jednostavno odgovoriti, jer osim profesionalne karijere pravnika, budući da sam završio Trgovačku akademiju u Subotici radio sam i kao knjigovođa, a budući da sam završio i studij na Višoj pedagoškoj akademiji u Novom Sadu, grupu kemija i fizika, radio sam i kao nastavnik, a školske 1953./54. godine, bio sam i ravnatelj osmogodišnje škole u Tavankutu, tada škole s hrvatskim nastavnim jezikom. A pravnu karijeru započeo sam kao pravni referent u Tvornici vagona *Bratstvo* u Subotici 1958., zatim kao pripravnik i sudac Općinskog i Okružnog suda u Subotici od 1960. do 1973., te kao savjetnik u Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi RH i tajnik u Zavodu za organizaciju i ekonomiku zdravstva u Zagrebu od 1973. do sredine 1992., a 1. lipnja 1992. prešao sam na rad u Ministarstvo vanjskih poslova RH i kao djelatnik toga ministarstva 16. lipnja 1992. upućen sam na rad u Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Budimpešti kao savjetnik za konzularne poslove i na toj sam dužnosti bio do 30. rujna 1996. godine, a od tada sam u mirovini. Godine 1991. izabran sam za člana Zakonodavno-pravne komisije Sabora Republike Hrvatske među četiri člana koji su birani iz reda istaknutih pravnih stručnjaka

i tu sam dužnost obnašao do odlaska na dužnost savjetnika za konzularne poslove u Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Budimpešti 1992. U Subotici sam živio u kvartu zvanom Ker, u župi sv. Roka, u dijelu grada u kojem su skoro isključivo živjeli Hrvati – Bunjevci. Župnik u toj župi bio je **Blaško Rajić**, poznati bunjevački tribun. On mi je bio i vjeroučitelj u osnovnoj školi, a bio sam i njegov ministrant. Bio sam član *Križarskog bratstva* u toj župi, a nakon II. svjetskog rata član pjevačkog zbora. To, kao i djelovanje drugih dušobrižnika – **Lajče Matkovića**, **Gavre Crnkovića**, a osobito **Ivana Kujundžića**, utjecalo je da sam još kao srednjoškolac spoznao svoju nacionalnu pripadnost i svoje obveze u vezi s tim i uključivao sam se u društveni život hrvatske zajednice u Subotici, s ciljem da pridonose očuvanju bunjevačkih narodnih tradicija, jezika, kulture i nacionalne svijesti.

Koje su hrvatske udruge djelovale u to vrijeme?

U to je vrijeme još djelovalo *Bunjevačko momačko kolo*, *Hrvatsko kulturno društvo* i druga društva, a osnovano je i Hrvatsko narodno kazalište, izlazio je list *Hrvatska riječ* i bile su dobre kulturne veze sa Zagrebom i učestala su i gostovanja pojedinih ansambala i umjetnika iz Hrvatske. Sve je pogodovalo da se pokrene akcija za uvođenje hrvatskog kao nastavnog jezika u osmogodišnje škole u kojima su učenici u većini bili Hrvati, i to u Subotici četiri, te u selima Đurđinu, Tavankutu i Žedniku i u subotičkoj Gimnaziji. Tako je i osmogodišnja škola u Tavankutu bila škola s hrvatskim nastavnim jezikom i budući da sam godine 1951. i 1952. sudjelovao u toj akciji za uvođenje hrvatskog nastavnog jezika, uz nositelje poput **Marka Horvackog**, **Balinta Vujkova**, **Matije Poljakovića**, **Ivana Vukovića**, **Mirka Huske**, **Bele Gabrića** i brojnih drugih, bio sam im poznat i s 1. listopada 1953. godine postavljen sam za ravnatelja te škole. U Tavankutu sam se uključio u rad tada Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Matija Gubec* i sudjelovao sam u radu vokalne i dramske sekcije.

Zbog čega odlazite u Zagreb 1954. godine?

U jesen 1954., budući da sam etiketiran kao »klero-nacionalist« i onemogućeno mi je napredovanje, na moj zahtjev razriješen sam dužnosti ravnatelja osmogodišnje škole u Tavankutu 30. rujna 1954. i otišao sam u Zagreb i upisao sam se na Pravni fakultet, a nešto kasnije da bih si osigurao potrebna novčana sredstva za život zaposlio sam se kao knjigovođa u poduzeću *Sirovina*. Godine 1956. oženio sam se s **Milom Balažević**, tada studenticom prava u Zagrebu. U Suboticu smo se vratili krajem studenog 1958., a 19. prosinca 1958. u Tavankutu nam se rodio naš sin **Goran**. Nakon povratka iz Zagreba u Suboticu ubrzo sam se pridružio prijateljima i istomišljenicima i ponovno sam se uključio u rad tavankutskog Društva, tada pod imenom Kulturno-umetničko društvo *Matija Gubec*, u kojem se, unatoč tomu da mu je promijenjeno ime – Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Matija Gubec*, moglo nešto više nacionalno djelovati. Bio sam i predsjednik i tajnik i umjetnički voditelj toga Društva. Osobito sam se angažirao na oživljavanju i prezentiranju bunjevačkog folklor i društvo *Matija Gubec* ubrzo je postalo poznato kao izvođač izvornih bunjevačkih narodnih plesova i pjesama i temeljem toga bilo je sudionik brojnih smotri i festivala narodne umjetnosti i brojnih priredbi folklor i u zemlji, proslave *Dužijance* – od 1968. do 1972., Velikog prela – 1971. i 1972., na *Internističkim danima*, koje je počevši od 1961. organizirao u Subotici istaknuti liječnik internist, prim. dr. **Vinko Perčić**, u kazališnoj predstavi *Graničari*, koja je u režiji **Petra Šarčevića** izvedena u povodu proslave 25. godišnjice Narodnog kazališta u Subotici

28. listopada 1970., a tijekom sezone 1970./71. izvedena je još 20 puta i u drugim mjestima i u inozemstvu, Mađarskoj i Poljskoj, te u više radio i TV emisija.

Što za Vas znači Dužijanca?

Dužijanca je za mene najveći blagdan zahvalnosti i radosti. To se jednako odnosi i na obiteljsku i na crkvenu i javnu proslavu. Obiteljsku dužijancu doživio sam još kao dijete na salašu na Klisi, na Verušiću, kod dide **Nace** i majke **Pavke**, gdje sam u djetinjstvu boravio preko ljeta. Pamtim i rado se sjećam da sam odmah nakon završetka školske godine odlazio na salaš i sudjelovao sam i u žetvi na način da sam na leđima nosio svežanj uža i pratio sam prvi risarski par i mojoj mami **Pepiki**, koja je bila risaruša, rukovetačica, bacao sam uže na koje je ona odlagala rukovet otkosa pšenice.

Tada sam neposredno doživio dužijancu. Boraveći na salašu uz didu i majku, koji zbog starosti i bolesti nisu bili sposobni za rad, žetvu su uz moju mamu Pepiku obavljali risari uz naknadu. U pravilu je radilo po dva para i kad su najavili završetak žetve, čekali smo ih na salašu s bogatom ponudom za ručak ili večeru. U tom veselju i razdraganosti s risarima sudjevao sam i ja. A u više godina bio sam i na dužijanci na salašu kod didinog brata, strička **Šime**, koji je imao veliku obitelj i veliko gazdinstvo, pa je i dužijanca bila bogatija i veselje je trajalo puno, puno duže. Boraveći tijekom ljeta na salašu kao svinjar čuvao sam na strnici svinje i ovce, a od ljeta 1942. i sve do kraja 1944. godine obavljao sam i druge poslove na salašu, kao što je timarenje stoke i obavljanje brojnih poslova u obradi zemlje, kao što je iznošenje

stajskog gnojiva na njive, torenje, kako mi to kažemo, orao sam i obavljao i brojne druge poslove. Godine 1949. i 1950. bio sam i risar i s mamom Pepikom kao risarušom pokosio sam po tri lanca žita i po lanca ječma. Kao drugo, živio sam u Keru, u župi svetog Roka, u kojoj je župnik bio Blaško Rajić, koji je u suradnji s Katoličkim divojačkim društvom i njegovom predsjednicom **Ju- stikom Skenderović Lešinom** organizirao prvu javnu proslavu dužijance i misu zahvalnicu 6. kolovoza 1911. u crkvi sv. Roke. Bandaški par u znak zahvalnosti Bogu za žetvu i novi kruh prinio je na oltar pšenični vijenac, a blagoslovljeno klasje dijeljeno je vjernicima. Za mene taj čin znači da je Blaško Rajić naše paore, bandaša i bandašicu, doveo na oltar i uzvisio ih i na taj način je *Dužijancu*, kao hrvatski narodni običaj nastao u obiteljima na salašima, uobličio u crkvenu manifestaciju, prvo u Keru, u crkvi svetog Roke, a zatim je zaživjela kao centralna svečanost Subotice i slavi se i danas u katedralnoj crkvi svete Terezije Avilske i kao prava legenda i svečanost živi i danas i to je sveukupno snažno djelovalo na mene.

Budući da su moji roditelji imali kuću u Keru, u Raićevoj ulici, s više soba za smještaj naših rođaka, veliku avliju i »košaru« (štalu) za konje i puno naših rođaka sa salaša dolazilo je kod nas za svaki god, što se kaže i tu su se, kako se to govorilo, momčili i divojčili. Dolazili su i na proslave *Dužijance* i bili su sudionici tih svečanosti puni radosti i ponosa. Jedan iz obitelji naših kumova Oračića s Verušića, **Ivan Oračić**, bio je bandaš 1938., a i naš susjed na salašu **Pajo Lipozenčić Matekov** bio je bandaš 1939. Tako mi je proslava *Dužijance* bila bliska i živjela je u meni stalno. I moja mama Pepika je bila vezana uz sve to i budući da je imala narodne nošnje, oblačila se, a i posuđivala je nošnje mladima da se obuku i da sudjeluju u svečanosti *Dužijance*. Taj doživljaj *Dužijance* sam živio neposredno, a kasnije sam to doživio i malo više, bolje reći – šire društveno, kada sam sudjelovao u organiziranju gradske *Dužijance* u Subotici od 1968. do 1972. godine.

 Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* želi zaštititi *Dužijancu* onakvu kakva jest već više od jednog stoljeća. Radi se o nastojanju upisa *Dužijance* u nacionalni registar nematerijalne kulturne baštine Srbije. U međuvremenu je i bunjevačka manjinska zajednica (nehrvata) pokrenula inicijativu za upis u taj registar njihovog Nacionalnog praznika Dana *Dužijance*. Što mislite o toj inicijativi bunjevačke manjinske zajednice (nehrvata)?

Mislim da je zahtjev bunjevačke manjinske zajednice (nehrvata) politikanstvo i rekao bih i glupost. Dijeliti nas bačke Bunjevce na način kako čine ti takozvani pravi Bunjevci je čin, koji je protivan svemu što znamo o nama, počevši od jezika, narodnih običaja, imena, prezimena, nadimaka, narodnih pjesama, pripovjedaka i plesova, pa o tom ne bih trošio riječi. Svatko zna da kulturni elementi različitih naroda ostavljaju traga u različitim sredinama i moramo negovati i afirmirati autentično kulturno naslijeđe, a u takvo što spada naravno i *Dužijanca* Bunjevaca kao bačkih Hrvata, kao dio mozaika njihove nacionalne kulture. Koliko ja razumijem, proces zaštite nematerijalne kulturne baštine od Udruge *Dužijanca* je nastojanje da se spriječe pokušaji prisvajanja te svečanosti, a pokušaji prisvajanja ne mogu nikada donijeti ništa dobro.

 Zbog čega je bilo važno osnivanje Likovne kolonije u Tavankutu 1961. godine?

Društvo *Matija Gubec* u Tavankutu, unatoč promjeni imena, što je uslijedilo 1956., zadržalo je hrvatski duh i ispunjavalo je prazninu nastalu ukidanjem hrvatskih društava i ustanova u Subotici i u drugim mjestima Bačke, poglavito u razdoblju od 1965. do 1972. godine. U to vrijeme, naime, jedino ovo društvo na subotičkom području uz *Vladimir Nazor* u Somboru djeluje na očuvanju i populariziranju bunjevačkoga narodnog stvaralaštva i kulture kao dijela hrvatske kulture. Čini to sudjelovanjem folklorne grupe i tamburaša na brojnim smotrama i festivalima i organiziranjem brojnih izložbi slikarica naivki i slamarki. Osobito veliku pozornost i ponos da je to »naše«, izazvalo je djelovanje Likovne kolonije društva *Matija Gubec* u Tavankutu organiziranjem, počevši od 1962., brojnih izložbi slikarica naivki i slamarki diljem Jugoslavije i u SSSR-u, Italiji i Mađarskoj, te objavljivanjem prikaza tih izložbi u tiskovinama, na radiju i televiziji. Ta je djelatnost društva *Matija Gubec* bila ne samo zamijećena već i visoko vrjednovana od organizatora brojnih festivala i smotri i drugih folklornih priredbi, od uredništava TV Zagreb, TV Beograd i drugih, pa i od Zajednice kulture Općine Subotica i Skupštine općine Subotica, što je izraženo dodjelom *Oktobarske nagrade* i pohvale Subotice za 1967. godinu tavankutskom društvu *Matija Gubec* »za rad i izvanredne rezultate u kulturi«, kao i dodjelom *Oktobarske nagrade* Subotice za 1970. godinu meni – istaknutom i zaslužnom članu društva *Matija Gubec* »kao izraz društvenog priznanja za izuzetne rezultate postignute u području kulture«. Rad slamarki je važan za našu kulturnu baštinu, jer je u pitanju izvorno stvaralaštvo koje se temelji na tradiciji pletenja slame ovdašnjih bunjevačkih Hrvatica, koje je vezano uz narodni običaj i proslavu *Dužijance*. Uz radove od slame koji nastaju do danas, važna su za našu kulturnu baštinu i ostvarenja slikarica naive.

 U Subotici se koncem 60-ih godina prošlog stoljeća pokušao organizirati ogranak Matice hrvatske, ali tadašnja vlast to nije dozvolila. Je li kao neka vrsta kompromisa tada osnovano HKUD *Bunjevačko kolo*?

Politika je bila naravno odlučujuća u svemu tome. **Tito** je u jednom svom govoru u to vrijeme napao Maticu hrvatsku da se širi i izvan granica SR Hrvatske i Matica hrvatska je tada zauzela stajalište da se uradi što se može, da se ne osniva ogranak Matice hrvatske, već da se osnuje lokalno hrvatsko kulturno društvo u Subotici, a i tadašnji visokopozicionirani političar SR Hrvatske **Jakov Blažević** obećao je potporu da osnujemo hrvatsko kulturno društvo u Subotici. Mi smo to prihvatili s radošću i zasukali smo rukave i krenuli u akciju. Ideja je bila osnovati društvo koje će raditi na prikupljanju, proučavanju i promicanju kulturne baštine bačkih Hrvata – Bunjevaca, naravno i okupljati mladež i organizirati hrvatske kulturne manifestacije u Subotici. I intenzivne pripreme za osnivanje hrvatskog kulturno-umjetničkog društva započete su već pri kraju 1969. godine. Prvo, nakon što smo bili onemogućeni osnovati ogranak Matice hrvatske iz Zagreba u Subotici, a prema tijeku priprema osnivačka skupština za osnivanje toga ogranka trebala se održati 22. ožujka 1969. i u skladu s preporukom Matice hrvatske u Zagrebu pristupili smo pripremama za osnivanje hrvatskog kulturno-umjetničkog društva. U tu svrhu osnovan je Inicijativni odbor za formiranje hrvatskog kulturnog-umjetničkog društva i da se pohvalim ja sam bio predsjednik toga odbora, a **Balint Vujkov** je na sjed-

nici toga odbora održanog 14. prosinca 1969. održao uvodno izlaganje o osnivanju hrvatskog društva. I nakon što su se u vezi s tim usuglasile društveno-političke organizacije u Subotici i obavljenih priprema na Osnivačkoj skupštini, održanoj 18. siječnja 1970. u velikoj vijećnici Doma kulture, stara Gradska kuća, kojoj sam ja predsjedao, u nazočnosti 354 osnivača i brojnih gostiju, osnovali smo Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Bunjevačko kolo*.

To je društvo, unatoč tomu da nije imalo potrebne prostorne i druge uvjete za rad, organizirano u više sekcija razvilo bogatu i raznovrsnu djelatnost. I već 1970. godine ono postaje organizatorom proslave *Dužijance '70.*, a i naredne godine i *Dužijance '71.*, a i obnovljenih proslava *Velikog prela* godine 1971. i 1972. Društvo *Bunjevačko kolo* već nakon nepuna dva mjeseca od osnivanja postalo je aktualnom političkom temom, a to je posebno intenzivirano nakon sjednice Izvršnoga komiteta Centralnog komiteta SKJ u Karađorđevu u prosincu 1971., što je rezultiralo pravom hajkom protiv brojnih članova imenovanih »matičarima« i doživjelo je raniju sudbinu brojnih starijih hrvatskih društava tako da mu je godine 1972. iz imena brisan atribut »hrvatsko« i od tada je sve do 1995. djelovalo pod imenom Kulturno-umjetničko društvo *Bunjevačko kolo*, kada je promijenilo ime u Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo*, pod kojim i sada djeluje. Za mene je osobito značajno, i to ističem, da je na osnivačkoj skupštini, kada je osnovano Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Bunjevačko kolo* bilo 354 člana osnivača i još brojni gosti. To je upravo nevjerojatno da se toliko ljudi kao osnivača skupilo i to je dokaz masovnog interesa i opredjeljenja. Prema tome, to nije bila akcija jednog čovjeka ili nekolicine, već je to bilo prihvaćeno od širokog kruga ljudi.

Jeste li Vi bili član Saveza komunista Jugoslavije?

Nisam nikada. Nas šest sudaca u subotičkom Okružnom sudu nismo bili članovi partije. Mi Hrvati u Subotici smo tih godina, o kojima sada razgovaramo, imali sreće da je u politici bilo i razumnih ljudi. Jedan od njih je bio **Antun Milodanović Dela**, a posebno vrijednoga i puno toga je za nas bačke Hrvate učinio **Marko Horvacki**, koji je kao predsjednik tada Sreza Subotice odigrao veliku ulogu kada smo osnivali hrvatske škole 1952. godine, kao i prilikom naših nastojanja da organiziramo *Dužijancu* 1968. godine, kada je proslava *Dužijance* izašla i na ulice Subotice. On je bio jedan od političara koji je disao narodski, izjašnjavao se kao Hrvat i tu nije bilo rasprave ni razmišljanja. Bez podrške političara *Dužijancu* te 1968. godine ne bismo mogli organizirati. To je činjenica.

Razriješeni ste dužnosti suca Okružnog suda u Subotici 1973. godine. Zbog čega?

Kada je Matica hrvatska u Zagrebu, u vrijeme »hrvatskog proljeća«, intenzivirala svoju aktivnost uključili smo se i mi bunjevački Hrvati u Subotici. Te su aktivnosti nakon »sloma hrvatskog proljeća« bile dokaz protiv nas Hrvata u Subotici da smo djelovali »s pozicija hrvatskog nacionalizma« i oko 200 ljudi proglašeno je pripadnicima *maspoka* i time »opasnim hrvatskim nacionalistima«, a posljedica je bila da su brojni ostali bez zaposlenja i onemogućen im je rad i javno djelovanje, a pojedini su i kazneno gonjeni i osuđeni. Tako sam i ja među prvima, zajedno s Balintom Vujkovim, prijateljem i kolegom, sucem Okružnog suda u Subotici i **Ivkom Stantićem**, sucem Okružnog privrednog suda u Subotici, već u ljeto 1972. suspendiran s dužnosti suca, a zalaganjem Saveza komunista Subotice razriješeni smo dužnosti 14. veljače 1973., s tim da nam je radni odnos prestao 15. ožujka 1973. Nakon toga drugi put sam se selio u Zagreb.

Hrvatski program *Ruksak (pun) kulture* gostuje u Srbiji

Približavanje kulture djeci i mladima

R*uksak (pun) kulture* je program u Hrvatskoj koji za cilj ima približavanje umjetnosti i kulture djeci i mladima koji žive u dislociranim i prometno slabije povezanim sredinama. Zajednički ga provode Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta kao dopunski program u vrtićima, osnovnim i srednjim školama. Program postoji šest godina, a po prvi puta provodi se i izvan Hrvatske, i to u Srbiji, među djecom i mladima koja se obrazuju na hrvatskom jeziku. Bogat trodnevni program (od srijede do petka) na više lokacija u Subotici provodi se u suradnji s Hrvatskom nacionalnim vijećem.

»Ovo je prvi puta da gostujemo negdje izvan Hrvatske. U Subotici smo došli s osam programa, a imat ćemo šesnaest izvedbi. Plan je da ove programe vidi ili u njima sudjeluje oko 450 djece i mladih. Bilo bi lijepo da se ova suradnja nastavi i da dolazimo i idućih godina«, kaže voditeljica programa *Ruksak (pun) kulture* **Maja Zrnčić**.

Bogat program čine u prvom redu radionice i to one likovne, posvećene hrvatskim slikarima, a koje priređuju Muzej suvremene umjetnosti i Tehnički muzej *Nikola Tesla* iz Zagreba i Umjetnička akademija iz Osijeka. *Ruksak* donosi i dvije predstave – *Tri skockana prašćica* i *Kazalište iz kofera ili kamišibaj*. Tu je i program naslovljen *Dizajnerska početnica*, bubnjarska radionica koju vodi poznati

bubnjar *Zabranjenog pušenja* **Branko Trajkov** te radionica *Sve(i)mir* koja ima i znanstvenu komponentu.

Predsjednica HNV-ova Odbora za obrazovanje **Margareta Uršal** ističe važnost ovoga programa za učenike koji se obrazuju na hrvatskom jeziku u Srbiji.

»Veoma smo sretni što kod nas gostuje program *Ruksak (pun) kulture*. Naši učenici nemaju priliku ovdje vidjeti programe koji su na hrvatskom jeziku, te je ovo veoma značajno za njih. Odlasci na kulturne programe u Hrvatsku, poput *Interlibera* ili nekih predstava, nas veoma koštaju, te sada imamo kod kuće na jednom mjestu bogat trodnevni program kulturnih sadržaja«, kaže Margareta Uršal.

Program se održava na više lokacija u Subotici: u vrtićima *Marija Petković – Sunčica* i *Marija Petković – Biser*, osnovnim školama *Ivan Milutinović* i *Matko Vuković*, srednjoj Politehničkoj školi i Domu DSHV-a gdje će u programima sudjelovati učenici iz Gimnazije *Svetozar Marković* i Srednje medicinske škole.

U utorak navečer, voditelji i dio realizatora programa *Ruksak (pun) kulture* imali su prijem u Hrvatskom nacionalnom vijeću, gdje su ih s položajem i izazovima Hrvata u Srbiji upoznali dužnosnici Vijeća na čelu s predsjednicom **Jasnom Vojnić**.

D. B. P.

Stari palički prizori

Inženjer **Kosta Petrović**, šef Gradskog građevinskog odjela, u publikaciji *Subotica i Kupalište Palić* iz 1928. godine, u popisu važnih institucija bilježi Okružnu blagajnu za osiguranje »radenika«, u kojoj je bilo osigurano 10.500 uposlenika iz Subotice, a obuhvaćala je i mjesta u okolici (Sentu, Kanjižu, Bečej, Topolu...). Uredi Blagajne bili su smješteni u zgradi koja i danas postoji u Ulici Bose Miličević (ali je stambena), gdje su se, po svemu sudeći, nalazile i ambulante različitih specijalnosti namijenjene osiguranicima. Na popisu objekata ovog Fonda, međutim, spominje se i Oporavilište na Paliću (str. 59 u spomenutoj publikaciji) na adresi Riječka 13 i 15.

Palička ulica i danas nosi isto ime; najlakše ju je locirati po objektu prepoznatljivom i posjetiteljima i stanovnicima ovog turističkog mjesta – vili *Lujza*. No, takvog oporavilišta (ili sanatorija – korišten je i ovaj naziv) u Riječkoj ulici odavno nema. Gdje se nalazilo? Lokaciju otkriva fotografija iz kolekcije **Dejana Mrkića** (sajt *GradSubotica*, tekst *U potrazi za nekim nestalim ili zaboravljenim subotičkim adresama*), koja prikazuje sanatorij oko 1930-ih godina. Nalazio se neposredno uz vilu *Lujza* (ili su ga činila oba spomenuta objekta). Prizor je zbilja bio lijep, a dvorišta obje zgrade bila su orubljena istovjetnim dekorativnim stupićima. Na drugoj fotografiji, koja potječe iz zbirke Povijesnog arhiva Subotica, vidi se izbliza kako je izgledala vila koje danas više nema. Na njoj je izbljedjeli natpis »Žensko odeljenje radničkog sanatorijuma Palić«.

Ove, i objekt *Bagolyvár* u neposrednoj blizini, izgradio je 1891. godine **Lajos Vermes** kao dio velikog sportskog kompleksa. Palička obala (šetnica) danas nosi njegovo ime.

Varoške »budalaštine«

Kada je Subotica proglašena slobodnim komorskim gradom (1743.), u privilegijama se spominje i točenje vina i piva, i kraljevskoj komori grad je za ovo pravo morao plaćati. U, dvije godine kasnije objavljenom, Gradskom statutu strogo će se kažnjavati oni koji neovlašteno toče alkoholna pića u svojim kućama, jer time štete zakupcima gradskih gostiona, koji su pak donosili znatne prihode gradskoj blagajni. Gradska uprava je također držala svoju »gradsku krčmu«. Jedna od krčmi iz tih vremena sačuvala se pod imenom *Mali mir* sve do šezdesetih godina prošlog stoljeća. To je bila jedna neobarokna jednokatnica, drveni brodski pod krčme bio je premazan tzv. umorenim uljem; bila je to baš ona prava »mi'ana«. Po intencijama Detaljnog urbanističkog plana (DUP 64) 1964. godine započinje rekonstrukcija centra. Za predviđenu gradnju robne kuće *Centar* srušena je kavana *Mali mir*. Istovremeno se ruši i trokatni, nekadašnji parni mlin na Korzou, koji je bio jedinstveni spomenik prve industrijalizacije, i bio je u dobrom stanju i uz određenu kreativnost i znanje 'ladno se mogao pretvoriti u robnu kuću čija gradnja je predviđena na toj lokaciji. Na prosvjede dijela stručnjaka i građana zbog rušenja *Malog mira* i parnog mlina »ovlašteni stručnjaci« su odgovorili da se rušenjem zapravo ništa ne gubi, jer će gipsane elemente skinute s fasade zgrade *Malog mira* premjestiti na novu fasadu robne kuće i time će ove elemente sačuvati, a Korzo uljepšati. Pod »gradskim budalaštinama« kao primjer podrazumijevam upravo ovakve tvrdnje »ovlaštenih stručnjaka«. Prvo pitanje je glasilo: ako itko uspije skinuti stare gipsane elemente fasade, gdje će se oni skladištiti do ponovne ugradnje? U svijetu se to radi. Ako je potrebno, naprave se kopije svih fasadnih elemenata koji se vrćaju na istu zgradu (npr. Dom JNA). Da se ti elementi premiještaju na neku drugu zgradu kako bi uljepšali ambijent, tako nešto nisam čuo ni tada ni kasnije!

Fontana »sad ju vidiš, sad ju ne vidiš«

Već spomenuti DUP 64 je na mjestu nekadašnjeg ratnog vatrogasnog bazena ispred svečanog ulaza u Gradsku kuću predvidio izgradnju jedne fontane. Projekt je radio beogradski arhitekt **Nebojša Delja**, a čuvena firma *Zsolnay* iz Pečuha vrlo brzo je i isporučila emajlirane elemente za ovu fontanu, koji su prvo bili uskladišteni u prostorijama nekadašnje »Židovske škole«, a kasnije su premješteni u podrum Gradske kuće. Vjerujem da je prilikom ovih seljavanja i neodgovarajućeg skladištenja već bilo došlo do izvjesnih oštećenja keramičkih elemenata. Na inzistiranje članova Društva arhitekata Subotice (DAS) sedamdesetih godina raspisan je opći javni lokalni natječaj za uređenje centra. Natječajno rješenje trebalo je obuhvatiti Korzo, trgove slobode, republike i Jovana Nenada kao i Strossmayerovu ulicu. Od šest natječajnih radova nijedan nije dobio prvu nagradu, te je izrađena određena sinteza predloženih radova. Apsurd u općem urbanističkom rješenju je bio u tome da je raspisani natječaj imao dvije »čvrste točke«: fontana se smiješta u park ispred Gradske

kuće i da se Strossmayerova ulica ne mijenja. Upravo ovo »čvrsto« je promijenjeno. »Zelena fontana« je podignuta na Trgu slobode i zbog nestručnog održavanja (npr. tretiranje emajliranih površina sonom kiselinom) nije u funkciji i planira se njeno rušenje i gradnja tri manje vodene površine! U našem gradu dvije fontane su već porušene: jedna je bila ispred nekadašnjeg kina *Jadran*, a druga na trgu ispred »Nove općine«. Interesantna je i sudbina Đinđićevog trga. Prilikom rekonstrukcije centra s njega je uklonjena bista **Boze Šarčevića** i postavljena je mala

Mala nostalgija, centar s početka XX. vijeka

fontana za pitku vodu. Nakon ubojstva premijera, naša općinska skupština je bila prva koja je donijela odluku da se **Zoranu Đinđiću** postavi spomen bista na mjestu gde je bilo Šarčevićovo poprsje. Poslije izvjesnog vremena mali trg je pretvoren u jednu svojevrsnu fontanu, koju sam ja nazvao »sad ju vidiš, sad ju ne vidiš«. Naime, bilo je predviđeno da, ako netko stane na određene kocke ugrađene u pod trga, one se trebaju pretvoriti u malu fontanu, a druge kocke bi trebale svijetliti, ako se stane na njih. Naravno, ništa od ovog ne funkcionira, kao ni »multimedijalni zid« s video projekcijama koji zatvaraju pijacetu.

Brisanje duha mjesta

U arhitekturi i uređenju jednog grada »duh mjesta« je vrlo važan čimbenik. Možda zgrada Kazališta nije bila izuzetno arhitektonsko djelo i neke dijelove je trebalo rekonstruirati, poboljšati, ali nije se smjelo dirnuti u opći duh mjesta kojeg je ona predstavljala. »Zelena fontana«, zajedno s kasnije podignutom »Plavom«, s pješačkom zonom naročito ljeti, davala je centru jednu mediteransku atmosferu. Rušenjem »Zelene« ovo ozračje će nestati, a da ne govorim o tome koliko je »monstrum zgrada« Kazališta promijenila opći izgled centra grada, koji pretendira biti turistička atrakcija. Šezdesetih godina, iz ideoloških razloga, mijenjala se struktura zgrada u centru: Gradska kuća je postala »Dom kulture« s muzejom i galerijom, izgrađeni su Radnički univerzitet; »Nova općina«; zgrada društveno-političkih organizacija (danas banka); nova zgrada Općinskog i Višeg suda, ukinut je tramvaj, promijenjena je Strossmayerova ulica itd. Ovako treba i dalje?

Slabo divane rvacki

Drugo lice SUBOTICE

Kako se osjeća čovjek kada iz dana u dan ispravlja tipske, a glupe greške? Pa glupo, naravno, jer ima osjećaj – baš kao onaj plašitelj kormorana u istoimenom **Ištvančićevom** dokumentarcu – da radi uzaludan posao. Nećemo, naravno, o kolegama, jer to spada u domenu internog etičkog kodeksa i poslovne tajne, ali hoćemo o onima čija je zadaća u praksi provoditi ono što je Statutom Grada Subotice već odavno propisano.

Riječ je, dakle, o Gradskoj upravi, odnosno o Tajništvu za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša čije obavijesti iz broja u broj *Hrvatska riječ* redovito objavljuje. U tih tisuću i nešto karaktera (kolege će iz prve pogoditi da je to tek nešto više od pola šljafne novinarskog teksta) čovjek se »naispravlja i naprevodi« kao i kod nekog poduljeg izvještaja slabije pismenog autora. Iz teksta u tekst »sekretarijat« valja prilagoditi duhu hrvatskog jezika u »tajništvo«, »životnu sredinu« u »životni okoliš«, »doneto« u »donijeto«, »rešenje« u »rješenje« itd., itd. Maaa, milina da ti mrak padne na oči čim ugledaš tekst.

I vrapcima s prebivalištem na teritoriju Grada Subotice je jasno da je hrvatski, zajedno sa srpskim i mađarskim, već četvrt stoljeća u službenoj uporabi, i to odlukom koju je donijela tadašnja Skupština općine, a nijedan kasniji saziv Skupštine grada ju nije poništio. Pa ipak, upravo s adrese s koje bi se lokalni statut imao provoditi (»za primjer drugima!«) on se u kontinuitetu već godinama krši (»za primjer drugima?«), i to unatoč činjenici da u lokalnoj samoupravi postoji »prevodilačka služba« za mađarski i hrvatski jezik! Teško je, naravno, povjerovati da netko (ili više njih) u lokalnoj samoupravi namjerno sabotira vlastiti statut, ali je još teže povjerovati (a ipak je tako) da je netko toliko neinteligentan i indolentan da njegov (raz)um ne može upravljati

rukom, odnosno da se već jednom nakani i obavijesti (ako ih već šalje na adresu medija na hrvatskom jeziku) počne pisati hrvatskim jezikom. To nije samo pitanje Statuta, inteligencije i indolencije nego i tolerancije (a i lijepog odgoja i korektnog odnosa) i suživota, fraza koje, poput papagaja, godinama unazad ponavlja svaka garnitura lokalnih čelnika. Pa, pokažite to onda i na djelu, a neka prvi korak budu upravo obavijesti koje stižu iz Gradske kuće!

Kako?, zapitat će se možda netko od njih. E, to je već malo teži posao. Ali, duboko uvjereni u pogrešnu hipotezu čika **Jovine Pačje škole**, usuđujem(o) se predložiti sljedeći recept: tekst objavljen u *Hrvatskoj riječi* usporediti s vlastitim, a koji je poslan nekoliko dana ranije. Nakon toga žutim markerom (ili neke druge boje, svedjedno) podvući razlike (neke od njih, poput »sekretarijata« i »tajništva« smo već naveli) sve do kraja teksta. Kada je to urađeno, provjeriti još jednom, pa tako ispravljeni tekst unijeti u računalno i obavezno ga sačuvati klikom na »save« ili »save as«. Konačno, ako se postupi po navedenom redoslijedu, dobije se tipski obrazac koji dobrim dijelom pokriva sadržaj budućih obavijesti, a za dodatne informacije u vezi s pojedinačnim nedomicama konzultirati lektora za hrvatski jezik u lokalnoj samoupravi. Tek tada će se za obavijest moći reći ne samo da ispunjava elementarne formalno-pravne uvjete za distribuciju u javnost nego i da u Gradskoj kući ima pismenih ljudi koji barataju (bar) jezicima koji su ovdje u službenoj uporabi. I za kraj, nešto posve osobno: živo me zanima šalje li »Sekretarijat za poljoprivredu i zaštitu životne sredine« svoje obavijesti i u *Magyar Szó* ili *Hét Nap* (svedjedno) na srpskom?

Z. R.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

za projekt »Objekt za dodatno uklanjanje fosfora iz pročišćene vode za potrebe jezera Palić«, na katastarskoj parceli 10980 KO Palić (46.081686^o; 19.701031^o), nositelja projekta JKP »Vodovod i kanalizacija«, Trg Lazara Nešića br. 9/a. Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-304-2019.pdf

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

za projekt »Postrojenje za privremeno skladištenje i tretman (reparaciju) neopasnog drvenog otpada (paleta)«, na katastarskim parcelama 5894/2 i 5894/5 KO Tavankut, na adresi 26. Nova br. 27 (46.044355^o, 19.497968^o), nositelja projekta »DAKOTA STAR« d.o.o., 26. Nova br. 27, Donji Tavankut. Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-274-2019.pdf

Obilježena stogodišnjica rođenja slamarke Marije Ivković Ivandekić

Đurđinu na ponos

Đurđinčanka **Marija (Mara) Ivković Ivandekić** važi za jednu od utemeljiteljica umjetnosti u tehnici slame, a ove godine je stogodišnjica njezina rođenja. Tim povodom Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Đurđin* je u suradnji sa župnikom **Draženom Dulićem** organiziralo 24. studenoga u dvorani kraj crkve izložbu teta Marininih radova koji su dio župne kolekcije te predavanje o njezinu liku i djelu.

Pro urbe za teta Maru

Izložbu je otvorio predsjednik Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva *Matija Gubec* iz Tavankuta i dopredsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća za Suboticu **Ladislav Suknović**.

S obzirom na to da je teta Mara bila dugogodišnja članica *Gupca* Suknović ju je izdvojio kao najjaču vezu Tavankuta i Đurđina. Istakao je kako je ona, usprkos teškim svakodnevnim seljačkim poslovima koje je morala obavljati, bila žena puna volje za životom, tiha i samozatajna što se, kako je rekao, ogleda i u djelima koje je stvarala.

»U svim ovim radovima vidjet ćete teta Marinu iskrenu otvorenost životu, vjersku poniznost koju u svoj punini može samo nježno obitelji privrženo žensko srce prenijeti, iskazati u svom sjaju i zlatu krhke slame«, kazao je Suknović.

Istakao je i da je slamarstvo više od umjetnosti te da ova generacija ima zadaću sačuvati ga.

»Slamarstvo nije samo umjetnost, ono je jedan pokret, fenomen, a možemo reći i politika u pozitivnom smislu. Na nama je odgovornost sačuvati i u novim stvaralačkim uvjetima razvijati ovu umjetnost koju smo baštinili od naših slamarki među kojima je i teta Mara«, rekao je Suknović.

Za razliku od Tavankuta, u Đurđinu nema i nikada nije ni bilo ozbiljnije slamarske sekcije te se slamarstvo ovdje teško može razvijati. Ono što Društvo u Đurđinu može, kako ističu, je čuvanje od zaborava značajnih osoba rođenih u ovome selu, kao što je i slamarka Ivković Ivandekić.

»U budućnosti će nam biti temeljna misija da mi Đurđinčani budemo svjesni tko je sve živio u okolnim šorovima i u ovim našim ulicama. Upravo zbog toga trebamo memorirati naše velikane koji su pronijeli glas o Đurđinu daleko«, rekao je član HKPD-a *Đurđin* **Josip Bako**.

Pročitao je on i životopis teta Marin, gdje je istaknuto kako je izlagala na više od 200 izložbi, od kojih su mnogobrojne priređene u inozemstvu, a imala je i samostalne u Đurđinu, Borovu, Subotici i Zagrebu. Kako je naveo, osim izloženih radova koji su dio kolekcije Pastoralnog centra župe u Đurđinu, mnogobrojna

pletiva za proslave žetvenih svečanosti čuvaju joj se u Biskupijskom muzeju u Subotici, a sakralni predmeti i vjerski simboli izrađeni u tehnici slame nalaze se diljem svijeta. Dobitnica je teta Mara i nekoliko priznanja, među kojima je i *Pro urbe* Skupštine grada Subotice.

Križni put

Najpoznatije teta Marino djelo je *Križni put* u 14 postaja, čiju je izradu počela 1989. godine s **Katom Rogić**, a koji je kao stalna izložba postavljen 1997. u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu. O nastanku ovoga u svijetu jedinstvenoga djela, kao i drugih teta Marininih umjetnina tijekom izložbe govorila nam je njezina nećakinja, **Jelica Prčić**.

»Mara i Kata su uvijek zajedno radile. Bile su prijateljice još iz mladosti. One su

stalno istraživale što sve slama može dati čovjeku, tj. što se sve od nje može napraviti, a jako im je važno bilo da uvijek prave nešto novo, drugačije. Kad su radile *Križni put* skupa, ali i nakon teta Katine smrti, teta Mara je uvijek govorila 'moram Isusu praviti na svakoj postaji drugačije odijelo, otkud ja znam kako je on bio obučen', prisjeća se Prčić.

O teta Marinom radu i djelu govorila je prije otvorenja izložbe i slamarka iz Subotice, rodom Đurđinčanka **Ivana Dulić**.

»Svima nama je bila veliki uzor. Imala je ogromno strpljenje za pedantno, pravilno i ujednačeno tradicionalno pletivo. Pletenice koje je radila su bile razne vrste, od pune slame«, rekla je Dulić.

Navela je i kako je ona usprkos popularnosti i uvažavanju koje je doživjela, uspjela sačuvati vrline koje je prenosila na svoje radove – skromnost, maštovitost, smjelost i samosvojnost.

Na izložbi je prikazan i desetominutni isječak iz filma *Tri slammarke tri divovke* **Rajka Ljubića** gdje se moglo čuti i što sama teta Mara kaže o svome radu.

»Ja sam zdravo zadovoljna i nisam mislila da od mene ovako moći bit. Fale me i onda i ja se već uvirila da je dobro. Nek se i ja falim sama«, rekla je u skromnosti teta Mara 2002. godine prigodom snimanja filma.

Prisutne je pozdravila i predsjednica Društva **Marica Stantić**. Mladi su priredili i prigodan glazbeni program, a pročitana je i pjesma **Verice Dulić** *Slama žuta*.

Obiljetnicu rođenja Mare Ivković Ivandekić ljetos je obilježilo i HKPD *Matija Gubec* u Tavankutu te Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanica*.

J. D. B.

U župi sv. Roka ponovno radovi

Vjernici rado financijski pomažu

U crkvi sv. Roka radovi su ponovno u tijeku. Ovoga puta postavljene su i skele, jer je započeto ličenje crkve. Iako cijena radova nije mala, župnik **Andrija Anišić** računa na donacije vjernika. Kako doznajemo kroz razgovor s njim, sasvim opravdano budući da su proteklih godina većinu radova u župi u cijelosti ili djelomično isfinancirali sami župljani, ali i vjernici izvan ove župe.

Rok je jubilej

Osim zidarsko-molerskih radova u crkvi započetih u studenome mons. Anišić kaže da je predviđena i obnova električne instalacije te zamjena polupanih stakala, a sve to u susret jubileju crkve – 125. obljetnici njezina postojanja koja će biti slavljena u jesen 2021. godine.

»Započeli smo zidarsko-molerske radove u crkvi ili kako se to jednostavno kaže molovanje crkve. Za sada radimo samo jedan dio, u desnoj lađi, gdje je strop bio najoštećeniji. Radnici firme ZRG vlasnika **Saše Vojnića Hajduka** uradit će jedan uzorak, pa

ćemo nastaviti dalje raditi u toj lađi«, pojašnjava mons. Anišić i dodaje da će se raditi onoliko koliko bude novaca.

Predviđeni radovi, odnosno kompletno ličenje crkve, koštat će župu 76.000 eura. Župnik kaže da su u projekt ušli samo sa sredstvima koje su darovali vjernici i posebni dobročinitelji, ali i da će aplicirati na natječaje u Gradu, Pokrajini, Republici pa i u inozemstvu, odnosno Hrvatskoj jer ostali međunarodni fondovi nemaju predviđeno financiranje ovakvih vrsta radova.

Da ovo nije prvi slučaj da vjernici daju značajan doprinos u renoviranju župnih objekata mons. Anišić sa zadovoljstvom ističe. Kaže da je i prošle godine bilo velikih radova unutar crkve koji su realizirani zahvaljujući donacijama vjernika.

»Obnovili smo glavni oltar sv. Roka, te oltare sv. Josipa i oltar Kraljice svete Krunice. Vraćeni su ili izrađeni novi ukrasi koji su nedostajali. Primjerice, na glavnom oltaru je vraćeno preko 500 ukrasa različite veličine. Radove je izvršila stolarija **Bašić**. Ista stolarija napravila nam je potpuno novi oltar (prema puku) i novi ambon. Zatim smo stavili potpuno novu zvučnu i elektro instalaciju u svetištu te stavili nove ploče. Uvukli smo grijanje u prvi dio klupe u crkvi te u klupe kod pjevača. Sve smo to radili u pripremi za mladu misu vlč. **Nebojše Stipića**«, navodi mons. Anišić.

Kako kaže, darovima vjernika i posebnih dobročinitelja od kojih mnogi nisu bili župljani župe sv. Roka obnovljen je gotovo kompletan krov na crkvi od 2001. do 2003. godine. Samo mali dio sredstava za završetak ovih radova osigurao je Grad. Ističe i da su nedavno vlastitim sredstvima obnovili vjeronaučnu dvoranu, dio podruma uredili za igraonicu, te uredili dvorište župe. Kao rijedak primjer obnavljanja nečega na župi, a da nisu bila financirana sredstvima vjernika mons. Anišić navodi adaptaciju župnog doma – iznutra i izvana, i to sredstvima AP Vojvodine.

A statistika tužna

Iako je u proteklih 25 godina, od kako je župnik ove subotičke župe, mons. Anišić učinio mnogo na uređenju župnih objekata, kaže da i kada se završe svi predviđeni projekti do 2021. godine, neće stati, jer potreba ima još.

»Trebalo bi promijeniti ploče u crkvi da sve bude slično onima u svetištu, zatim preurediti ispovjedaonice, obnoviti još propovjedaonicu i oltare sv. Nikole i sv. Križa. A kad sve to bude gotovo, onda ćemo tražiti mogućnost obnove starih orgulja i obnovu oštećenih vitraža«, kaže mons. Anišić i uz smjeh dodaje kako će biti posla i za sljedeće župnike.

Međutim, ono što njega zabrinjava jest katastrofalna statistika župe. Opisuje ju riječima: »Tuga velika.« Ova subotička župa, prema procjenama župnika, broji oko pet tisuća vjernika od kojih nedjeljom na misu dolazi u prosjeku 10 posto, odnosno njih 500. Ove godine do sada je kršteno 26, a pokopano 64 duše. Mons. Anišić kaže da je situacija još gora kad se zna da među krštenima barem desetak djece teritorijalno ne pripada ovoj župi. Ni broj vjenčanja nije na zavidnoj razini – bilo ih je svega četiri.

J. D. B.

Problem Bikovačke ceste sve izražajniji

Bikovčani žrtve inertnosti institucija

Ljetos je započeo probni rad Regionalnog sustava upravljanja otpadom u subotičkoj regiji koji je smješten na Bikovu. Dobra je to vijest za sve građane Subotice, jer nam donosi mogućnost recikliranja smeća. No, ima i onih kojima je sigurnost u prometu važnija od očuvanja životnog okoliša te se uopće ne raduju početku rada ovog deponija. Oni su Bikovčani. Razlog njihovog negodovanja je povećan promet zbog kamiona koji dovoze otpad na deponij Bikovačkom cestom, a kao najproblematičniju dionicu ceste ističu onu koja povezuje Bikovo i Orom, jer je kolnik ondje toliko uzak da se dva vozila ne mogu mimoći. U to smo se uvjerali i sami odlaskom ondje, kao i da je cesta u iznimno lošem stanju.

Čekaju se papiri

Jedna od nezadovoljnih Bikovčanki što je deponij baš u njihovom selu, jer do sada nije riješen problem ove ceste, je **Matilda Brčić Kostić**. Žena je to koja svakog jutra na biciklu nosi mlijeko Bikovačkom cestom i koja je svakog tog jutra u strahu hoće li doživjeti neku prometnu nezgodu, budući da je cesta sve lošija, bankina kraj nje sve dublja, a promet sve veći.

»Koliko puta sam samo doživjela da kamion ili autobus prođe tik pored mene. Nekad je gužva, ne čujem ih i jednostavno se ne sklonim na vrijeme. Cesta je toliko uska da kada prolazi veće vozilo od auta moram sići s nje, a možete zamisliti kako je to nezgodno u ovom razdoblju godine kada je sve blatnjavo i kada su bankine sve izrovane. Čudo jedno je da nije bilo ozbiljnijih nesreća na ovoj cesti«, kaže Brčić Kostić.

S problemom zvanim Bikovačka cesta dobro su upoznati i predstavnici Mjesne zajednice Bikova. Kažu da je problem registriran, prijavljen nadležnima u Gradu te da se čekaju papiri – godinu i pol-dvije.

»Nama je to najvažnija cesta, a ona je uska i loša. Prije godinu i pol-dvije smo reagirali kod predstavnika vlasti u Gradu da nam

riješe ovaj problem, jer sama MZ nema sredstva za to. Rečeno nam je da cesta najprije mora biti prebačena s lokalne na državnu kategoriju te da će se onda dobiti sredstva za proširenje i presvlačenje. Problem je u papirima, to se čeka«, kaže predsjednik MZ Bikovo **Milenko Garić**.

Još kamiona

Iz Javnog poduzeća za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje Subotica potvrdili su nam da je u planu rekonstrukcija i proširenje ove ceste na dionici od prijelaza preko autoceste (Y krak) do skretanja u naselje Gabrić u ukupnoj dužini od oko 4,8 km, ali da se čeka građevinska dozvola. »Nakon ishodovanja građevinske dozvole steći će se uvjeti da Grad Subotica konkurira kod viših nivoa vlasti za potrebna sredstva za realizaciju projekta«, navedeno je u dopisu.

Iako nam nije direktno odgovoreno, možemo zaključiti da biciklistička staza nije planirana.

Još uvijek se ne zna kada će Bikovačka cesta biti proširena. Ono što se zna je da će se promet na njoj povećati – bar kada je u pitanju Regionalni centar za upravljanje otpadom. Kako nam je pojasnila ravnateljica Regionalnog deponija **Csilla Góli** tjedno sedam kamiona prevozi otpad Bikovačkom cestom od transfer stanice iz Bačke Topole do Centra.

Osim toga, svakodnevno u Centar stižu i tri kamiona JKP-a Čistoća i zelenilo, no njihov broj će se povećavati. Kako je Góli rekla, radi se na povećavanju lokalnih kapaciteta da dovoze otpad u Centar, te se shodno tome može očekivati porast broja kamiona na ovoj cesti.

Istakla je i da je Regionalni sustav upravljanja otpadom projektiran i izgrađen na način da ne nanosi štetu za lokalne zajednice te da je on benefit za sve zajednice u subotičkoj regiji. Također je rekla i da je troje Bikovčana zaposleno u ovome poduzeću, te da su kontaktirali sve koji su se prijavili za posao, a da su iz Bikova.

J. D. B.

Dani hrvatske kulture u Somboru

Šokci u slici i riječi

Na Danima hrvatske kulture predstavljen je Zbornik s Međunarodnog okruglog stola O šokcima je rič, priređena izložba starih pregača i revija vjenčanog ruha

U druga građana *Urbani Šokci* iz Sombora, u okviru manifestacije *Dani hrvatske kulture*, priređuje izložbe koje prikazuju dio tradicije Šokaca u Podunavlju, ali i Baranji i susjednoj Mađarskoj. Tako je bilo i ove godine, a kulturno-umjetnički dio programa je obogaćen promocijom Zbornika s međunarodnih okruglih stolova *O šokcima je rič*.

Da se ne zaboravi

U Zbornik radova su sabrani radovi s međunarodnih okruglih stolova, održanih na *Danima hrvatske kulture* tijekom 2016., 2017. i 2018. godine.

»Prvo bih kao značaj ovog Zbornika istaknula to što su u njemu i radovi nas znanstvenika s druge strane granice, s osječkog Sveučilišta. Osim što radimo na čuvanju govora na teritoriju Hrvatske, mi moramo poduprijeti i nastojanja na očuvanju hrvatskih govora i s druge strane granice. A to upravo radimo u suradnji s udrugom *Urbani Šokci* iz Sombora. U ovom Zborniku također bih istaknula ljude s ove vaše strane granice, koji su pisali za Zbornik. Dali su svoj prinos da se ne zaborave veliki i značajni pojedinci koji su djelovali u različitim kulturnim područjima, ali

su nepravedno zanemareni, stavljeni u stranu, a posebno u Hrvatskoj. Tako malo znamo o velikim i samozatajnim ljudima koji su stvarali na ovim prostorima, pa nam Zbornik otkriva prave veličine skromnih i nenametljivih umjetnika i kulturnih djelatnika, i to je velika vrijednost. Doznajemo tako pojedinosti o bereškom pjesniku **Anti Jakšiću**, plodnom pripovjedaču, novelistu i pjesniku. Zatim o glazbeniku **Miki Ivoševu Kuzmi** iz Berega. Doznajemo iz ovog Zbornika da su sela kraj Pečuha naseljena Šokcima, doznajemo da su u Monoštoru knjižnice radile još poslije Prvoj svjetskog rata«, kazala je profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku dr. sc. **Ljiljana Kolenić**.

»U fokusu naših istraživanja u prethodnom razdoblju bili su Šokci, ne samo u Slavoniji i Baranji već i oni s druge strane granice, jer htjeli smo pokazati da Šokaca, sa svojim specifičnim govorima i običajima, ima i s druge strane Dunava, Drave i Save. Bili smo sa studentima u Tolisi, Baču, planiramo otići u Monoštor. Zašto to radimo? Zato što je važno proučavati šokački govor, zapisati, opisati. Ovaj Zbornik tome daje veliki prinos«, kazala je profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku dr. sc. **Silvija Čurak**.

Vjenčano ruho Srba starosjedilaca

Vjenčano ruho iz Bača

Tjedan u Somboru

Migranti

Odmah da kažem, znam da ću redovima koji slijede izazvati bijes i reakciju, optužbe za nedostatak empatije, sebičnost, optužbe da stvari gledam iz svoje osobne špilje. Ali moram kazati,

ili točnije pisati, o onome što jest sli-

ka Sombora posljednjih tjedana. A ta slika su migranti, grupe migranata kojih ima u svim dijelovima grada, koji čini mi se dolaze i kreću se bez ikakve evidencije i kontrole.

Gdje god da zakoračite naići ćete na njih. Bilo da je to tržnica, kakva trgovina, autobusni ili željeznički kolodvor, park pored škole, centar grada. Svuda ih ima. Znam ja da je u Somboru prihvatni centar za migrante, ali isto tako znam da je taj prihvatni centar namijenjen prije svega za obitelji. Znam isto tako da ovo nisu obitelji već mladići od dvadesetak godina i znam isto tako da nisu u prihvatnom centru, već u jednom motelu kraj Sombora. Kako čujemo, njih šezdesetak je tamo. Plaćaju krevet, ako je vjerovati onome što se priča u Somboru, 10 eura na dan. Tko je spreman platiti još 500 ili 600 dinara, može računati i na jedan kuhani obrok. I sve to Somborci vide i znaju, jer se svakodnevno na svakom koraku mimoilaze s grupama mladića.

Mogu razumjeti ljude koji su tko zna iz kojih krajeva i tko zna iz kojih razloga krenuli u potragu za boljim životom. Nije za njih taj bolji život ovdje u Srbiji, ali na putu ka tom boljem životu usputna stanica postao im je i Sombor. Zarad sigurnosti svojih građana najmanje što se može učini je informirati ih o tome koliko se takvih ljudi kreće po Somboru i okolici, jesu li evidentirani pri ulasku u našu zemlju, jesu li pod prismotrom, kada će otići i hoće li umjesto njih doći drugi. Nemam namjeru nikoga osuđivati unaprijed, ali očajan čovjek često je spreman na stvari na koje u normalnim okolnostima ne bi ni pomislio, a kamoli uradio. Zato je prava informacija najmanje što Somborci mogu dobiti.

Z. V.

Čapljino pero, vijenac, šlajer

Dio ovogodišnje manifestacije bila je izložba pregača – *Na stativa otkana pregača ubirana*. Prikazane su pregače iz Monoštora stare oko jednog stoljeća.

»Ubiranje je stari način tkanja u Monoštoru, s kraja XIX. stoljeća. Danas se takvim tkanjem u Monoštoru nitko ne bavi, pa smo željeli da uz promociju Zbornika priredimo i ovu izložbu. U Zborniku su uradci o tradiciji, upotrebnim predmetima, šokačkom ruhu, kuhinji, pa zato i ova prateća izložba«, kazala je predsjednica UG-a *Urbani Šokci* **Marija Šeremešić**. *Dani hrvatske kulture* u Somboru nastavljani su revijom na kojoj su pokazana vjenčana ruha Šokaca iz Berega, Monoštora, Bača i Gajića (RH), te vjenčano ruho iz Smokovljana (okolica Dubrovnika), kao i Mađara iz Doroslova i Srba starosjedjelaca iz Sombora. Tako se iz ove revije moglo doznati da mlada Šokica iz Monoštora na dan svog

Silvija Čurak, Ljiljana Kolenić i Marija Šeremešić

vjenčanja nosi na glavi čapljino pero. A u Beregu mlada na vjenčanju na glavi nosi »burundžuk« (svadbeno ogjavlje) i oblači crvenu suknju. U Gajiću mlada na glavi nosi pletenice i šlajer. Obilježje mladenke u Baču jest široka platenica koja se nosila početkom XX. stoljeća i vijenac od umjetnog cvijeća.

»Večeras smo doveli mladoženju i nevjestu. Nevjesta je obučena u nošnju izrađenu od kašmirskog platna, a na glavi ima vijenac od perja. Ženska nošnja je mediteranskog, a muška orijentalnog izgleda. Zanimljivo je da se mladoženja opasao žutim pasom, a to je vezano za povijest našeg kraja. Dubrovački knez je u vrijeme Dubrovačke republike htio razlikovati primorce koji su dolazili slično odjeveni. Zato ih je podijelio prema boji pasova, pa smo mi iz Smokovljana dobili žuti pas«, kazao je **Mato Katičić** iz Smokovljana.

Srbi starosjedioci iz Sombora pokazali su ubrađaj, što je način na koji je mladenka poslije ponoći pokrivala glavu. Često se dešavalo da s glave svoj ubrađaj skida svekrva i stavlja ga na glavu svojoj snahi, kao poruku da očekuje od snahe, kojoj je dala svog sina, da joj rodi unuka.

Program *Dana hrvatske kulture* je upotpunila klapa *Jelačić* istoimnog HKPD-a iz Petrovaradina.

Z. V.

Zajedništvo je »ključ« opstanka

»Mi smo manjinska zajednica na ovim prostorima i moramo graditi suživot s većinskim stanovništvom. Zajedništvo je ono što nas krasi i upravo je ono zaslužno za opstanak i napredak hrvatske zajednice u Srijemu, unatoč teškim vremenima«, kaže župnik Ivica Živković

Već desetljećima župljani Hrtkovaca proslavljaju svetkovinu svog nebeskog zaštitnika svetog Klementa, prvog pape i mučenika. Tako je bilo i ove godine 23. studenog. Svečanost je započela euharistijskim slavljem u župnoj crkvi koja nosi ime nebeskog zaštitnika župe. Svetu misu je predvodio vlč. **Ivan Rajković**, župnik u Petrovaradinu, u koncelebraciji sa svećenikom iz Hrtkovaca vlč. **Ivicom Živkovićem** i nekoliko svećenika iz Srijemske biskupije. U župnoj crkvi okupili su se brojni vjernici iz Hrtkovaca, susjednih mjesta, te iz ostalih srijemskih župa kako bi u zajedništvu sa svojim sunarodnjacima proslavili ovaj za njih značajan datum u crkvenom kalendaru. Na svečanosti su prisustvovali i predstavnici Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu – veleposlanik **Gordan Bakota** i opunomoćeni ministar Veleposlanstva **Stjepan Glas**, koji su svojim prisustvom željeli dati potporu hrvatskoj zajednici u ovom mjestu i da se u razgovoru s njima upoznaju s njihovim problemima.

Župa s dva crkvena goda

Prije ratnih devedesetih godina u Hrtkovcima je živjelo većinsko hrvatsko stanovništvo (oko 40 posto). Danas, nakon masovnog iseljavanja stanovništva 90-ih godina ima ih nešto više od 7 posto, oko 500 mještana. Prema popisu stanovništva iz 1890. godine Hrtkovci su imali 2.253 žitelja, najviše katolika, a po nacionalnom sastavu najviše je bilo Hrvata. O njihovom višestoljetnom boravku u tom dijelu Srijema danas svjedoči župna crkva svetog Klementa koja je sagrađena davne 1824. godine.

»Uskoro ćemo proslaviti 200. obljetnicu župe. Izgradnja prve drvene crkve u Hrtkovcima započeta je 1750. godine. S obzirom

na to da je postojeća crkva bila u lošem stanju, 1811. godine počela je izgradnja nove sadašnje crkve«, navodi Živković.

Hrtkovci se prvi puta spominju u turskim spisima sredinom 16. stoljeća pod nazivom Hirtkovc. Nakon odlaska Turaka, u Hrtkovce se naseljavaju Klimenti, katoličko stanovništvo koje se pod pritiskom Turaka doselilo u Srijem s Kosova i Albanije.

»Katolici na ovim prostorima žive više od 300 godina. Župljani Hrtkovaca su se oduvijek okupljali u crkvi na blagdan svetog

Klementa koji se uvijek na poseban način proslavljao u ovoj župi. Dolazili su gosti i iz drugih župa sa špediterima, sa šinskim kolima, tako da je ovaj blagdan oduvijek plijenio i privlačio ljude sa svih strana. No, župa je specifična i po tome što obilježava još jedan crkveni god. S obzirom na to da se sveti Klement proslavlja 23. studenog, kada je hladno vrijeme, vjernici su tražili od biskupa još jedan seoski kirbaj. Biskup im je to odobrio, pa naši

župljani pored sv. Klementa 29. lipnja proslavljaju i svetkovinu svetog Petra i Pavla», kaže župnik.

Pogled ka budućnosti

Na naše pitanje o tome kako danas žive Hrvati u Hrtkovcima, s obzirom na to da je to mjesto ostalo zabilježeno kao sinonim stradanja vojvođanskih Hrvata devedesetih, on kaže:

»Ljudi su uglavnom preboljeli te dane i otvorili su novu stranicu života. Okrenuli su se poslu i napretku. Od prošlosti se ne živi nego od sadašnjosti i budućnosti. Nerado se sjećaju tog vremena. Nadaju se da će Srbija ući u Europsku uniju, jer žele bolji standard života za sebe i svoju djecu. Mi smo manjinska zajednica na ovim prostorima i moramo graditi suživot s većinskim stanovništvom. Zajedništvo je ono što nas krasi i upravo je ono zaslužno za opstanak i napredak hrvatske zajednice u Srijemu, unatoč teškim vremenima.«

I pored dobre namjere da od župljana dobijemo neke od odgovora na postavljena pitanja, pa čak i na ona koja se odnose na značaj proslave crkvenog goda, ostali smo uskraćeni za odgovore. Kažu da ne vole kamere, niti govoriti za medije, bilo da su oni manjinski ili neki drugi.

Potpora Veleposlanstva

U želji da hrvatskoj zajednici u Hrtkovcima pruži potporu na misnom slavlju prisustvovao je i veleposlanik Gordan Bakota.

»Ovih je dana puno događaja i sa zadovoljstvom mogu reći da je hrvatska zajednica vrlo aktivna. Odlučili smo se doći i u Hrtkovce, kako bi kao predstavnici Hrvatske pružili potporu našem narodu, hrvatskoj zajednici u ovom mjestu. Mislim da ovdje nije jednostavno živjeti, kao i općenito u Srijemu. Naši ljudi žive u teškim okolnostima, kako materijalno, a rekao bih i pod određenim političkim pritiscima. Zato sam ovdje da zajedno na misi i nakon nje tijekom zajedničkog druženja damo moralnu podršku u svakom pogledu i da u razgovoru s njima saznamo koje su njihove potrebe i kako im u budućnosti može pomoći Hrvatska«, istaknuo je veleposlanik.

U susret proslavi jubileja

Svoj doprinos u obilježavanju crkvenog goda u Hrtkovcima dali su i srijemski svećenici koji su sudjelovali u euharistijskom slavlju. A kako je posebno istaknuo predvoditelj misnoga slavlja vlč. Ivan Rajković, sveti Klement nam često može biti uzor u vlastitom životu.

»Primjer svetog Klementa nam govori da je on znao prepoznati teške situacije u društvu. Znao se s njima suočiti i riješiti problem na najbolji mogući način. Jedinstvo i mir je jako lako razjediniti i teško ih je poslije toga vratiti. Poslije svakih sukoba je dugotrajan proces pomirenja i u tim trenucima čovjek može prevladati te situacije jedino ako je iskren s Bogom i ako može oprostiti i izvršiti pokoru za svoje grijehе. To neka danas ljudi zaborave, a svako loše djelo zahtijeva zadovoljštinu. To nikada ne može nadomjestiti ono zlo, ali se može pokazati dobra volja da se želi nešto promijeniti«, poručio je vlč. Rajković.

Već iduće godine započet će pripreme za proslavu značajnog jubileja župe. Očekivanja župljana su da će i župna crkva do tada zasijati novim sjajem i da će posvećenost biti velika, kako od domaćih župljana tako i onih iz susjednih filijala, ali i onih koji su zbog nesretnih okolnosti morali otići iz nje.

S. D.

Tjedan u Srijemu

Izmještanje ilegalnih migranata

Na području šidske općine nalaze se tri prihvatna centra u kojima su od početka migrant-ske krize smješteni migranti samci i obitelji s djecom. U sva tri prihvatna centra: Šidu, Adaševcima i Principovcu registrirano je oko 1.300 migranata kojima su osigurani odgovarajući smještaj, hrana, zdravstvena njega, obrazovanje... Registrirani migranti smješteni u prihvatnim centrima građanima ove općine nisu problem. Oni se ponašaju normalno, u skladu s propisanim pravilima prihvatnog centra, slobodno šetaju gradom, odlaze u kupovinu, a njihova djeca pohađaju školu. Probleme stvaraju neregistrirani migranti, koji se nalaze u okolnim šumama i napuštenim objektima. Ono na čega su se građani šidske općine najviše žalili u prethodnom razdoblju (a o čemu su proteklih dana izvještavali i brojni mediji), jesu upadi ilegalnih migranata u kuće, česte krađe, pa čak i otimanja novca iz ruku građanima na ulici. Registriran veći broj kaznenih djela u posljednje vrijeme prelio je »kap u čaši«, pa su predstavnici lokalne samouprave odlučili tome stati na put. Prošloga tjedna policijske snage u pratnji predstavnika Općine Šid i Komesarijata za izbjegle i raseljene osobe izmjestile su iz Šida oko 150 migranata koji su boravili u napuštenim objektima u Šidu, a najviše njih u objektu nekadašnjeg poduzeća *Grafosrem*. U pratnji nadležnih službi ilegalni migranti izmješteni su u druge sredine koje posjeduju prihvatne centre za migrante. Prema riječima predstavnika lokalne samouprave, akcija dislociranja ilegalnih migranata bit će nastavljena i u narednom razdoblju, a svim ilegalnim migrantima bit će omogućeno da borave u prihvatnim centrima pod uvjetom da se registriraju i poštuju propise prihvatnog centra, te zakone Republike Srbije. Osim provedene akcije dislociranja ilegalnih migranata, a u cilju sprječavanja eventualnih kaznenih djela, predstavnici lokalne samouprave Općine Šid pozvali su i građane da jave nadležnim institucijama ukoliko uoče grupe ljudi na prostoru općine, a koji se ne ponašaju u skladu sa zakonskim propisima. Također kažu da će boljom suradnjom građana i državnih institucija problem učestalih kaznenih djela od strane ilegalnih migranata moći biti riješen. Zajedničkom suradnjom trebala bi biti omogućena i veća sigurnost građana ove općine, koji su proteklih mjeseci doživjeli mnoge neugodnosti.

S. D.

Održano 18. Šokačko veče u Sonti

Dah prošlosti za budućnost

MPS Bodroški bečari

Manifestacija folklornih tradicija, tambure i starinske ikavice pod nazivom *Šokačko veče 2019.*, osamnaesta zaredom u organizaciji KPZH-a *Šokadija*, održana je u subotu, 23. studenoga, u velikoj dvorani Doma kulture u Sonti. Osim članova folklornih sekcija organizatora, djece i odraslih, na manifestaciji su nastupili i KUDH *Bodrog* iz Monoštora, HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega, te OKUD *Ivo Lola Ribar* i *Mali tamburaši* iz Sonte. Najavljeni gosti večeri iz Srijema, HKD-a *Šid* iz Šida, otkazali su nastup nekoliko dana prije manifestacije. Tijekom večeri proglašene su i nagrađene tri prvoplasirane pjesme s natječaja *Za lipu rič*, a pobjedničku, *Pismo*, autorica **Božana Vidaković** iz Sonte javno je pročitala.

Mladost uz iskustvo

Više od 350 gledatelja, sudeći po burnom pljesku, uživalo je u programu XVIII. *Šokačke*

večeri. Na krunskoj manifestaciji *Šokadije* ove godine je viđeno manje plesanja i svirke. Gosti iz Monoštora i Berega, uz veterane *Šokadije*, kroz pjesmu i govor, uz prikaz pučkog običaja, na pozornicu su donijeli starinsku ikavicu i u ozračje subotnje večeri unijeli dah davno prohujalih vremena. Publika je s oduševljenjem pozdravila i pobjednicu natječaja za najljepšu pjesmu pisanu šokačkom ikavicom, sumještanku Božanu Vidaković, te drugoplasiranu **Ružu Silađev** i trećeplasiranog **Ivana Andrašića**. Na samom početku pjevački zbor domaćina i organizatora manifestacije, ove večeri pojačan mladim glasovima članica dječje folklorne sekcije, izveo je svečanu pjesmu *Šokadija*. Ovu

svojevrstu himnu podunavskih Šokaca napisala je i uglazbila Sončanka Božana Vidaković. Kao voditeljica programa uspješno je debitirala učenica 6. razreda OŠ *Ivan Goran Kovačić* **Lana Krstin**, višegodišnja članica *Šokadije*.

»Malo me je sve ovo iznenadilo, mislila sam da sam premlada za vođenje ovakve manifestacije, ali svakako godi toliko povjerenje. Voditi ovakav program na šokačkom govoru jako je zahtjevno, ali znatno mi je pomoglo i to što u obitelji međusobno komuniciramo upravo tako. Hvala i publici što me je već pri prvom izlasku za mikrofona obojila pljeskom i tako mi eliminirala početnu tremu«, kaže Krstin.

Dar domaćina za predsjednicu HNV – a

Nakon svečane pjesme predsjednik *Šokadije* **Zvonko Tadijan** pozdravio je uzvanike i publiku, a potom se nazočnima obratila predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**. Kulturno-umjetnički program otvorila su djeca domaćina splotom šokačkih igara u koreografiji **Svetlane Zec**. Nova generacija najmlađih Šokaca izazvala je puno emocija i buru pljeska u gledalištu. Ništa manje pljeska nisu pobrali ni veterani *Šokadijine* folklorne sekcije i tamburaškog sastava, uz harmoniku Božane Vidaković. Na sceni su pokazali svo bogatstvo starinskih napjeva Sonte, a na koncu su nastup začinili *Šokačkim kolom* i odlaskom s pozornice s neizbježnim bećarcima. Gosti iz Monoštora, MPS *Bodroški bećari*, raznježili su publiku skladnim pjevanjem starinskih napjeva svojega sela, razumljivo, na monoštorskoj ikavici. Ne može se a ne osvrnuti i na nastup folkloraca mjesnog OKUD-a *Ivo Lola Ribar*. Za razliku od ostalih sudionika manifestacije, tradiciju su ispoštovali u odijevanju i pjevanju, ne i u plesovima. Nastupili su sa, za publiku vrlo atraktivnim koreografiranim šokačkim plesovima i pobrali, za ubitačan ritam koreografije, primjereniji plesovima s južnih prostora, možda i najjači pljesak tijekom večeri. Folklorci HKPD-a *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega začinili su program prikazom starog običaja *Prelo*. Pozornost publike plijenile su vrckave replike, »pivalo se i igralo«, a prije izlaska s pozornice publiku su razgalili sočni, izvorni pučki bećarci. U završnici programa *Mali tamburaši* su pokazali da tamburaška glazba u Sonti ima itekako dobru perspektivu. Orkestar, formiran od dijela polaznika škole tambure, isturenog odjela Glezbene škole *Stevan Hristić* iz Apatina, s cjelovitom nastavom na hrvatskom jeziku, pokazao je zavidne rezultate svojega rada. Bili su pravo osvježjenje *Šokačke večeri*, a preciznom svirkom, uz uporabu nota, pokazali su da će *Šokadija* i u budućnosti ostati rasadnik tamburaša. U odjavi programa voditeljica je čestitala predstojeći imendan svima Katarinama, zahvalila se publici na velikom odzivu, a domaćini su za uzvanike i sudionike programa priredili druženje uz večeru u Lovačkom domu u Sonti.

Ivan Andrašić

Nagrađeni pjesnici

Mali Tamburaši Sonta

Na natječaju *Za lipu rič*, dvanaestom zaredom, za najljepšu pjesmu pisanu šokačkom ikavicom, najviše glasova prosudbenog povjerenstva dobila je pjesma *Pismo* autorice Božane Vidaković, članice KPZH-a *Šokadija* iz Sonte. Vidakovićeva je rođena i odrasla u Sonti. Udajom se udaljila od rodnog mjesta, a po umirovljenju supruga **Miće**, vratila se korijenima. Piše poglavito na šokačkoj ikavici, a većinu svojih pjesama sama je uglazbila. Svira harmoniku, a njezin grleni glas daje jedinstven pečat pjesmama u izvedbi mješovite pjevačke skupine *Šokadija*.

Pobjednička pjesma:

Pismo

Rođena moja, pišem ti pismo.
Dugo vremena se vidle nismo.
Miljenica tvoja sam bila,
Rano moja si mi divanila
I puno sam ti voljila
Rođena moja bako mila.

Ko da ti i sad gledam,
Kako u čošu sobe,
Za stativama sidiš.
U jedne ruke čunak
Ko da se sigra,
A drugom rukom bumbačicom
Biližiš dokle si stigla.

Pritobom ćilim lipi ispada
Crvene, žute, plave ružice,
Po njima razbacane grane
I tičice raspivane.

Stalno radiš, kadgoda samo
Kroz pendžer pogledaš
Kag kapija grune.
Možda je bio poštar
Možda je stiglo pismo od Tune.
Od Božića se Tuna nije javljo
Brineš se da nije bolestan
I da mu nije štogoda stvarno?

Tamo u svitu mu je dobro
I ništa mu ne fali,
Al' spominje gibanicu s makom,
Čardak i prid kućom ora stari.

Ako ne dojde pismo danas
Onda će sigurno sutra dojt.
E dico naša, e jaganjci moji
Jeste li baš svi odma morali pojti?
Uzima patrice u ruke baka
Trne lampoš
I moli se, moli dugo u noć.

Više ti nema, al samo da znadeš
Voljila sam ti jako
Rođena moja dobra bako.

RTS među Hrvatima u Vajskoj

VAJSKA – Ekipa RTS-ove televizijske emisije *Gradanin* posjetila je prošloga tjedna HKU *Antun Sorgg* iz Vajske. Oni su snimili novootvorenu *Šokačku kuću*, a o radu udruge razgovarali su s predsjednikom **Mladenom Šimićem** i članovima **Katicom Barukčić**, **Krunoslavom Šimunovićem** i **Dariom Bošnjakom**.

RTS-ova ekipa snimila je i razgovor s mjesnim župnikom **Vinkom Cvijinom**, o životu katoličke zajednice u tom selu.

»Nije mala stvar da vas zovu s nacionalne televizije da žele snimiti prilog o vama. Hrvatskih udruga u Srbiji ima dosta, i pored svih tih udruga izabrali su baš nas koji radimo tek dvije godine. Velika je to čast i zadovoljstvo«, izjavio je Šimić.

A. Š.

Omaž Josipu Andriću u Požegi

POŽEGA – Povodom obilježavanja 125. godišnjice rođenja skladatelja **Josipa Andrića** (1894. – 1967.) Glazbena škola Požega i Gradski muzej Požega priredili su dvodnevni program, 26. i 28. studenoga, u tom mjestu u kojem je proveo dio svoga života. Suorganizatori programa su ZKVH i HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice.

Izložba *Pod požeškim brdima* otvorena je u utorak u Glazbenoj školi Požega. Istoga dana u školi je priređen koncert Andrićevih djela u kojem su sudjelovali učenici ove požeške škole kao i tamburaši HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice. U sklopu programa jučer je održano predavanje **Maje Žepčević Matić** na temu *Josip Andrić i Požega*.

Velikić u rezidenciji hrvatskog veleposlanstva

BEOGRAD – U rezidenciji veleposlanika Republike Hrvatske u Beogradu prošloga tjedna održano je predstavljanje novoga izdanja romana *Via Pula* uglednog srpskog književnika **Dragana Velikića**, kojega su skupa objavili *Meandar Media* iz Zagreba i *Exlibris* iz Rijeke. Originalno objavljena 1988., knjiga je sada prevedena na hrvatski jezik. Veleposlanik Hrvatske **Gordan Bakota** je kazao kako su nam ovakvi pothvati koji povezuju dvije kulture i dva naroda potrebni više nego ikada prije. O knjizi i Velikićevom opusu govorili su i **Branko Čegec** iz nakladničke kuće *Meandar Media*, te kritičari **Tamara Krstić** i **Ivan Milenković**.

Lj. C.

Koncert Kao nekad pred Božić

BEOGRAD – Koncert pod nazivom *Kao nekad pred Božić* bit će održan večeras (petak, 29. studenoga) u Općini Vračar, Njegoševa 77 u Beogradu, s početkom u 20 sati. Organizator koncerta je HKD *Hrvatski kulturni centar – Beograd*.

Večer ikavice, stručni skup i likovna kolonija

STANIŠIĆ – HKD *Vladimir Nazor* desetogodišnjicu rada obilježava organiziranjem nekoliko manifestacija. Deseta po redu književno-glazbena večer *IKAVICA – govor hercegovačkih, dal-*

matinskih, ličkih, bosanskih, šokačkih i bunjevačkih Hrvata bit će održana sutra (subota, 30. studenoga), u Mađarskom domu u Stanišiću, s početkom u 18 sati. Na ovoj manifestaciji očekuje se veliki broj KUD-ova iz Hrvatske, BiH i Srbije.

Istoga dana, na istom mjestu, bit će održan i XI. Saziv međunarodne likovne kolonije *Ivan Gundić Čiso – Dalmata*, na kojoj sudjeluje 17 umjetnika iz Mađarske, Hrvatske i Srbije.

U nedjelju, 1. prosinca, u 10 sati počinje stručni skup na temu *Savezna kolonizacija Hrvata iz Dalmacije u Vojvodinu 1945.*

Godišnji koncert HKC-a Bunjevačko kolo

SUBOTICA – Folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* i ove godine organizira koncert povodom kraja godine. Sudjelovat će četiri uzrasne skupine folkloraca Centra. Koncert će se održati u dva dana s istim programom, a to su subota, 30. studenoga, i nedjelja, 1. prosinca, s početkom u 19 sati. Cijena ulaznice je 300 dinara.

Predavanje o Okrugiću u Srijemskim Karlovcima

SRIJEMSKI KARLOVCI – U okviru ciklusa *Znamenite osobe i ustanove Srijemskih Karlovaca*, srijemskokarlovački Ogranak *Branko Radičević* (Preradovićeve 1a) Gradske knjižnice u Novom Sadu organizira sutra (subota, 30. studenoga) u 19 sati predavanje na temu »Ilija Okrugić Srijemac«. Predavač će biti predsjednik HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina **Petar Pifat**.

M. T.

Književni kružok u Bunjevačkom kolu

SUBOTICA – U ponedjeljak, 2. prosinca, u prostorijama HKC-a *Bunjevačko kolo* od 20 sati bit će održan prvi susret nove sekcije, Književno-teatarskog kružoka.

»Srdačno pozivamo i očekujemo zainteresirane studente, mlade radnike te osobe koje njeguju i žele u poticajnom ozračju razvijati i prikazivati svoje talente vezane za pisanu i scensku riječ. Cilj okupljanja bit će obogaćivanje naše kulturne scene komadima svjetskih i domaćih suvremenih pisaca te neafirmiranih autora s našeg podneblja«, kaže inicijatorica ovog susreta **Nevena Mlinko**.

NIU Hrvatska riječ: Poziv za slanje rukopisa!

Nakladničko vijeće Novinsko-izdavačke ustanove *Hrvatska riječ* iz Subotice objavljuje javni poziv za književne autore i autorice iz Republike Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili na dijalektalnim govorima Hrvata da pošalju svoje neobjavljene rukopise radi njihove objave u idućoj, 2020. godini. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom obliku na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs.

O uvrštanju rukopisa u nakladnički plan za 2020. godinu odlučivat će nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ*.

Književna večer Julijane Adamović u Subotici

Potresan roman o odrastanju

Roman *Divlje guske* hrvatske književnice podrijetlom iz Vojvodine (Plavne) **Julijane Adamović** nedvojbeno se može smatrati svojevrsnim hitom, budući da je popraćen brojnim pozitivnim kritikama u Hrvatskoj gdje je objavljen prošle 2018., ali i u Srbiji gdje je ove godine izišao u izdanju prestižne *Lagune*. Ujedno, zapaženo prolazi i kod čitatelja u obje zemlje. Predstavljajući ovaj roman, Julijana Adamović je prošloga petka prvi puta gostovala u Subotici, a na poziv Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Simbolika i naturalizam

Divlje guske su roman o odrastanju, ukazao je na početku predstavljanja moderator večeri, ravnatelj ZKVH-a **Tomislav Žigmanov**. Premda mjesto radnje nije imenovano, više je nego jasno, kako je dodao, da se radi o bačkom selu Plavna, stvarnom mjestu autoričina odrastanja. Jasno na to ukazuju lokalni toponimi, govor, tj. šokačka ikavica, vezana uz lik Babe, te socijalni okvir u romanu.

Divlje guske imaju duboku simboliku u romanu, pojavljuju se više puta. Osim što su česta životinja u podunavskim prostorima, gdje se radnja romana odvija, pojavljuju se u surovoj sceni očeva lova, a još važnije kao papirnata igračka u »čistoj sobi« kojou se glavna sedmogodišnja junakinja Katarina ispovijeda, kazao je on.

Dodao je kako se naturalistički stil, kojim je roman pisan, dobro uklopio u priču romana, te zaključio kako je u geopoetičkom smislu Julijana Adamović, poput **Nevena Ušumovića**, koji također djeluje u Hrvatskoj, značajna ne samo za tamošnju scenu već i za prostor književnosti vojvođanskih Hrvata.

Slojevitost i simbolika

Govoreći o *Divljim guskama*, autorica Julijana Adamović je kazala kako je u pitanju slojevit roman u kojemu ne manjka autobiografskih elemenata. *Divlje guske* bile su radni naziv koji se, unatoč drugim verzijama, na kraju ipak zadržao. Inače, divlje guske su poznate po međusobnoj solidarnosti i one zajednički, gurajući krilima jednu drugu u jatu, znatno dulje mogu letjeti negoli same. Na simboličkoj razini taj motiv je važan za knjigu.

»U svojoj esenciji to je priča o separacijskom strahu, o strahu od napuštanja. Te guske su lajtmotiv, jer junakinje romana se boje da budu napuštene«, pojasnila je autorica.

Roman je, kako je ocijenio Žigmanov, veoma uspješno ispisan u netipičnom rakursu – prvom licu množine, što pridonosi prikazu specifičnog duševnog stanja junakinje.

»Nažalost, ja bih voljela da je to moj izum, ali nije, to sam srela u romanu **Agote Kristóf**. Moj je roman u izvjesnom smislu odgovor na to djelo«, rekla je Adamović.

Tomislav Žigmanov i Julijana Adamović

Demistifikacija i recepcija

Također, Adamović je u *Guskama* nastojala demistificirati kako pretjerano idealizirane tako i one pretjerano negativne slike o socijalističkom uređenju u Jugoslaviji te progovoriti i o problemu nacionalne netrpeljivosti »koja se nije dogodila odjednom 90-ih godina već je tinjala u nekom pasivnom obliku budući da se uvijek iz prikrajka znalo reći nešto negativno o nekom 'druhom'«.

Adamović je odrasla u Plavni te započela studij u Beogradu, ali početkom ratnih 90-ih seli za Hrvatsku, gdje od toga vremena živi.

»Iz Plavne sam otišla, ali Plavna iz mene nije. Ali ne u nekom romantičnom, nostalgичnom smislu. Prvi puta sam se vratila 2001. godine. I dalje mislim da poznajem te ljude, neke sam djelomice opisala u romanu, iako se puno toga promijenilo. Točni toponimi su u romanu namjerno izostavljeni s obzirom na to da sam željela da ih i čitatelji u Slavoniji mogu doživjeti kao svoje«, navela je autorica.

Pozitivna recepcija djela ju je, kako kaže, iznenadila jer je već deset godina na sceni, ali nikada prije nije bila dio književnog *mainstreama*.

»Ne mogu reći da nisam zadovoljna. S *Divljim guskama* se desio bum, ušla sam s njima u gotovo sva finala književnih nagrada u Hrvatskoj, a dobila sam i jednu nagradu koju dodjeljuje Razred za književnost Hrvatske akademije znanosti u umjetnosti. To je nagrada za najbolji roman u 2018. godini i ona će mi biti uskoro uručena. Ono čime se stvarno moram pohvaliti je to što je ova knjiga u Slavoniji doživljena kao, nešto naše' što praktično nismo imali od romana *Duka Begović*«, kazala je autorica, dodavši kako je život i običaje u tradicionalnoj zajednici prikazala kako ih vidi, u jednoj neidealiziranoj verziji.

D. B. P.

Nastavljeno istraživanje tradicijske kulture Hrvata u Banatu

Ponovni susret i prezentacija podataka

Projekt etnološkog istraživanja vojvođanskih Hrvata provodi se već više godina. U pitanju je proučavanje njihove tradicijske kulture koje se pod mentorstvom prof. dr. sc. **Milane Černelić** provodi u suradnji Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju zagrebačkog Filozofskog fakulteta i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Nakon istraživanja bunjevačkih i šokačkih Hrvata u Bačkoj i Hrvata u Srijemu, najaktualnija su istraživanja vezana za Hrvate u Banatu. Nakon prvoga posjeta u travnju ove godine, skupina studenata etnologije i antropologije iz Zagreba ponovno je posjetila Hrvate u Banatu, odnosno u mjestima Opovo i Starčevo.

Bila je ovo prilika za kontrolna istraživanja, ali i za prezentaciju do sada sakupljenih podataka među kazivačima u Banatu. Studenti su prezentirali dosadašnje rezultate prošloga petka, 22. studenoga, na dva znanstvena kolokvija u organizaciji ZKVH-a. Prvi kolokvij održan je u Opovu, u prostorijama Aktiva žena a drugi u Starčevu, u galeriji *Boem* Doma kulture.

U sklopu ovoga projekta studenti su prikupljali podatke o običajima, narodnim vjerovanjima, prehrani i narodnoj medicini Hrvata u Banatu. Suradnici ZKVH-a na ovom istraživanju u Banatu su **Dalibor Mergel** i **Katica Naglić**.

»Imali smo veoma dobru atmosferu, kazivači u Starčevu i Opovu iskazali su veliku želju i spremnost na suradnju sa studentima, pripremlivši veliki broj materijala poput starih fotografija, a bili su primjerice i na dvije svinjokolje što se istražuje vezano za temu tradicijske prehrane. I kolokviji su bili zanimljivi, s puno podataka i puno pitanja publike«, kaže **Katarina Čeliković** iz ZKVH-a.

Krajnji rezultat ovoga istraživanja bit će monografija o tradicijskoj kulturi Hrvata u Banatu.

D. B. P. / Foto: Glas Opova

Organizujte poslovne ili privatne proslave u jedinstvenom ambijentu Pivčijeg salaša

Uživanje u salašarskoj idili, toplini i mirisu salašarske peći, nezaboravni zalogaji salašarskih jela, razne aktivnosti na salašu, daleko od gradske vreve i stresnih trenutaka, na Bikovackom putu 8 km od centra Subotice.

Pivčiji salaš radi samo po prethodnoj rezervaciji
064-244 69 42

AKTIVNOSTI

- Prostor za druženja i sastanke (50 mesta)
- Degustacija hrane i vina
- Upoznavanje sa salašarskim životom
- Anetije, dečije igraonice, dečije radionice
- Razgledanje domaćih životinja
- Vožnja fiakerom atarskim putevima
- Ubriranje povrća i voća na salašu
- Razne sportske aktivnosti na leđima

HRANA

Predjelo: „Prisnac“ sa sirom

Supa: Supa od morke

Glavno jelo:

- Pivčiji paprikas sa valjuncima
- Specijalitet Pivčijeg salaša - mešano meso (mangulica + čurka + patka ili guska)
- Krompiraća, pečena u salašarskoj peći

Kolači: Istrudla sa makom ili višnjama

PIĆE

Rakija od kajrije, šljive, jabuke

Domaći liker od višanja

Domaća bela i crvena vina

Domaći sokovi od zove, nane i jabuke

Znanstveni kolokvij ZKVH-a

Šest stoljeća pisane povijesti Tavankuta

Događanja u prošlosti su davno završena, okončana, pa time i nepromjenjiva. Ali spoznaja o njima – oličena u povijesnoj i drugim humanističkim znanostima, je živa, uvijek podložna novim sagledavanjima, ne samo u ovisnosti od kuta gledanja već i od upoznavanja i tumačenja novih povijesnih izvora. Na tome tragu Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je u suradnji s mjesnim HKPD-om *Matija Gubec* u Tavankutu

1436. godine na latinskom jeziku s izvješćem 'o zulumčarenju Subotičana, Tavankučana i Madarošana na imanju u B. Monoštoru'. Ta dva lista pronašao je arhivist **László Magyar**, kazao je Mačković.

Ime i broj stanovnika

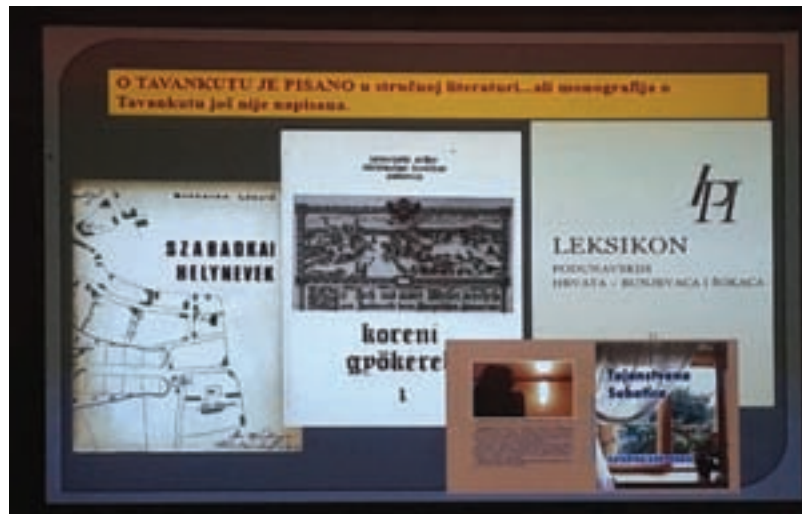
Govoreći o imenu naselja kroz povijest, Mačković je naveo da se ono u povijesnim izvorima bilježi u nekoliko varijanti: tako se 1528. spominje Torankut, 1567. Tarankut, 1579. Tariankut. Počevši od polovice 18. stoljeća naselje-pustara Tavankut pripada subotičkom administrativnom okviru. U to doba pa nadalje već imamo česte pisane dokumente, prepisku gradskih vlasti u koji-

organizirao kolokvij na temu »Tavankut u povijesti 580 godina od prvog spomena u povijesnim dokumentima«. Predavač je bio povjesničar i ravnatelj Povijesnog arhiva iz Subotice **Stevan Mačković**, a predstavio je arhivske dokumente koji predstavljaju izvore za iščitavanje prošlosti Subotice i njezine okolice, pa tako i Tavankuta.

Prvi dokumenti

»Cilj predavanja bilo je pregledno obuhvatiti šest stoljeća pisane povijesti Tavankuta kroz arhivske i druge izvore. Prvi pisani spomen o Tavankučanima je iz 1436. godine što je zapravo tri godine starije od do sada korištenog datuma iz 1439. O čemu se radi? Te daleke 1439. godine kralj Albert je 9. svibnja 1439. u Požunu/Bratislavi dao u zalog braći **Hunyadi** gradove – naselja Madaraš, Tavankut, Suboticu, Halaš, kao i polovinu sela Česapa za 2757 forinti u zlatu. To je ostalo zapisano na dva lista latinskim jezikom. Dokument je 1977. pronašao subotički arhivist **Gašpar Ulmer** u Budimpešti. Ali, godinu dana kasnije, također u budimpeštanskom državnom arhivu, nađen je drugi dokument – iz

ma se naselje imenuje kao Tavankut. Posebno su kao izvori zanimljive i ilustrativne karte, mape, projekti preko kojih možemo pratiti promjene, rast i razvitak mjesta. Tako znamo za kartu iz 1789. (tada obuhvaća 5454 jutra), projekt mjesne crkve iz 1897. godine, itd. Arhivski podatci također bilježe demografski vrhunac Tavankuta oko 1920. godine, kada je naselje brojalo preko 10.000 stanovnika.

Prije početka kolokvija, predsjednik HKPD-a *Matija Gubec* **Lađislav Suknović** podsjetio je prisutne na aktivnosti udruge vezane za turizam te dodao kako će ovi podaci pojasniti sliku o prošlosti mjesta, te pomoći pri definiranju turističke promidžbe.

Tajnik ZKVH-a **Josip Bako** je pozdravljajući nazočne napomenuo kako Zavod u svojem djelovanju za cilj ima i promoviranje povijesnih tema vezanih za zajednicu vojvođanskih Hrvata.

I. D.

Promocija novog sveska *Leksikona podunavskih Hrvata u Somboru*

Zanimljive osobe, mjesta i običaji

U Hrvatskom domu u Somboru predstavljen je novi svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. U ovom 14. svesku su natuknice pod slovom »K«, a tekstove su pisala 43 suradnika. O novom svesku govorio je urednik Leksikona dr. sc. **Slaven Bačić**, a posebno je bilo riječi o natuknicama vezanim za Sombor. Tako je u *Leksikonu* pojašnjeno da **Đuro Kolčić** za koga se u Somboru vjeruje da je bio Somborac i da je u Beču otvorio prvu kavanu, zapravo nije iz Sombora već iz mjesta Sambir, i da je poljsko-ukrajinskog podrijetla. Iz *Leksikona* se može doznati i da je jedna od najvećih somborskih dobrotvorki bila **Tereza Kujundžić Semza**, koja je 540 jutara zemlje darovala za izgradnju bolnice u Somboru. Prostor u *Leksikonu* dobilo je i selo Kupusina kraj Sombora, danas nastanjeno uglavnom Mađarima, ali je u tom selu nekada bio znatan broj šokačkih Hrvata i mnoge riječi iz njihova govora ušle su u jezik kupusinačkih Mađara. **Ljudevit Kuzmić**, također je jedno značajno ime iz Sombora. Bio je suradnik lista *Bunjevac*, pokrenutog u Somboru, bio je suradnik u *Šokačko–bunjevačkom kalendaru* 1882. godine, te je surađivao i u časopisu *Neven Mije Mandića*, gdje je pisao o gospodarskim temama. Urednik Slaven Bačić izdvojio je i pojam

Mata Matarić i Slaven Bačić

kvas i običaj jedinstven za Lemeš, da majka svojoj kćeri u *štafir* stavi i malo kvasnog tijesta, kako bi imala vlastiti kruh koji će dijeliti sa svojim suprugom. Bio je taj *kvas* simbol početka života u novoj zajednici.

Bačić je na promociji u Somboru rekao da je u tijeku rad na 15. svesku *Leksikona* čije se tiskanje očekuje u prvoj polovici naredne godine.

Z.V.

Tavankutske slamarke gostovale u Svetoj Nedelji

Tradicijske tehnike kao poveznica

Na poziv Udruge za očuvanje hrvatske kulturne baštine *Kragulj*, članice slamarskog odjela HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta gostovale su od 22. do 24. studenoga u Hrvatskoj, u Svetoj Nedelji i Samoboru. Cilj povezivanja ove dvije udruge jest razmjena iskustava u izradi predmeta u tehnikama iz tradicijske baštine.

Slamarke su u Svetoj Nedelji, u župi blaženog Alojzija Stepinca, organizirale radionicu za zainteresirane iz domaće udruge, ali i sve druge koji su htjeli upoznati ovu zanimljivu tehniku sa sjevera Bačke. Radionica je izazvala lijepu zainteresiranost polaznica iz lokalne zajednice.

Istoga dana voditeljica *Gupčeva* slamarskog odjela **Jozefina Skenderović** i slamarka **Marija Rukavina Prčić** gostovale su na Hrvatskoj radio televiziji u jutarnjem programu *Dobro jutro Hrvatska*, što je bila medijski izuzetna prigoda za promociju rada slamarki iz tavankutske udruge, ali i umjetnosti naive u tehnici slame općenito. Svoje gostovanje u Hrvatskoj slamarke su završile posjetom Zaprešiću gdje su posjetile grob bana **Jelačića**, te Samoboru gdje je također gostovao i Subotički tamburaški orkestar.

Suradnja udruga se nastavlja: uzvratnu radionicu izrade »kraluži« (raskošnih pletenih ženskih ogrlica) članice svetonedeljske udruge *Kragulj* održat će u Tavankutu na proljeće.

I. D.

Radovi članica HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta izloženi u Zagrebu

Život oslikan slamom

Život oslikan slamom naziv je izložbe, koja je u organizaciji Kulturno-ga centra *Travno* i HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta otvorena u četvrtak, 21. studenoga, u Zagrebu. Postav izložbe sadrži 27 eksponata, 23 slike i 4 krune izrađene u tehnici slame čije su autorice članice tavankutske udruge. Autori izložbe su **Ivica Dulić**, tajnik Društva, i **Snježana Krnjak**, stručna suradnica za glazbeni program Kulturnog centra *Travno*, koja je uz **Gorana Markovčića** bila zadužena i za njezin postav. Izložbu je otvorila **Bojana Poljaković**, etnologinja iz Zagreba porijeklom iz Subotice.

Vrijedne slamarke

Na svečanom otvorenju okupljenima se pozdravnim govorom obratila Snježana Krnjak, koja je i vodila cijeli program, te **Josip Forjan**, ravnatelj KC-a *Travno*, koji je izrazio zadovoljstvo što se radovi vrijednih slamarki iz Tavankuta opet mogu vidjeti u Zagrebu.

O stogodišnjoj tradiciji izradbe predmeta od slame u subotičkom kraju govorio je Ivica Dulić. Pritom je istaknuo da je Tavankut, uz Đurđin i Žednik, selo u okolici Subotice u kojemu je najranije zabilježeno postojanje toga kulturno-tradicijskoga, ali i sve prepoznatljivijeg umjetničkog izričaja. Danas HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta, među ostalim, vrlo aktivno djeluje i na području afirmacije toga stvaralaštva i očuvanja njegove izvornosti. Dulić je posebnu pozornost skrenuo na krune od slame, koje su slamarke, u znak zahvalnosti Bogu za plodove žetve, plele prigodom *Dužijance*, izvorno obiteljskog običaja, koji i Katolička Crkva u Subotici i okolnim selima proslavlja još od 1911. godine.

Bojana Poljaković je govorila o slamarkama i njihovu radu, naglasivši pritom koliko vremena, učenja na radionicama, iskustva, truda i ljubavi treba uložiti i u najmanji detalj na slikama i drugim predmetima izrađenima od slame ne bi li izgledali vrhunski poput eksponata izloženih na ovoj izložbi. Slamarke su ne samo umjetnice, nego i čuvarice baštine i tradicije bunjevačkih Hrvata, jer njihove vrijedne ruke stvaraju u svijetu zaista jedinstvena djela i to na poseban način izradbe pletiva sačuvanog u izvornom obliku.

Zastupljene autorice

Na izložbi su zastupljeni radovi novije generacije, nastali u posljednjih petnaestak godina. Autorice slika su **Branka Vujić**,

Marija Dulić, **Marija Dulić-Skenderović**, **Marija Vojnić**, **Rozalija Tot Kiš**, **Katarina Hajdu**, **Eržika Gubićak**, **Edita Petrekanić Bačić**, **Nedeljka Šarčević**, **Kristina Kovačić Raguž**, **Katarina Skenderović**, **Dobrinka Babijanović**, **Biserka Horvacki**, **Marija Rukavina**, **Zorica Čakić**, **Verica Sudarević**, **Vera Bašić Palković**, **Nevenka Obradović**, **Jozefina Skenderović**, **Kata Kujundžić**, **Karolina Ostrogonac**, **Lozika Homolja**, a autorica četiri krune od slame je Jozefina Skenderović.

Glazbenom ugođaju na otvorenju pridonio je Orkestar mandolinista i gitarista udruge *Sloga*. Izložba *Život oslikan slamom* može se pogledati radnim danom od 10 do 19 sati. Ulaz je besplatan.

Ivana Andrić Penava

Predstavljanje knjige fra Mladena Rozića

Put ka čovjeku

Na blagdan Krista Kralja, 24. studenoga, u blagovaonici Franjevačkog samostana u Subotici predstavljena je poezija fra **Mladena Rozića**. Ovom prigodom o njegovoj poeziji govorili su profesorica književnosti iz Subotice **Nevena Mlinko** i student književnosti **Vedran Peić**, kao i autor fra Mladen Rozić. Gvardijan Franjevačkoga samostana u Subotici fra **Zdenko Gruber** pozdravio je sve nazočne i izrazio zadovoljstvo što samostan može biti domaćin ovakvoga lijepoga događaja.

Predstavljanje autora i djela

Ovu blagdansku književnu večer otvorila je **Bernadica Ivanković**, koja je ukratko predstavila pjesnika, pročitavši njegovo osobno predstavljanje.

»Ima jedno mjesto između Mostara i Širokog Brijega, a zove se Ljuti Dolac. Poznato je po mnogo čemu. Prije svega, ljudi nisu ni tako ljuti, kao što ćete vidjeti po meni... U mladosti sam se zanosio mnogo čime. Zanimljivo je kako sam maštao o tome da budem dreser divljih životinja. Istina je kako sam imao neku moć brzo se sprijateljiti sa svim domaćim životinjama... Već tada je u meni bila franjevačka karizma za koju tada nisam znao. Moj kućni odgoj je bio bitan za moje odluke, napose pokojne majke **Lucije** koja je bila prava svetica... Toliko puta sam tako iskusio Božju nazočnost u svom životu da sam se prestrašio, ali i odvažio na ovaj korak: biti svećenik, fratar u Hercegovini-

Mladena, koji se sastoji od sedam poetskih zbirki, koje broje više od 450 pjesama.

»Naslovi knjiga *Put iz sna*, *Dodir neba*, *Cjelov života*, *Put Riječi*, *Na putu za Gdje*, *Soneti ljubavi*, *U svjetlu vječnosti* nadovezuju se. Oni govore o dinamici pjesničke introspekcije i kretanja među svijetom, odnosno izrazito intenziviranog i senzibiliziranog putovanja kroz prostor i vrijeme, kroz samoće i društvo koji čine život«, kazala je Nevena Mlinko u uvodnim zapažanjima.

Ona je istaknula kako se pjesnik pokazuje kao izvrsni poznavatelj ljudskog duha s vjerom i nadom u čovječnost, te možemo govoriti o njegovoj refleksivnoj i intimističkoj poeziji.

»Autora susrećemo kao osobu koja na iskonski način promatra čovjeka, kao Božju kreaciju; pri tom ga vidimo i samog zagledanog onkraj stvarnosti, tj. u Nebo i vječnost.«

U neumornoj ljubavi prema bližnjemu, čitamo u metafizičkoj i duhovno-religioznoj (katoličkoj) poeziji fra Mladena Rozića. Kao još jednu odliku Rozićeve poezije Mlinko navodi kako pjesnik svojom riječju želi izgrađivati i uzdizati ljudski duh, te govori o afirmativnoj i mudrosnoj poeziji. Mlinko je naglasila i osjećaj katarzične nelagode koji prati čitanje fra Mladenove poezije, ističući važnost duhovnog pročišćenja koje se dobiva kao rezultat susreta s poetskim svijetom ovoga autora.

Konkretni život s ljudima

Vedran Peić, iznoseći svoj doživljaj poezije fra Mladena Rozića, naglašava motiv tišine i vapaja za čovjekom. U razgovoru s autorom Peić postavlja pitanje kako pjesnik uranja u tišinu, kako u današnjem svijetu pronalazi trenutke za tišinu i kakva je njegova tišina, te što se iz nje rađa. Kroz dijalog predstavljača s autorom, ljubitelji poetske riječi upoznali su se s poezijom o kojoj sam autor kaže ovo: »Ne živim među oblacima, živim konkretni život s

ni i svugdje gdje zatreba... Bačka je živjela u meni još dok sam bio dijete, dok je moj pokojni otac s mnogima dolazio ovamo brati kukuruz kako bi se mi dolje u škrtj Hercegovini prehranili. Povezanost s Bačkom datira iz tih vremena, a kasnije tijekom studija teologije s kolegama s ovih prostora. Moje srce kuca za čovjeka i tako sam sretan što mogu ovaj svoj jedini život koji imam darovati vama.«

Uslijedili su stihovi fra Mladena u izvedbi recitatora **Davorina Horvackog**, a potom i predstavljanje poetike i pjesničkoga puta ovoga pjesnika. Nevena Mlinko predstavila je književni opus fra

ljudima. U bezbožnome svijetu nedostaju lijepe riječi, iskrenoga druženja, jednom riječju – ljubavi. U svijetu pohlepe, koji je glavna rušilačka snaga, čovjek ovog vremena mora ući u pakt s Bogom! Kvalitetu življenja na zemlji će donijeti ljudi koji će ostvariti ovaj pakt. Ako čovjek korača s Tvorcem svega, onda ide pravim putem, onda ima i pravi cilj, a to je put ka čovjeku. Nama trebaju poticaji da budemo ljudi koji će u ovu stvarnost donositi mir, ljubav i lijepe riječi«, nadahnuto je govorio fra Mladen Rozić, budeći u nazočnima osjećaj dužnosti i želje za ovakvim životom.

K. Dulić Ševčić

Adventska tribina Radio Marije

Adventska tribina Radio Marije na temu *Iskaza snagu svoje mišice* bit će održana u nedjelju, 1. prosinca, u Pastoralnom centru *Augustinianum* u Subotici (Trg svete Terezije 3), s početkom u 19 sati. Na spomenutu temu govorit će župnik iz Zemunna vlč. **Jozo Duspara**.

Devetnica u čast Prečistom Srcu Marijinom

Duhovna obnova u čast Prečistom Srcu Marijinu u subotičkoj katedrali-bazilici počinje danas, 29. studenoga, i traje do samog blagdana, 8. prosinca. Svakoga dana u 17 sati molit će se krunica, a u 17.30 će biti služena sveta misa, propovijed i pobožnost. Propovjednici će se svakoga dana mijenjati, a govorit će o Mariji i Riječi Božjoj.

Misa zahvalnica u Surčinu

Blagdan Krista Kralja i ove godine je na poseban način obilježen u crkvi Presvetog Trojstva u Surčinu. Župljani su zahvalili Bogu za mnoge darove koje su dobili u ovoj godini: za crkvu u kojoj se okupljaju i slave misu, za svoju udrugu Hrvatsku čitaonicu *Fischer*, te za plodove svog rada. Za predivan aranžman ispred oltara, ispunjen plodovima domaće proizvodnje, zaslužne su vrijedne župljanke. S posebnom pažnjom, s puno ljubavi i kreativnosti, potrudile su se da crkva na Blagdan Krista Kralja izgleda prelijepo. Tako bogatu misu zahvalnicu župljani su proslavili sa svojim župnikom preč. **Markom Kljajićem**.

S. D.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Probudimo svoju vjeru

Prvom nedjeljom došašća započelo je vrijeme pripreme za Božić, koje nas liturgijskim čitanjima opominje da je sada pravo vrijeme da se pripremimo i za drugi Kristov dolazak. Četiri tjedna koja nas dijele od proslave Isusova rođenja dovoljna su da pripravimo svoje srce za proslavu toga važnog blagdana, no potrebno je u takvoj pripravnosti biti stalno, jer ne znamo časa kada će Gospodin ponovno doći.

Vjera kao pokretač

Vrijeme došašća kao vrijeme pripreme u prvoj polovici je više usmjereno na pripravu za Kristov drugi dolazak. Stoga nas liturgija kroz svoje tekstove neprestano poziva na budnost, a simbol te budnosti su i mise zornice koje su specifične baš za ovo vrijeme liturgijske godine. I Isus je svoje učenike često upozoravao na pripravnost, o čemu nam svjedoči i evanđelje prve nedjelje došašća (usp. Mt 24, 37-44), jer njegovim dolaskom na ovaj svijet nastupila su posljednja vremena, a ne znamo ni dana ni časa kada će Sin Čovječji opet doći, zato neprestano trebamo bdjeti i biti pripralni.

Vrijeme dovršetka povijesti Isus uspoređuje s Noinim vremenom. Dobro nam je poznata starozavjetna pripovijest o Noi (Post 6-9). Biblija govori o njemu kao jedinom pravedniku na zemlji, zbog čega ga je Bog odlučio spasiti u čas kada na zemlju pusti veliki potop. No, da bi se to ostvarilo Noa je morao poslušati Božji glas i napraviti korabljicu. I dok je on pravio korabljicu po Božjem nalogu, drugi su ga ismijavali i upirali prstom u njega kao u luđaka. Ipak, Noa se nije dao smesti, tako ga je u konačnici spasila njegova vjera.

I upravo je vjera ono na što nas Isus poziva kada govori o svršetku svijeta. Poziv na budnost je poziv na vjeru, ali ne na pasivnu, jer pasivna vjera je isto što i spavanje u trenutku kada lopov dolazi (sup. Mt 14,43). Budnost znači vjeru koja pokreće na djelovanje. Ona treba biti pokretačka snaga našega života, da se po njoj razlikujemo u svijetu. No, naša vjera, krhka, slaba, oslonjena previše na običaje i tradiciju, ispunjena nerijetko praznovjerjima ili prekrojena u ono što nam odgovara, nikako ne odražava našu spremnost da se susretamo s Gospodinom kada ponovno dođe. Vjera starozavjetnog Noe, koji je činio mimo ostatka svijeta, koji je unatoč izrugivanjima

slušao Božju poruku, te koji je, bez obzira na iskvarenu sredinu u kojoj je živio, jedini ostao pravedan, postaje prauzor vjere modernog čovjeka, koji se često izgovara upravo time kako je jedini koji vjeruje, kako su svi loši, pa se on nekako mora uklopiti, kako će postati predmet podsmjeha ako bude slijedio Božje zapovijedi. Možda i jeste istina da je modernom čovjeku tako teško biti vjernik, ali isto je bilo i Noi, a vidimo da ga je Bog nagradio spašenjem. Stoga naša budnost znači budnost naše vjere, koja uglavnom spava uljuljkana u obzire, neisticanja i lijepe običaje. Ali Isus nas opominje da prenesmo našu vjeru iz takvoga sna, da bi mogla postati pokretač našega života i učiniti nas spremnima za susret s njim.

Zaodjenuti Kristom

Sveti Pavao u Poslanici Rimljanima poziva: »Odložimo dakle djela tame i zaodjenimo se oružjem svjetlosti... zaodjenite se Gospodinom Isusom Kristom« (Rim 13,12.14a). Čovjek zaodjenut Kristom je čovjek pripravan za njegov drugi dolazak. To je onaj koji nosi »oružje svjetlosti«. Ove Pavlove riječi nisu namijenjene nekim posebnim ljudima, svećenicima ili redovnicima, već svakom tko je kršten i zove se kršćaninom. Iz vjere u Krista dolazi preobrazba života. Onaj tko vjeruje nikako ne može činiti ono što pripada tami. Istina je, ljudska narav je slaba i pada u grijeh, ali onaj koji nosi oružje svjetlosti u stalnoj je borbi da pobijedi svoju slabost i oslobodi se grijeha. To je cjeloživotna borba. Ipak, iako je poput svakog čovjeka, sklon grijehu, onaj koji je Kristom zaodjenut živi drugačije, jer po svome načinu života donosi Krista ljudima. Vjernik čini dobro, a bori se protiv zla, najprije onog u sebi.

Svi ćemo u vrijeme došašća pokušati promijeniti se na bolje. Trudit ćemo se činiti dobra djela, više moliti, biti ljubazniji i pobožniji. Na tome putu promjene susrest ćemo se s mnogim protivštinama, ali potruditi ćemo se da ustrajemo, jer četiri tjedna do Božića nije dugačko vrijeme. Međutim, Isusov poziv na budnost je zapravo zadatak da u promjenama ustrajemo cijele godine, a ne samo ovo kratko vrijeme, a da svako novo došašće bude samo razdoblje snažnijeg preispitivanja i postavljanja novih zadataka u svrhu buđenja vjere i življenja svoga kršćanskog poslanja.

Promocija knjige *Neplanirano*

Svjedočanstvo za život

Potresna životna ispovijest, od ravnateljice klinike za pobačaje do gorljive zagovornice prava nerođenih **Abby Johnson** pretočena je u knjigu *Neplanirano*, koja je 25. studenoga u organizaciji *Inicijative 40 dana za život* predstavljena u Subotici.

U pastoralnom centru *Augustinianum*, o knjizi kao i Inicijativi govorili su regionalna koordinatorka *Inicijative 40 dana za život* - Hrvatska, Slavonija **Lidija Duga** i vjeroučitelj i voditelj *Inicijative 40 dana za život* - Vinkovci **Josip Matezović**.

Promocija i svjedočenje

Osim spomenute knjige, koja je svjetski bestseller, govorili su i o istoimenom filmu, koji iako je u pojedinim zemljama zabranjivan i nije prikazivan u kinima, nego u kazalištima, postigao izuzetnu gledanost. Usprkos protivljenju i cenzurama naposljetku tražen je i u kinima, te je već ostvario neočekivanu financijsku dobit.

Uz promociju knjige govorili su i o plodovima *Inicijative 40 dana za život* u kojoj u svijetu sudjeluje oko milijun ljudi i to u 505 gradova, te da je do sada spašeno oko 17 tisuća života. Iznijeli su i tragične podatke da se godišnje, samo kirurškim putem u svijetu uradi oko 50 milijuna abortusa. Posvjedočili su kako je osim molitve bitan i razgovor sa ženama koje razmišljaju o abortusu, te da su ključne riječi *Nisi sama*, a ono što je doista bitno jeste da se žene zaista ne ostave same i na cjedilu, nego se udruga brine i stara o njima, pomaže im duhovno i materijalno, te se trude osigurati im posao i sve potrebno za život.

Josip, koji je i sam otac, je na poseban način posvjedočio kako su se i njemu »otvorile« oči kada je pročitao knjigu i da je tada shvatio smisao teologije i da je apostolat za život pravi put. On je također istaknuo važnost i ulogu oca djeteta, te da razgovor s očevima i isticanje njihove uloge u zaštiti djeteta može biti spasonosno.

Na početku večeri, u ime *Inicijative 40 dana za život* - Subotica goste i okupljene su pozdravili **Vesna Gatara** i duhovnik Inicijative vlč. **Dragan Muharem**. Oni su najavili kako će *Inicijativa 40 dana za život*, koja će biti u korizmi, ponovno biti javna i održavat će se ispred

bolnice u Subotici, te da će biti organizirana preko novoosnovane Udruge *Želim živjeti*.

Na promociji su sudjelovali i glazbeno animirali članovi VIS-a *Ritam vjere* i Molitvene zajednice *Proroci*.

Nakon promocije, knjiga *Neplanirano* se uz *Verbumov* popust od 20 posto mogla kupiti po cijeni od 1500 dinara.

Knjiga je 26. studenoga predstavljena u Somboru, a 27. studenoga kod franjevac u Novom Sadu. O knjizi i o Inicijativi u ovim gradovima osim Lidije Dugan govorili su i predsjednik Inicijative za Hrvatsku **Ante Čaljkusić**, te koordinatorka Inicijative za sjevernu i sjeverno-zapadnu Hrvatsku te za Istru i Kvarner **Krunoslav Puškar**.

O knjizi

Kada je u listopadu 2009. Abby Johnson dala otkaz dospjela je u sve vijesti. Bila je ravnateljica klinike u Texasu poznate po pobačajima, što ju je vodila organizacija *Planned Parenthood* (Planirano roditeljstvo). Sa svojega je položaja odstupila nakon što je prvi put vlastitim očima svjedočila pobačaju te se pridružila protivnicima pobačaja koji su se molili pred ogradom klinike u sklopu *Inicijative 40 dana za život*. U knjizi Abby Johnson prvi put otkriva sve detalje svoje dramatične životne priče sve do potpune duhovne preobrazbe. Bila je u prvim redovima bitke na obje strane i stoga je za ovom knjigom, kao i filmom velika potražnja, jer donosi jedinstven uvid.

Ž. V.

Blagdan Krista Kralja u Tavankutu – sjećanje na utemeljitelje Društva

Na blagdan Krista Kralja svake godine članovi HKPD-a **Matija Gubec** iz Tavankuta posjećuju nakon svete mise grobove utemeljitelja i nekadašnjih članova. U nedjelju, 24. studenoga, u mjesnoj crkvi Presvetog Srca Isusova misu je predvodio pater **Mladen Rozić**, župnik u Grabovici kraj Tomislavgrada iz Hercegovine u koncelebraciji tavankutskog župnika preč. **Franje Ivankovića**. Služila se sveta misa za sve žive i pokojne članove Društva. Nakon svete mise predstavnici Društva te članovi u narodnim

nošnjama obišli su počivališta pokojnih članova na tavankutskom groblju. Misom se želi zahvaliti i za sve one programe koji su se tijekom godine uspješno realizirali te ujedno se i prisjetiti svih osoba koje su postavile temelje Društva, a koje nadograđuju nove generacije. Sjetili su se tako **Ivana Prčića Gospodara**, **Anice Balažević**, **Stipana Šabića**, **Mare Ivković Ivandekić**, **Marge Stipić**, **Kate Stipić**, **Vince Dulića**, **Jasne Balažević**, **Kate Rogić**, **Ane Milodanović**, **Ane Crnković**, **Iboje Balažević**, **Petra Skenderovića** i mnogih drugih. Nakon groblja predstavnici su postavili vijenac i na poprsje Matije Gupca, ispred OŠ *Matija Gubec* u Donjem Tavankutu.

I. D.

Osnovan Klub u HKC-u Bunjevačko kolo, Subotica

Mjesto okupljanja i razonode

Ideja koja je već duže vrijeme bila prisutna među inicijativnim odborom i ljudima koji su se spontano počeli okupljati u Hrvatskom kulturnom centru *Bunjevačko kolo* zaživjela je 21. studenoga kada je i službeno osnovan *Klub*.

Inicijatori osnivanja ovoga kluba su **Vlatko Vidaković** i **Jašo Šimić**. Vidaković, koji je izabran za voditelja, je rekao kako je *Klub* osnovan kao jedan od odjela Centra s ciljem okupljanja prvenstveno bivših i sadašnjih, aktivnih i pasivnih članova kao i onih koji uvažavaju misiju i viziju samoga Centra i njegov Statut.

»Zamislili smo da to bude mjesto okupljanja, gdje bi se ljudi susretali, razgovarali, družili, a po želji i kartali, igrali šah, domine...«, kaže Vidaković.

Na ovome osnivačkom sastanku usvojen je pravilnik o radu *Kluba*, kao i radna uprava, koja ima zadatak donositi odluke o iznosu članarine, registru članstva, izdavanju članskih karti, te donositi odluke koje se smatraju važne za djelovanje *Kluba*.

Članovi će plaćati simboličnu članarinu koja bi, po riječima Vidakovića, bila za podmirenje osnovnih režijskih troškova, poput održavanja prostorija, sanitarija i sličnog. Članarina će se početi naplaćivati od 1. prosinca i iznositi će 100 dinara mjesečno i plaćati će se kvartalno.

Po odluci koja je donesena na ovome sastanku, svaki član ima pravo dovesti i jednoga gosta koji će poštovati odredbe i pravila *Kluba*.

Okupljanja u *Klubu*, po riječima Vidakovića, bit će četvrtkom od 19 sati u prostorijama Centra koje su za tu namjenu preuređene. Članovi mogu biti svi oni koji to žele, a svoj dolazak ne moraju najaviti nego je dovoljno doći na susret četvrtkom i izraziti svoju želju.

Na prvome druženju se okupio lijepi broj bivših i aktualnih članova i simpatizera HKC-a *Bunjevačko kolo*, te su uz čašicu rakije i vina, te razgovor »bačene« i prve karte.

Ž. V.

RECEPT NA TACNI

MASKE ZA LICE

Moj stan je pretvoren u veliku kuhinju i svaki dio ima poseban odjeljak. I to ne bi bilo iznenađujuće da cijeli stan ima samo jednu sobu, ali ne, sa mnom su kuharske čarolije ušle i u kupaonu i spavaću sobu. Čini se kao restoran čiji je glavni i jedini gost moje tijelo. Dakle, faza kuhanja i konzumiranja samo zdravih namirnica je prerasla u njegu cijele mene, pa sada, u ovoj fazi, uživam u spravljanju kupki i maski za lice. Preporod koji doživljavam je neopisiv i svima bih savjetovala da malo više pažnje i mažnje posvete sebi. Ne, nemanje vremena nije dobar izgovor, vremena za sebe uvijek mora biti, to je jedini ulog bez kojeg drugo ništa nije važno. Tijelo u kojem živite zahtijeva rad i samo mu ga vi možete pružiti. Dobro, može i maserka, psiholog, frizerka, ali je novac često dobar i jak izgovor, pa vam predlažem nekoliko recepta za masku, kako cijena kozmetičara ne bi smaknula i ovaj ugođaj s popisa.

Čokoladna maska za liječenje oštećene kože lica

Glavni sastojak ove maske je sirovi organski kakao koji spada u namirnice najbogatije antioksidansima. Kakao blokira štetne slobodne radikale, liječi rane, hidratizira i hrani kožu.

Potrebno: 2 žličice sirovog organskog kakaoa / 3 žličice vode.

Postupak: Sastojke pomiješati i dobro sjediniti. Ovisno o gustoći dodavati jedan od dva sastojka, po potrebi. Nanijeti masku na lice i ostaviti je 20 minuta. Nakon toga isprati masku s lica mlakom vodom. Obavezno uživati u ljepoti kože nakon maske.

Avokado i banana

Avokado mi je postao alfa i omega kuhinje. Kada sam pročitala sve njegove blagodati, pokušala sam iz koštice dobiti biljku ali mi ne polazi za rukom. Dok se to ne dogodi i kod mene počne rasti avokado, bit ću redovni njegov kupac. Danas ga stavljam na lice, a s obzirom na to da je savršeni izvor antioksidativnih karotenoida koji štite kožu od vanjskih utjecaja i ublažavaju vidljive znakove starenja, vjerujem da ćete i vi mojim korakom.

Potrebno: pola avokada / 1 banana / (opcijsko: jedan žumanjak).

Postupak: Sastojke ugnječiti i dobro sjediniti, nanijeti na lice i ostaviti 10 do 15 minuta. Masku isprati mlakom vodom.

Samo pažljivo prema sebi! Uživajte!

Gorana Koporan

Knjiga Tibora Sekelja predstavljena u ZKVH

Papuanski dnevnik na hrvatskom

Knjiga *Papuanski dnevnik* istraživača, putopisca, književnika, esperantista, riječju – »građanina svijeta« **Tibora Sekelja** predstavljena je u subotu, 23. studenoga, u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata, a na inicijativu subotičkog Društva esperantista. Pisana u Subotici na srpskohrvatskom jeziku, prva je, u izdanju zagrebačke nakladničke kuće *Libricom*, a uz potporu Ureda za kulturu Grada Zagreba, prilagođena hrvatskom standardu danas, trideset godina nakon njegove smrti. O Sekelju, njegovim putopisima i avanturama, na predstavljanju su govorili novinar **Đorđe Dragojlović**, inače član spomenutog Društva, urednik knjige **Juraj Bubalo** i, u ime nakladnika, **Željko Žarak**.

Sekeljeve veze sa Zagrebom

Sekelj je rođen 1912. u Spišskoj Soboti, u Austro-Ugarskoj, a njegova se obitelj selila često. Iz navike da ga ne drži mjesto ili zbog nečeg drugog, tek od 1939. kreće na putovanja, odnosno u istraživanje većine zabačenih dijelova svijeta u vrijeme prije njihova doticaja s civilizacijom i tako postaje poznatim i priznatim svjetskim putnikom i putopiscem. Tijekom 76 godina života Tibor Sekelj je živio, proputovao ili boravio u preko 20 zemalja, naučio je 24 jezika, od kojih je tečno govorio devet, održao 7.500 predavanja i napisao preko 20 knjiga prevedenih na tridesetak jezika. Na prostoru bivše Jugoslavije bio je najznačajniji etnolog-istraživač izvan europskih prostora. Hrvatsku i svjetsku kulturu obogatio je brojnim putopisima i knjigama za djecu, od kojih su neke u Hrvatskoj prvi put prevedene na neki južnoslavenski jezik ili su izvorno tu i objavljene.

Brojne veze sa Zagrebom ovom je prigodom potvrdio i urednik knjige Juraj Bubalo.

»Tibor Sekelj je dosta vezan za Zagreb, najviše s Etnografskim muzejom kojem je poklonio svoju zbirku upravo s ovog putovanja iz Australije i Papua Nove Gvineje, odnosno Oceanije. U Zagrebu je završio Pravni fakultet, tu je počeo s novinarskim, odnosno književnim radom. Nakon što se iz Južne Amerike vratio u Jugoslaviju, njegova prva knjiga *Kroz brazilske prašume* je objavljena u Zagrebu na hrvatskom jeziku. Možda najpoznatija Sekeljeva knjiga *Oluja nad Akonkagvom* također je objavljena u Zagrebu u jednoj putopisnoj biblioteci.«

Bubalo, koji je također putopisac, istaknuo je po čemu je Sekelj poseban po svojim istraživanjima i njihovom bilježenju.

»Tibor Sekelj je kao putopisac poseban po tome što je u svim ljudima, bez obzira na razlike, tražio i nalazio isto, a to je ljudski duh. Sudjelovao je u mnogim ceremonijama koje obilježavaju dijelove života pojedinaca, plemena, društva itd. Nastojao se suživjeti s njima, ne biti prisutan sa strane i samo promatrati, bilježiti, nego doživjeti to na svojoj koži, postati jedan od njih. On je bio prihvaćen u svim tim zajednicama i plemenima čije jezike se trudio svladati kako bi im se što više približio.«

Đorđe Dragojlović, Juraj Bubalo i Željko Žarak

Trenutno neprepoznat u Subotici

Sekelj je od 1972. živio u Subotici, gdje je četiri godine bio direktor Gradskog muzeja. U ovom je gradu bio do kraja života, do 1988. godine, kada je pokopan na Bajskom groblju u Aleji zaslužnih građana, uz najviše gradske počasti. Godinu dana ranije dobio je gradsku nagradu za životno djelo. Međutim, po riječima Đorđa Dragojlovića, danas je situacija posve drukčija.

»Moram reći da se tu, kao i u mnogo što drugo, mijesha dnevna politika, što nije dobro jer Tibor je bio izvan toga i nije pripadao nijednom političkom pravcu. Upravo zato sam ovo predstavljajući dogovorio s ravnateljem ZKVH-a, jer sam shvatio da s gradskim strukturama to neću uspjeti, iako među njima ima onih koji jako dobro znaju tko je bio Tibor Sekelj i morali bi priznati da je on ipak Počasni građanin ovog grada. To bi morali imati u vidu, ali trenutno to nije tako i nadam se da će to vrijeme proći.«

Poznati esperantist, pisac i izdavač iz Zagreba **Zlatko Tišljar** do sada je registrirao nešto preko sto izdanja knjiga Tibora Sekelja, ali taj je broj, prema riječima Dragojlovića, sigurno veći, samo što nema saznanja o njima. Kako dodaje, stara izdanja se u najvećem broju mogu pronaći putem interneta, a rjeđe u knjižarama.

Za razliku od sadašnjih gradskih vlasti, važnost Tibora Sekelja prepoznao je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, što je potvrdio i njegov ravnatelj **Tomislav Žigmanov**:

»Tibor Sekelj pripada zagrebačkom kulturnom krugu, puno toga je uradio u Zagrebu i mislimo da je naša dužnost i obveza i ovakve stvari ovdje afirmirati, napose kada su u pitanju reprezentativna djela kao što je ovaj putopis. Mislimo da smo učinili pravi korak, vidjelo se i po zanimanju publike. Smatramo da je važno kulturne ostvaraje u Hrvatskoj, koji se tiču Subotičana i koji se vežu uz neke vrste hrvatskih kulturnih kodova, i ovdje predstaviti.«

I. Petrekanić Sič

Godišnji koncert Velikog tamburaškog orkestra HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume

Istrajni u očuvanju duge tradicije

Rumu s pravom nazivaju jednim od najtamburaških gradova u Srbiji. Donedavno je ovaj grad s nešto više od 30 tisuća stanovnika imao čak četiri tamburaška orkestra. Danas djeluju dva: Gradski tamburaški orkestar *Branko Radičević* i Veliki tamburaški orkestar HKPD-a *Matija Gubec*, udruga koja ove godine obilježava 116. obljetnicu kontinuiranog rada. S ponosom su njegovi članovi u dvorani Kulturnog centra *Brana Crnčević* u Rumi 22. studenog predstavili plodove svoga rada na svečanom godišnjem koncertu u povodu obilježavanja Dana Društva. Na koncertu su se osim njih predstavili i prijatelji

važan je i entuzijazam naših članova, koji nas je održao sve ove godine. Borimo se, ulažemo u pomladak i svake godine nastojimo u našu školu tambure uključiti nekoliko mladih tamburaša», kazao je Lanc.

Riječi podrške

Riječi podrške hrvatskoj udruzi u Rumi uputio je i veleposlanik Hrvatske u Beogradu **Gordan Bakota**, koji je prisustvovao koncertu.

»Fasciniran sam dugom tradicijom postojanja i kontinuiranog rada Društva. Svi stanovnici Rume, a posebice Hrvatice i Hrvati, na to trebaju biti ponosni. Danas nije lako okupiti dovoljan broj ljudi za rad jedne udruge koja radi na očuvanju hrvatske baštine u ovom dijelu Srijema. Zato sam došao da vas podržim u vašem radu. Drago mi je što mogu sa zadovoljstvom reći, a o čemu sam razgovarao i s predstavnicima lokalne samouprave u Rumi, da će i pitanje Hrvatskog doma u ovom gradu uskoro biti riješeno i da će biti u funkciji svih građana. Prekrasno je vidjeti da postoji uspješna suradnja između hrvatske udruge i Srpskog pjevačkog društva u Rumi i mislim da je to pravi putokaz kuda trebaju ići srpsko-hrvatski odnosi. Nadam se da će se tradicija duga 116 godina nastaviti, a na tom putu ćete imati potporu Hrvatske«, poručio je veleposlanik Bakota.

Međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović** također je uputio riječi podrške udruzi iz Rume.

»Moram reći da dolazim ovdje ne samo u ime HNV-a nego i u svoje osobno ime. Osobno smatram da je prevažno da se ovakve aktivnosti dešavaju, posebno što dolazi u produkciji jedne udruge koja je jedna od najstarijih i najjedinjenijih i koja više od jednog stoljeća baštini hrvatske običaje i kulturu. Dojmovi su uvijek pozitivni i vjerujem da će i službene institucije hrvatske zajednice nastaviti podupirati ovu udruhu, a dosadašnja suradnja je bila i više nego zadovoljavajuća«, istaknuo je Baštovanović.

HKPD *Matija Gubec* iz Rume ima uspješnu suradnju s lokalnom samoupravom.

»HKPD *Matija Gubec* je udruga s najdužom tradicijom u našem gradu. Tijekom tih godina nakupilo se iskustva, znanja i rezultata i svakako je to Društvo svojevrsan reprezent Općine Ruma gdje god da se pojavi. Kao lokalna zajednica imamo veoma dobru suradnju s njima. Sve njihove probleme rješavamo zajedno i cijenimo što Društvo njeguje tradiciju hrvatskog naroda na ovim prostorima i što je sudjelovalo na svim manifestacijama koje su se održavale u našem gradu«, rekao je predsjednik SO Ruma **Stevan Kovačević**.

Koncertu su prisustvovali i predstavnici vjerskih zajednica, te hrvatskih udruga iz Srijema, koji su također došli pružiti potporu radu jedne od najstarijih udruga u Srijemu.

S. D.

iz istoga grada – Srpsko pjevačko društvo u Rumi. Ovogodišnji koncert je bio i humanitarnog karaktera, a prikupljena sredstva bit će uplaćena za liječenje mladog **Stefana Gončina** iz Rume.

I ove godine repertoar *Gupčeva* orkestra osvježen je s nekoliko novih kompozicija. Svoj program tradicionalno su započeli izvedbom pjesme *Rumo, lepotice* autora **Josipa Jurce**, dirigenta orkestra. Uz orkestar su nastupili i solisti **Dušan Stupar**, **Darko Matršić**, **Katarina Atanacković** i **Marija Ratančić**.

Entuzijazam kao pokretač

Prije početka programa prisutne je pozdravio predsjednik HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume **Zdenko Lanc**. Obraćajući se publici, zahvalio se Općini Ruma, Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Veleposlanstvu Republike Hrvatske, HNV-u, Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata, te brojnim sponzorima koji podržavaju rad udruge. Također je istaknuo da je održavanje koncerta važno ne samo za Hrvate koji žive u Rumi kao nacionalnu manjinu nego i za cjelokupno stanovništvo u tom gradu.

»Financijska pomoć udrugama je veoma bitna. Imamo podršku institucija, bez njihove pomoći ne bismo mogli raditi. No

Došašće ili advent

Došašće ili advent započinje u nedjelju, 1. prosinca. Vjerujem kako već svi znate da je ovo vrijeme pripreve za Božić i rođenja maloga Isusa. Upravo radi toga traje sve do Badnjeg dana. Jedan od simbola adventa je adventski vijenac koji slikovito pokazuje da do Božića ima četiri nedjelje, a to simboliziraju četiri svijeće koje se na njemu nalaze. Svake nedjelje se pali po jedna svijeća i tako simbolično javlja da je Božić blizu.

No, advent simboliziraju i rane jutarnje svete mise – zornice, koje nas na pravi način – duhovno – pripremaju za Božić. Nadam se kako ćete se svi uključiti u svojim župama i biti primjer odraslima.

Zanimljivosti adventskog vijenca

* Prvi adventski vijenac postavljen je davne 1838. godine i bio je veliki drveni kotač, promjera dva metra. Osmislio ga je evangelički pastor i odgojitelj doma za napuštenu djecu **Johann Hinrich Wichern**.

* Na spomenuti kotač je stavio četiri svijeće koje su predstavljale četiri nedjelje došašća i 19 svjećica za svaki dan u tjednu.

Nakon petnaestak godina štitenici doma *Trošna kuća* počeli su drveni kotač ukrašavati zim zelenim grančicama, a kasnije su ga slagali kao i mi danas.

* Ukrašavanje vijenca sa samo četiri svijeće započelo je krajem 19. stoljeća.

* Prva svijeća simbolizira nadu, druga mir, treća slavi radost i veselje, a posljednja je svijeća anđela i donosi ljubav.

* U nekim kršćanskim tradicijama prva svijeća se naziva prorokova, druga betlehemska, treća pastirska, a posljednja svijeća anđela.

Kako izraditi adventski vijenac?

Adventski vijenac se može napraviti vrlo jednostavno. Bit adventskog vijenca nije samo izgled, nego upaliti svijeću ili svijeće i okupljeni u zajedništvu moliti.

Vaš adventski vijenac možete napraviti od pletenih grančica, koje su savijene u krug. To mogu biti grančice od bora, slame, pruća... Možete i od žice napraviti krug, na kojeg ćete postaviti grančice, češere, pruće... a možete ga napraviti i od papira, ali onda morate biti oprezni sa svijećama.

Ako ništa od toga nemate, dovoljno je i četiri svijeće složiti na okrugli ili bilo kakav tanjur, ukasiti ga nekom grančicom, anđelom... ostatak prepuštam vašoj mašti.

Biser na radionici

Kao članovi Gradske knjižnice Subotica djeca iz vrtića *Marija Petković Biser* posjetila su 26. studenoga knjižnicu u susjedstvu, u Aleksandrovu gdje su sudjelovali u radionici-pričaonici. Razgovarali su o životinjama koje spavaju zimski san, poslušali interesantnu priču o medvjediću Hrkalu koji je spavao tijekom cijele godine i pri tome glasno hrkao da bi kasnije i

sami izradili svoga Hrkala i ispleli mu uz pomoć raznobojnih tračica topli džemper za zimu. Pogledali su nove knjige koje su pristigle u knjižnicu od njihova posljednja posjeta i obećali da će uskoro doći s roditeljima posuditi neku od njih.

B. I.

ZOVEM SE: Marko Brdar
IDEM U ŠKOLU: OŠ 22. oktobar, Monoštor i Muzičku školu Petar Konjović, Sombor
IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: folklor i rukomet
VOLIM: recitirati, svirati i putovati
NE VOLIM: filmove strave, svađe i tuče
U SLOBODNO VRIJEME: igram, slušam glazbu i sviram
NAJ PREDMET: likovno i glazbeno
KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: vatrogasac ili policajac

Sljedeće subote izlet u Osijek

Baš kako je i obećano, najbolji sudionici XVIII. Pokrajinske smotre recitatora na hrvatskom jeziku u sljedeću subotu, 7. prosinca, putovat će u Osijek. Hrvatska čitaonica, na čelu s predsjednicom **Bernadicom Ivanković**, i ove godine vodit će djecu koja su nagrađena za svoj trud i rad, te su u tri kategorije odabrani za najbolje. Svi oni koji putuju moraju imati važeću putnu ispravu (koja važi dulje od tri mjeseca, dakle najmanje do 7. ožujka 2020. godine), kao i ovjerenu suglasnost roditelja da dijete može putovati u inozemstvo u organizaciji Hrvatske čitaonice. Sve podatke treba najkasnije dostaviti do 3. prosinca na e-adresu: bernadica@gmail.com ili na broj mobitela 063/11-69-200 (Bernadica Ivanković).

Sretno!

KOD GLAVNE POŠTE
Too Optika
 Subotica
 551-045
 25 YEARS
 Srebrna akcija!

Mijenjam stan u Pančevu, jednosoban od 30 m ² , III. kat bez grijanja blizu centra za sličan uz morsku obalu Istre. Tel: 065/689-35-47.	U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.
Starija kuća (4 sobe, ručao, 2 kupaone, kuhinja, ostava) + sporedna zgrada (ljetna kuhinja, soba, kupaona) se prodaje ili mijenja za stan ili kuću u Zagrebu (centar). Tel.: 024 754760 ili 064 2394757.	Prodaje se kuća na kat s dva trosobna stana, 210 m ² , plac 650 m ² , Subotica, Mali Radanovac, s kompletnom infrastrukturom, plinom, dva strujna brojila legalizirana. Informacije na tel.: 024-546-061.
Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m ² , dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel.: 024-456-12-05.	Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m ² . Dragan 063-509-902.
Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.	Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K.O. Golubinci. Dragan 063-509-902.
Prodaje se kuća na kat, plac 650 m ² , kuća 210 m ² , velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupaone, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel.: 061 2323223.	Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.
Prodaje se kamionska prikolica registrirana za traktor s atestom 14 t, »Regent« trobrzdni plug, obrtač i sijačica »Olt Gama 18« s lulama 2,25. Tel.: 024/532-570.	Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.
Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel.: 064 247-09-49.	Izdajem apartman u Šantićevoj ulici u Subotici. Tel.: 063/865-55-96.
Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.	Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marama i slično, starinska kolijevka. Tel.: 024/528-682.
Prodaje se građevinska parcela površine 844 m ² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.	Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.
	Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

za projekt »Izgradnja skladišta TNG s pratećom opremom i isparivačko-redukcijskom stanicom«, na katastarskoj parceli 13868 KO Bajmak (45.993723⁰; 19.484883⁰), nositelja projekta »PATENT CO« d.o.o. Mišićevo, Vlade Četkovića br. 1a.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-264-2019.pdf

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 3. 12. 2019.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET +TELEVIZIJA +TELEFON

STANDARD MIX PAKETI

Astra Telekom

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Godišnji koncert Ženske pjevačke skupine HKUPD-a *Stanislav Preprek*

Narodne pjesme iz različitih krajeva Hrvatske

Godišnji koncert Ženske pjevačke skupine HKUPD-a *Stanislav Preprek* održan je 23. studenoga u amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu. U fokusu programa bile su narodne pjesme iz različitih krajeva Hrvatske.

Osim pjevanja, priređeno je recitiranje odabranih pjesama gdje je najzanimljivija bila djevojčica **Teodora Simanić** iz Dramske sekcije koja je i otvorila program. Između pjesama zbora, svojim pjesmama nastupili su članovi Književnoga kluba udruge – **Marko Kljajić, Ljerka Radović i Mladen Franjo Nikšić.**

Glazbeni folklor

Ženska pjevačka skupina HKUPD-a *Stanislav Preprek* svoj repertoar crpi iz glazbenog folklor Hrvatske, iz više područja i etnografskih zona kao što su: Međimurje, Hrvatsko zagorje i prigorje, Posavina, Podravina, Slavonija, Baranja, Lika, Kordun, Banovina, Istra, Hrvatsko primorje i Dalmacija.

Skupina postoji od 2012. i broji 14 članica, a do sada su nastupali u Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji i Hrvatskoj. Predsjednica Ženske pjevačke skupine **Ivanka Horvatić** kaže za *Hrvatsku riječ* kako im je ovo treći godišnji koncert, a kao najveći problem u radu ističe nedostatak prostora za okupljanje.

»Za našu skupinu ovaj koncert ima značaj, jer ćemo prikazati sve ono što smo radili tijekom protekle godine. Uglavnom se okupljamo jednom tjedno, jer nemamo svoje prostorije i to je godinama problem te se snalazimo gdje i kako možemo. Trudimo se, volimo pjevati i mislim da je i najvažnije to što njegujemo tradiciju hrvatske narodne pjesme, ali sve bi bilo mnogo bolje uz podršku koju nemamo«, kazala je Horvatić.

Članice ove skupine su navele kako im pjevanje u toj skupini predstavlja uživanje, odmor i razbibrigu te da im je članstvo donijelo mnogo gostovanja.

Za rast Društva potreban prostor

Predsjednik HKUPD-a *Stanislav Preprek* **Krešimir Tkalac** je govorio o značaju godišnjeg koncerta, ali i planovima udruge.

»**Stanislav Preprek** je bio velika umjetnička ličnost, jedan svestrani stvaralac u Novom Sadu, u Vojvodini. Mi imamo čast nositi njegovo ime i imamo veliku obvezu dati počast tome i mi to večeras radimo. Kada su u pitanju planovi, u planu je definitivno rješavanje pitanja prostorija koje se mora riješiti i tu nema razgovora. Mi bez prostorija ne možemo, ovo je neki naš maksimum s uvjetima u kakvim radimo. Tijekom ovih godina *Preprek* je rastao, bio sve bolji, a da bi se ovaj rast nastavio ima samo jedan uvjet, a to je prostor. Mi, ili ćemo dobiti prostor ili se bojim da će ovaj zamah koji imamo sam od sebe stati, jer bez prostora neće ići u dalje širenje i u nešto veće. Zato se nadam da ćemo u rješavanju statusa kuće bana **Jelačića** u Petrovaradinu dobiti svoje mjesto i tamo se spojiti s ostalim hrvatskim udrugama i vjerujem time udariti temelj ne za narednih deset nego možda i za narednih 100 godina za Hrvate u Novom Sadu da imaju svoje mjesto i svoju budućnost«, rekao je Tkalac.

Realizaciju koncerta pomogli su Veleposlanstvo Hrvatske u Beogradu, Grad Novi Sad i Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

Tekst i foto: K. I. I.

III. Noć lađara u Somboru

Uspješna godina somborskih veslača i veslačica

Po ugledu na Noć pobjednika koju organizira najbolja ekipa Maratona lađa na Neretvi u Somboru se organizira Noć lađara

Nisu pobjednici *Maratona lađa*, ali to nije prepreka za somborske veslače da organiziraju *Noć lađara*, koju inače tradicionalno priređuje šampion *Maratona lađa* na Neretvi. Nije večer šampiona, ali je večer na kojoj *Nazorovi* lađari sumiraju godinu iza njih, analiziraju propuste koje su napravili, hvale se uspjesima koje su postigli i planiraju početak nove veslačke godine. Ako bismo nešto htjeli zaboraviti, onda je to ovogodišnji plasman na neretvanskom maratonu, a ako bismo nešto htjeli upisati kao svoj veliki uspjeh, onda je to pobjeda na maratonu Vukovar – Ilok gdje su bili prvi, ali i to što su prepoznati kao ozbiljna ekipa na *dragon boat* natjecanjima. Iza njih je 90

ekipe *Salašari somborski*. Ono što veslačice ne mogu prežaliti ni četiri mjeseca poslije Neretve jest oduzeta im minutaža koja ih je umjesto na postolje, ili barem četvrto mjesto, »spustila« na petu poziciju. Da objasni kakav je osjećaj čekati u čamcu start utrke veslačice su mudro prepustile najgovornijoj veslačici **Gorani Koporan**.

»U tom metnutu imate osjećaj kao da doslovno visite o koncu. Paričarka koju ne poznajete, nervoza, naboje, želja da toliko toga uradite. I samo čekate da krenete«, preporuča Gorana taj naboje adrenalina prije znaka koji se toliko čeka.

A što se tiče »ukradene« minute Somborke ni danas ne znaju zašto su kažnjene, ali ono što je izvjesno je da ih ta nepravda, zbog koje su uložile i prigovor, nije obeshrabrila, pa novo osvajanje Neretve najavljuju za narednu godinu. Ono što obećavaju je više treninga, usprkos tome što je ekipa mješovita somborsko-subotička, pa je teško sve obveze veslačica uskladiti s treninzima. Potporu imaju od svojih kolega veslača s kojima često treniraju zajedno. Iako im ne mogu oprostiti što se, stjecajem okolnosti, mogu pohvaliti rezultatima o kojima veslači još uvijek sanjaju. A taj stjecaj okolnosti je činjenica da u ženskoj konkurenciji nastupa manje ekipa, pa su i osvojena mjesta uvijek iznad desete pozicije.

Pokorili i Dunav

Ovogodišnji *Maraton lađa* na Neretvi nešto je što bi muški dio ove veslačke ekipe rado zaboravio, jer plasmanom se ne mogu pohvaliti. Svjesni su i sami da su ove godine falili s treninzima, pa se realno boljem rezultatu od 19. pozicije i nisu mogli nadati. Ali zato neretvansko razočaranje mogu im kompenzirati drugi, dobri rezultati. Ono što s ponosom ističu jest uspjeh na Međunarodnoj regati Vukovar – Ilok. Utrka je to na kojoj *Nazorovi* veslači rado sudjeluju, utrka na kojoj su dragi i dobro dočekani gosti, pa im je time draže što su na utrci od 32 kilometara uspjeli stići prvi.

Osim maratonskih utrka, veslači su se »primili« i na *dragon boat* natjecanja, a time su ih zarazili prijatelji iz Kajak kluba *Bezdan* iz Bezdana. U svoje uspjehe mogu svrstati i pobjede na državnom prvenstvu Mađarske, veslanje na Adi Ciganliji, odličja osvojena u Bezdanu. Sve u svemu, ima ih svuda: od Mađarske do hrvatskog

izveslanih kilometara na natjecanjima u Hrvatskoj, Mađarskoj i Srbiji. Pročelnik sportske sekcije **Pavle Matarić** s ponosom ističe 32 kilometara na regati Vukovar – Ilok, gdje su se na pobjedničko postolje popeli upravo *Nazorovi* veslači. U značajne uspjehe pročelnik ubraja i drugu poziciju izbornu na državnom *dragon boat* natjecanju u mađarskoj županiji Tolna.

Neretvanski izazovi

Ako bismo krenuli redom, odnosno onako kako su večer posložili organizatori, onda bi priča krenula od veslačica – ženske

primorja. A da bi se uveslalo 90 natjecateljskih kilometara, trebalo je na treninzima izveslati nekoliko puta više. Uz sve to, natjecanja i putovanja i koštaju. Najveći dio troškova pokriva **Nazor**, a dio i sami veslači. Zato su za *Noć lađara* smislili originalni način da zarade nešto novca. Na dražbi su ponudili veslo s prvog neretvanskog maratona, majicu kominskih *Gusara*, najtrofejnije ekipe, i majicu s jednog svog natjecanja. Najuporniji sudionici na dražbi bili su sami veslači pa je tako **Srđan Radmilo**, koji je propustio prvi maraton, postao vlasnik vesla upravo s tog maratona; **Aca Gertner**, koji se u neretvanskim vodama oprobao samo prve godine, doma je ponio majicu koju su *Nazorovci* nosili 2015. godine, a **Marija Mandić** izborila je majicu *Gusara* iz Komina.

Oni koji baš nisu ljubitelji ovog sporta skloni su reći da veslanje nema mnogo veze s ovdašnjim Hrvatima, čuvanjem tradicije, običaja. Ali ako se kaže da članovi obiju ekipa imaju manje od 40 godina, da imaju dvadesetak mališana koji ih prate na Neretvi, pa i na *Noći lađara* u Hrvatskom domu i da veslači gdje god da se pojave s ponosom ističu zastavu HKUD-a **Vladimir Nazor**, da su zahvaljujući njima i u dolini Neretve čuli da i u Somboru žive Hrvati, onda potpora ima smisla. A njih novi izazovi čekaju već početkom godine, i to u Mađarskoj. Za sada neostvorena želja im ostaje promocija neretvanske lađe, maratona i veslanja na Paliću.

Z. V.

POGLED S TRIBINA Derbi

Prošloga petka je na Maksimiru odigran još jedan najveći hrvatski nogometni derbi između *Dinama* i *Hajduka*. Susret je završio neodlučeno, a oba pogotka su postigli nogometaši iz Splita. Prvo je u 12. minuti **Ismajli** autogolom doveo domaćina u vodstvo da bi u samoj završnici prvoga poluvremena **Caktaš** realizirao ispravno dosuđeni jedanaesterac za konačnih 1:1.

Hajduk je izdržao uraganske nade aktualnog lidera na tablici i braneći se s gotovo svim igračima u polju uspio ostati neporažen. Velikim bodom u gostima momčad trenera **Burića** je održala važću razliku od četiri boda, ostajući i dalje u borbi za naslov prvaka Hrvatske. S druge strane, momčad koju vodi trener **Bjelica** također može biti zadovoljna, jer je prebrodila važnu prepreku pred možda odlučujući susret Lige prvaka s *Atalantom*. Narodski rečeno: »I uvek sit i ovce na broju«.

Još jedan detalj ostaje vrlo važnim nakon prošlotjednog odigranog hrvatskog derbija. Na travnjaku u Maksimiru je ponovno bilo znatno više domaćih nego inozemnih nogometaša. Ne računajući

nogometaše *Dinama* koji dolaze iz BiH, u modrom dresu su od stranaca zaigrali samo trojica (**Kadzior**, **Olmo** i **Atiemwen**), dok je u *Hajdukovoj* »biloj« majici bilo njih četverica (Ismajli, **Hamza**, **Jradi** i **Edouk**) plus australski Hrvat **Kalik**. Raduje okolnost kako mladi hrvatski nogometaši sve više dobivaju prilike igrati u početnim sastavima dva najbolja hrvatska kluba, a kvaliteta prikazanog nogometa sve je bolja i bolja. Konačno, Hrvatska je aktualni viceprvak svijeta i jedna od momčadi koje su kvalifikacijski ciklus za plasman na sljedeći Euro 2020. okončale na prvom mjestu svoje tablice.

Još ako je *Dinamo* izborio pozitivan rezultat na gostovanju protiv *Atalante* i u najmanju ruku osigurao još jedno europsko proljeće, onda se zbilja može reći kako je protekla godina bila veoma uspješna za hrvatski nogomet u cjelini.

Potencijala ima. Tu nema više nikakvih dilema. Izbornik **Dalić** je uspio na miran i siguran način provesti neumitnu smjenu generacija na pojedinim pozicijama u nacionalnom timu. Treneri u 1. HNL sve više forsiraju mlade i talentirane nogometaše iz svojih omladinskih pogona. A nogometni rezultati su i dalje na visokoj natjecateljskoj razini.

Bojazni za budućnost nema!

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Pripreme za godišnji koncert

Iz Ivković šora

Pofalio

Piše: Branko Ivković

Faljni, čeljadi moja. Ja jeto lipo ne znam šta se ovo trevlja sa svitom, jel kaki nepro počo vladat sa svitom jal se to tako trevlja da pošten čovik ne mož dat odvida brigama i nevoljama a kojikaki netribaši uživaju ko u raju? Sidim ode na rekamenu i parim noge pa se mislim: ta da nisam pofalio, čeljadi moja, jal koji andrak mož bit kad čovik sam sebi ne mož zapovedit? Lipo sam se zavitovo ode na salašu u mojim Ivković šoru di mi familija provela već više vikova, i to prid pradinom prilikom svetog Antuna da više nikad, ama baš nikad, jeste I me razumili, neću divanit o politici, da neću ni visti slušat! A i da ću čim kogod i krene divanit otić otaleg, i to oma. Al jeto, ne da mi vrag mira pa uvik u to vrime upalim televizor kad su visti, i ondak čim vidim i čujem taj divan kako nam fajn dobro i lipo, kako nam teče med i mliko i najbolji smo od svega svita na ovoj našoj kuglji meni oma skoči pritisak; sve mi se uši zacrvene veli ova moja, a to borme nije dobro. Ne volim ić ni kod doktora a kamol u kaki špitalj kod oni specijalista. Jeto, na priliku vako: niki dan ja upalim televizor a ono visti. Primetnem na drugi kanal, ono opet visti. I u bilim svitu svađanija na sva zvona; jedni se tamo digod s one strane kuglje bune već više od po godine, na trećim divani se o našoj matičnoj zemlji sve najgore. Odem na njevu televiziju, a oni opet divane o našoj zemlji sve najgore. Ja ti lipo utrnem televizor i sve se niki kontam da ja nju lipo dam ovima što skupljaju staro gvožđe, kupuju perje i deru se kroz selo u srid podne. Ta ni tako ne možem razumit kako jedan čovik mož bit na tri pa i četiri televizije. Periša se smije, pa veli da ne možem skontat zato što sam blendav. Veli, nije to uslikovano odjedared neg više puta a posli samo puštaju. Ta znam ja to, di ne bi znao, al triba nać vrimena i za to. Ta kako odjedared bit na dva-tri mista? Pa ja kad na priliku odem namirivat, namirivam svinje a kod pileža ne možem dospit u sekund pa da imam motor odastrag, da izvinete. Ta triba imat vrimena i bit dospiven i za to. Neg, jestel čuli da će bit tridesetog studenog deseto večer na našoj lipoj ikavici u Stanišiću? Moram vam se i pofalit, borme. Jeto ja sam zvan da izdivanim koju rič tom svitu, a biće borme fajn čeljadi iz svi država naokolo nas. Doduše, svi smo kadgod bili jedna al smo se sad izdilili. Veli mi moj pajdaš Ive iz Stanišića da se tribam obuć u lipu bunjevačku nošnju i borme sam se postaro da nađem za se, moja se jal smanjkala jal sam se ja ugojijo pa sam je davo mladeži što uče igrat. Jedino čizme ne mož nać za me. Veli mi moja da je to zato što sam talpoš i imam velike nožurde. Al šta mož, take su kake su. Neće valjdar pača kuvat od nji? Lipo ću malo izmišat, obuć cipele pa gotovo. Cigurno će bit lipo i veselo. Naš svit se zna veselit makar otkaleg bio, ne mož nas podilit makar koliko država opravili a tako i Bog zapovida, samo ga ne slušaju i dušu griše, a On ne plaća svak dan... Al kad plati, onda za hasnu. Ajd, zbogom.

Bać Ivin štodir

Jedamput salašar uvijek salašar

piše: Ivan Andrašić

Sveta Kata prošla, vrime još uvijek ko i pri Sisveta. Po danu baš lipo prigrrije, ko da je proliće. I muve se razletu. Istina, izajutra zna bit ladno, al samo dok sunce malo ne očkoči. Ščim urani, volji skuvat kafu njemu i njegove, pa se lipo svašta izdivanit, što baš i ni za svačije uši. Ka popiju, volji obit bašču i stražnji dvor. Gleda, bašča lipa, napredna, cicamaca istirala pupove ko za Cvitnicu, zovo doba to ni ne valja. Tako sve bilo i prošle zime. Za Božić već imali i mlada luka i salati, al zoto za Uskrs, ka je tomu vrime, jedva naizbi-rali. Koliko zima bila lipa i topla, toliko se proliće okišalo i dugo bilo baš ladno. Bać Iva se za taka vrimenta svaki dan po nekoliko kilome-teri probicigla, veli nek je njegove doktorice srce na mistu. Jedino se ne smije uputit u polje. Ni to više ko godina unatrag u vo doba atar pun svita. Ako bi ga štogoda uvatilo, ne bi imo koga ni dozvat upomoć. Prvać, nikako oma potli Sisveta, odbiciglo se do Stipinoga salaša. Stipa mu bijo stari pajtaš, a priko njegove bili i rodovi. Krenijo se oma potli fruštuka, a ni ni zno jal će njega i njegovu zateć tamo, jal su u kuće što još za rata kupili u selu. Ščim se ostavijo benta iz-daleka opazijo da se puši na odžak. Stipa, ko da ositijo da kogod dolazi, izašo do kanala. Naslonijo se na ogradu o ćuprije, zapalijo cigaretlu i zagledo se u vodu. Tako dočeko i bać Ivu. Ispozdravljali se, ispitali jedan drugoga za familiju, pa se pišice krenili do salaša. Malo za njima, malo isprid nji, trčkaru dva velika pulina i troj štenadi. Crni, samo jim se oči sjaju ko biseri. Još taki mali, već nusput stalno ništa rivu, njušku i žvakunju. »Eto, pajto, to ti je sad moje društvo. Pod matoru glavu ja i moja ostali sami, dica ni da se našalu dojt nas malo obit«, veli Stipa dok je zamato novu cigaretlu. On i njegova se uzeli jako mladi. Njemu bilo šesnajs, njoje jedna manje. Oma se latili i pravit salaščić. Te godine ga i svršili prid zimu, pa jim i prvo dite tamo došlo na svit. Brzo za njim i cura, pa još dva diteta. Svi četveroj se otrani na salašu. Okolo po salaša bilo još cili čopor dice. Odnuda išli i u škulu, zimi, liti, po svakaki vrimenta ti nekoliko kilometri do sela za dram bi jim prošlo. Stipa se naučijo od didaka svemu što tri-ba sa trskom, o zimske košnje, do pokrivanja kuća. Zno i sa drvetom, a najviše voljijo konje. Pravi salašar. Otranjivo i svinje i ovce, a imali i dvi kravice. Živine ni sami nisu znali koliko imu. Ti nekoliko lanaca zemlje oko salaša uvijek na vrime uradito, a bašča nuz kanal bila rodna, pa Stipina uvijek ništa imala za iznet na pijac. Dica kako rasla, laćala se dadinoga posla. Sva tri isprva radili š njim, dok nisu odrukovali. Potli ošli svako na svoju stranu, a i dan danas živu o noga što ji dada na-učijo, al daleko o salaša. Cura se rano udala, a kolikogod bila mlada, u kuće i oko kuće znala ko kaka matora gazdarica. Do salaša stigli za dram, u divanu vrime brzo projde. Stipina već podložila zidani špojer i skuvala jim kafu. Slatko se ispriporivali, a bać Iva sve bilo žo ka se moro krenit doma.

NARODNE POSLOVICE

- Velika sreća dolazi s neba; mala sreća dolazi od čovjeka.
- U trenutku uspjeha ne zaboravljaj svoje neuspjehe.
- Znanje je blago koje svog vlasnika svuda prati.
- Onome tko zna čekati, vrijeme otvara vrata.

VICEVI, ŠALE...

Učitelj na satu objašnjava vrste glagola. Na kraju pita Ju-

ricu:

- Jurice, kakav je glagol »kihnuti«?
- Zarazni, gospodine učitelju!
- Vidio sam da te je uhvatila policija. Što se dogodilo?
- Išao sam presporo.
- Čekaj, misliš, išao si prebrzo?
- Ne, da sam išao prebrzo ne bi me uhvatili.

Pričaju dvije susjede:

- Znaš da je Marija umrla u snu?
- A, joj, al' će se iznenaditi kad se probudi.

Vremeplov – iz naše arhive Seminar u Hrvatskoj riječi 2003.

**PETAK
29.11.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:20 Anne od Zelenih zabata
11:12 Ekumenizam i religije
12:00 Dnevnik 1
12:28 Karipski cvijet
13:18 Dr. Oz
14:05 Normalan život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:48 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:22 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Poziv, američki film
21:40 5.com s Danielom, zabavni talk show
22:40 Dnevnik 3
23:15 Podmornica U-571, američko-francuski film
01:05 Vikinzi
01:55 Dr. Oz
02:40 Dnevnik 3
03:06 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:51 Voli me zauvijek
04:36 Skica za portret
04:51 Dnevnik 2
05:33 Karipski cvijet

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo, crtana serija
09:41 Alvin i vjeverice, crtana serija
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:05 Psi, ta izvanredna bića: Skromni junaci, dokumentarna serija
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:25 Najbolji prijatelj s neba, kanadski film
15:00 Kraljičini otoci: Otok Man, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:35 Luda kuća
18:15 Kuhan i pečen

19:05 Alvin i vjeverice
19:30 POPROCK.HR
20:05 Veliki koraljni greben s Davidom Attenboroughom: Opstanak, dok. serija
21:00 Sherlock
22:40 Inspektorica Bancroft
00:25 Najbolji prijatelj s neba, kanadski film
01:55 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
30.11.2019.**

06:50 Klasika mundi: Bečka filharmonija u milanskoj Scali, 1. dio
08:00 Plamteća zvijezda, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:40 Bajkovita Hrvatska:
13:55 Zajedno u duhu
14:30 Prizma
15:20 Istrage prometnih nesreća
15:50 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:25 Potrošački kod
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik: Pina - učiteljica života
17:40 Lijepom našom: Medulin 1
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Bijes pod kontrolom, američki film
21:50 Pijanist, britansko-njemačko-francusko-poljsko-američki film
00:20 Dnevnik 3
00:58 Konačni obračun: Ecks protiv agentice Sever, američki film - Ponoćni film
02:28 Dnevnik 3
02:58 Plamteća zvijezda, američki film
04:23 Skica za portret
04:33 Dnevnik 2
05:15 Veterani mira
06:00 Prizma

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo, crtana serija
09:40 EBU drama: Patka na

Lucyin način, drama za djecu
10:00 Ovo je umjetnost
10:55 Vrtlari: Dobre ideje
11:25 Veliki snovi, a malo prostora
12:30 Špica, riva, korzo
13:45 Auto Market
14:20 Sherlock
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Veliki koraljni greben s Davidom Attenboroughom: Opstanak, dokumentarna serija
17:25 Rukomet, LP
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Medvjedići i ja, dokumentarna serija
20:55 Neobični planet, dokumentarna serija
21:40 Zla krv, serija
22:30 Brooklyn 99
23:00 Košarka - NBA liga: Sacramento - Denver, prijenos
01:30 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
1.12.2019.**

07:10 Guys and Dolls, američki film
09:40 Biblija
09:50 Portret Crkve i mjesta
10:00 Komarevo: Misa, prijenos
11:08 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Zadar: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:05 Rekla si da, američki film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:20 Bajkovita Hrvatska:
17:34 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 "Ko te šiša
20:40 Najveće svjetske fešte
21:40 Priča o Bogu s Morganom Freemanom
22:30 Dnevnik 3
23:10 Guys and Dolls, američki film
01:40 Nedjeljom u dva
02:35 Dnevnik 3
03:08 Count Basie iz vlastite perspektive, glazbeno-dokumentarni film
04:33 Priča o Bogu s Morganom Freemanom
05:23 Dnevnik 2
06:05 Zadar: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo, crtana serija
08:30 Luka i prijatelji: Kazalište
09:00 Velečasni Brown
10:30 Ubojstvo u Walesu
12:05 Lidijina kuhinja
12:30 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
13:35 Indeks
14:00 Odbrojanje do Tokija
14:30 Klub 7
15:25 Medvjedići i ja, dokumentarna serija
16:25 Magazin LP
16:55 Košarka, PH: Alkar - Šibenik, prijenos
19:00 Tomislav Bralić i Klapa Intrade, snimka koncerta
20:05 Jeza u noći, američki film
21:50 Jamestown, serija
22:45 Graham Norton i gosti
23:30 Count Basie iz vlastite perspektive, glazbeno-dokumentarni film
00:55 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
2.12.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Anne od Zelenih zabata
11:15 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:25 Karipski cvijet
13:15 Dr. Oz
14:05 Plodovi zemlje
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Opstanak, dokumentarna serija
21:00 Čuvar dvorca, dramska serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Romano Bolković - 1

na 1, talk show
00:10 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:40 Vikinzi
01:30 Dr. Oz
02:15 Dnevnik 3
02:41 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:26 Bijela robinja
04:11 Voli me zauvijek, telenovela
04:56 Skica za portret
05:06 Dnevnik 2
05:48 Karipski cvijet

05:05 Peti dan
06:05 Ekumenizam i religije
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
09:41 Alvin i vjeverice
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:05 Indeks
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:30 Kako u kojemu gradu osvojiti djevojku, američko-kanadski film
15:00 Kraljičini otoci: Jersey, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:35 Auto Market
18:05 Dokumentarna emisija/film - kratka forma
18:20 TV Bingo
19:00 Alvin i vjeverice, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 U glavi Llewina Davisa, američko-britansko-francuski film
22:45 Amerikanci
23:40 Sretnik
00:30 Kako u kojemu gradu osvojiti djevojku, američko-kanadski film
01:55 Noćni glazbeni program

**UTORAK
3.12.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska

10:20 Anne od Zelenih zabata
11:10 Glas domovine
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 U svom filmu: Paolo Magelli
21:00 Klub 7
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Hrvatska za 5
00:15 Vikinzi
01:05 Dr. Oz
01:50 Dnevnik 3
02:16 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:01 Bijela robinja
03:46 Voli me zauvijek
04:31 Reprizni program
04:46 Dnevnik 2
05:28 Divlja zemlja

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:41 Alvin i vjeverice, crtana serija
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:30 Toni Braxton: Unbreak My Heart, američki film
15:00 Kraljičini otoci: Otočje

Silly, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:35 Luda kuća
18:15 Najveće svjetske fešte
19:05 Alvin i vjeverice, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Kuhan i pečen
21:00 Wonder Wheel, američki film
22:45 Amerikanci
23:40 Sretnik
00:30 Toni Braxton: Unbreak My Heart, američki film
01:55 Noćni glazbeni program

**SRIJEDA
4.12.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Anne od Zelenih zabata
11:12 Eko zona
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma

18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Kultura s nogu
20:36 Destinacija: Hrvatska, emisija o turizmu
21:03 Mijenjamo svijet: Novi hladni rat - više nuklearnog oružja u Europi?, dokumentarni film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Slavni holivudski parovi
00:15 Vikinzi
01:05 Dr. Oz
01:50 Dnevnik 3
02:16 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
03:01 Bijela robinja
03:46 Voli me zauvijek
04:31 Kultura s nogu
05:01 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Divlja zemlja

05:20 Što je klasika?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
09:41 Alvin i vjeverice
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:05 Luka i prijatelji: Novac
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:30 Mali veliki glas, njemačko-austrijski film
15:00 Kraljičini otoci: Vanjski Hebridi, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu
17:33 Naučite to i mog ljubimca, dokumentarna

serija
17:55 Glasgow: EP u plivanju, prijenos
19:15 Alvin i vjeverice, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Kuhan i pečen
21:00 Dijete 44, češko-britansko-američko-ruski film
23:15 Amerikanci
00:10 Sretnik
01:00 Mali veliki glas, njemačko-austrijski film
02:25 Noćni glazbeni program

**ČETVRTAK
5.12.2019.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:20 Anne od Zelenih zabata
11:10 O, dični sveti Nikola - emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja
13:15 Dr. Oz
14:05 Otkrivamo Hrvatsku: Bribir
14:30 Prometej
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Tko želi biti milijunaš?
21:00 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3

23:25 Prilazi novac: Trgovina krivotvorenim lijekovima
00:20 Vikinzi
01:10 Dr. Oz
01:55 Dnevnik 3
02:21 Rođeni za divljinu
03:06 Bijela robinja
03:51 Voli me zauvijek
04:36 O, dični sveti Nikola - emisija pučke i predajne kulture
05:06 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Divlja zemlja

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Edo i Medo
09:41 Alvin i vjeverice
10:05 Plesna akademija
10:30 Vučja krv
11:05 Pozitivno
11:35 Heartland
12:35 Renovacija na prepad
13:30 Cooking with Love, američko-kanadski film
15:00 Route 66 - legendarna autocesta
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu, dokumentarna serija
17:33 Naučite to i mog ljubimca
17:55 Glasgow: EP u plivanju, prijenos
20:05 Izbor Kraljice Hrvatske za Kraljicu svijeta, prijenos
21:25 Armin, hrvatski film
22:52 Amerikanci
23:47 Sretnik
00:37 POPROCK.HR
01:07 Cooking with Love, američko-kanadski film
02:32 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* - rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna - na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* - o političkim i kulturnim događanjima u zajednici - nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice*, na valovima Radio Bačke (99,1 Mhz) emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Više od vikenda

Ono što se dogodilo i ono što nije

Ovaj vikend ne može stati pod jednu temu, a kako su i nadolazeći vikendi sadržajni, nemoguće ga je razdvojiti na više cjelina, pa će se događaji ovog vikenda morati boriti za prevlast i nadmoć. Postoje ti vikendi kojima ne možete odoljeti, bez obzira koliko se trudili posložiti stvari i napraviti smisleni raspored. Takav je meni bio protekli vikend. Središnji događaj je trebala biti *Noć lađara*, ali se onda sasvim neočekivano tu pojavila i generalna proba čuvene predstave *Semper idem* i sada ne znam točno od čega prije krenuti. U posljednjem sam se trenutku sjetila da ću morati dati tren pažnje i nečemu što nisam uspjela posjetiti. Ali, idemo redom.

Uvijek isto

Kao što sam i na samom predstavljanju ženske ekipe *Salašara somborskih* rekla, uz malu digresiju i pokušaj pravdanja manjkom vremena i aktualnom temom u gradu, *Semper idem*, kao što je Lebovićevo zlo uvijek isto, kod mene je uvijek isto u posljednjem trenutku. Volim držati prezentacije, govoriti pred ljudima i to mi daje neku posebnu energiju, ali ne volim kada odem nepripremljena. No, koliko god bila nepripremljena, ovdje je riječ o prezentiranju nečega vrlo osobnog i upečatljivog tako da nisam mogla mnogo omanuti. Na ovoj, trećoj po redu, *Noći lađara* predstavljene su i muška i ženska ekipa *Salašara somborskih*, a prisutnim prijateljima i veslačima obratili su se i pročelnik sportske sekcije **Pavle Matarić** kao i predsjednik HKUD-a **Vladimir Nazor Mata Matarić**. Večer je protekla divno, puno emocija i puno planova za dalje. Sljedeća godina je godina koja obećava dobre plasmane za ove dvije ekipe.

Semper idem

Krenula sam obrnutim redoslijedom, prikazujući prvo svoju subotu, a tek onda petak ali to ćemo zanemariti. Petak je bio u znaku Lebovića, somborskog kazališta koje obilježava 137 godina i sjajnog kazališnog ansambla. Svatko tko je čitao roman **Đorđa Lebovića** o Židovima u Somboru, o njegovom odrasta-

nju i životu, o svim tim sudbonosnim dešavanjima u tom razdoblju, sigurno se zapitao kako će to **Gorčin Stojanović** prikazati kroz predstavu. Tko će glumiti Đorđa, na koji način će vjerodostojno biti prikazano toliko događaja i toliko likova. Tko god da se to zapitao, morao je na umu imati da je ovdje riječ o jednom ozbiljnom ansamblu. Prvo je do mene došla informacija o petosatnom trajanju predstave. Bilo je čak ideja o podjeli u dva dana, ali se od nje brzo odustalo i to podržavam. Svi glumci su ljude pripremali na duljinu trajanja, kao da su se tim ograđivali ali ne onako »nije do nas«, nego zbog psihičke pripreme. Jer, zaista, pet sati nije malo. Pet sati života mimo svih drugih obveza i pet sati sjedenja. Sretna okolnost je bila i gledati predstavu na generalnoj probi kada kazalište nije tako puno, jer nije isto pet sati sjediti s 400 ljudi i pet sati sjediti s njih nekoliko. Kako bilo, lijepo je sve organizirano i uz sve pauze, dinamiku dešavanja i sve prenijete emocije, svi su tražili »još« i kada je stigao kraj. Nevjerojatan je način na koji su nas glumci povezali s likovima, pričom i dešavanjima. Dijelovi su se nizali, od prvog koji je bio čist, okupan, lagan, do drugog koji nas je doslovno emotivno rasturio. Rijetki su koji nisu plakali tijekom predstave i pri tome ne mislim kako je plakanje mjerilo nečega nego pokazatelj iskrenih emocija. I nakon drugog dijela bilo je teško i emotivno, ali i protkano lijepim događajima. Divno. Teško je na kraju oduševljenja predstavom reći nešto veliko, kad su i Lebović, i Gorčin, i somborski ansambl to rekli umjesto vas. Naše je samo gledati predstavu i diviti se i zato kada god budete imali priliku, idite na predstavu i o tome mislite na vrijeme jer bude rasprodana.

Dolazimo do dijela koji sam proteklog vikenda propustila, a to je sportsko-rekreativni događaj 6. Memorijal *Mihajlo Kampoš – SU Trek & Trail*, manifestacija koja je održana na terenima PIO Subotička peščara u organizaciji Mjesne zajednice Makova sedmica, Udruge ljubitelja prirode *Poželi želju* iz Subotice i Atletsko-rekrea-

tivnog kluba *Tron* s Palića. To mi je bio događaj kojem sam se radovala i u kojem sam prethodnih par godina sudjelovala, uživala i obavezno izvještavala s njega. Ove godine su se kockice drugačije posložile, ali kako slike kažu – svi su uživali.

Ali, na kraju, život čine sve stvari koje su nam se dogodile. Ali i one koje nisu.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD
SUBOTICA
SOMBOR
VRDNIK
NIŠ
LESKOVAC

90,0 MHz
90,7 MHz
95,7 MHz
88,4 MHz
102,7 MHz
107,4 MHz

Spremni za put...

Najbrže i najjednostavnije
do polise putnog osiguranja

FILIJALA SUBOTICA - Karađorđev put 38, tel. 024 555 867

 **MILENIJUM®
OSIGURANJE**

www.webshop.milenijum-osiguranje.rs

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA
I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

HGU „Festival bunjevački pisama“

Godišnji koncert „RASLI SMO PJEVAJUĆI“

3. XII. 2019. godine
u 19.30 sati

Velika vijećnica Gradske kuće u Subotici

Otvorenje izložbe povodom
15. obljetnice
Smotre dječjih pjevača i zborova
u 19 sati.

Cijena karte: 250 rsd
Rezervacija karata na broj: 063/80-87-836

Koncert pomogli:

